

Advies

Maatregelen voor het definitieve VEKP

Advies betreffende de te nemen maatregelen en hun potentieel aan broeikasgasreducties, met het oog op de definitieve actualisatie van het Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030

Datum van goedkeuring 20/03/2025

Volgnummer 2025| 007

Coördinator + e-mailadres Stefanie Corens, stefanie.corens@minaraad.be

Co-auteur + e-mailadres
Griet Blomme, griet.blomme@minaraad.be
Francis Noyen, francis.noyen@minaraad.be
Kathleen Quick, kathleen.quick@minaraad.be
Wim Van Gils, wim.van.gils@minaraad.be
Jan Verheeke, jan.verheeke@minaraad.be
Ine Baetens, ine.baetens@minaraad.be

Inhoudstafel

Inhoudstafel.....	2
Krachtlijnen	3
Procesbeschrijving	5
Adviestekst.....	6
1 Evolutie en vooruitzichten broeikasgasemissies in Vlaanderen	6
1.1 De uitdaging.....	6
1.2 Vraag naar flexibiliteitsmechanismen kan oplopen.....	8
1.3 Zet in op afdoende maatregelen	11
2 De ‘ <i>governance</i> ’ van het VEKP-proces op dit moment	12
3 Mogelijke maatregelen bij de ESR-sectoren.....	16
3.1 Transport en Mobiliteit.....	16
3.2 Gebouwen.....	24
3.3 Landbouw	30
3.4 ESR – Industrie.....	39
3.5 Afvalsector (inclusief afvalwater).....	45
4 Mogelijke maatregelen bij de LULUCF-sector	48
4.1 Algemene situering en eerder advieswerk van Minaraad	48
4.2 Maatregelen in het huidige VEKP die implementatie behoeven.....	49
4.3 Maatregelen Vlaams regeerakkoord/beleidsnota’s die op te nemen zijn ...	52
4.4 Additionele maatregelen voorgesteld door Minaraad.....	53
5 Kansen voor horizontale maatregelen	54
5.1 Hernieuwbare energie	54
5.2 Sociale effecten.....	57
5.3 Ruimtelijk beleid	58
5.4 Financiering.....	60
5.5 Infrastructuur, opslag en flexibiliteit	61
Bibliografie.....	66

Krachtlijnen

De Minaraad apprecieert dat zij - in een vroege fase van besluitvorming - de kans gekregen heeft zich uit te spreken over de definitieve actualisatie van het Vlaamse Energie- en Klimaatplan 2021-2030. Rekening houdend met de zeer beperkte timing heeft de Raad zich geëngageerd om deze adviesvraag op een zinvolle, coöperatieve en constructieve manier te beantwoorden. Dit advies is tot stand gekomen met respect voor zowel de diversiteit van de belangen en standpunten tussen de vele Minaraadspartners alsook ten aanzien van het reeds geleverde werk door de Vlaamse Regering. De focus in dit advies ligt op gedragen en impactvolle aanbevelingen die kunnen dienen als basis voor (bijkomende) oplossingen om de Vlaamse implementatiekloof richting 2030 te dichten.

De Minaraad levert zowel aanbevelingen op basis van acquis – dat nog steeds van toepassing kan zijn voor dit advies – maar vooral via vele nieuwe standpunten – die tijdens dit adviesproces gerealiseerd werden. Er werd maximaal consensus nagestreefd en bereikt, met beperkte vorken indien dit nodig en nuttig bleek te zijn voor het advies.

In het eerste deel focust de Minaraad op de voornaamste vaststellingen, met name:

- De evolutie van de Vlaamse broeikasemissies – in de verschillende ESR-sectoren alsook in relatie tot LULUCF;
- De kloof tussen de huidige emissies en de vooropgestelde doelen in 2030;
- De maatregelen van de vorige en huidige regering – in relatie tot de kloof;
- De nood aan bijkomende maatregelen en verhouding hiervan ten aanzien van mogelijks bijkomende flexibiliteitsmechanismen.

In het tweede hoofdstuk geeft de Raad enkele aanbevelingen inzake de *governance* in verband met de meest recente en (publiek) beschikbare versie van het Vlaams Energie- en Klimaatplan (ontwerp aanpassing, 2023). In dit hoofdstuk geeft de Raad een aantal aanbevelingen inzake evaluatie- en garantiemechanismen, de integratie van lange termijnplanning, de versterking van de energie- klimaatadministratie (VEKA) en de (verticale) samenwerking met andere overheden.

Met het derde hoofdstuk formuleert de Raad beleidsaanbevelingen voor de niet-ETS sectoren van het VEKP. Als eerste wordt per sector gekeken naar maatregelen uit het huidige VEKP die meer of betere implementatie behoeven. Vervolgens gaat de Raad na welke nieuwe engagementen van de Vlaamse regering (Vlaams Regeerakkoord of beleidsnota) een gewichtige bijdrage kunnen leveren om de kloof te dichten. Tot slot komt de Minaraad telkens met enkele eigen 'WIM'-voorstellen (*with impactfull measures*). Deze aanbevelingen zijn (in de context van de Vlaamse Regering) nog niet aan bod gekomen, maar bevatten een potentieel als versnellings- of transitiemaatregel.

Het vierde hoofdstuk is gericht op de LULUCF-sector. Binnen het Nationaal/Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030 is er een belangrijk verband tussen de LULUCF-sector (*Land Use*,

Land-Use Change, and Forestry) en de ESR-sectoren (*Effort Sharing Regulation*). LULUCF kan immers bijdragen aan het compenseren van emissies in de ESR-sectoren door koolstof vast te leggen in bossen en andere landgebruikscategorieën.

In het laatste hoofdstuk geeft de Minaraad WIM-beleidsaanbevelingen voor enkele horizontale maatregelen in verband met het VEKP, met name betreffende hernieuwbare energie, sociale effecten, ruimtelijk beleid, financiering, en infrastructuur voor opslag en flexibiliteit.

Dit advies bevat bijna 100 paragrafen, maar deze zijn niet allemaal gelijk van gewicht en/of even prioritair. Omwille van tijdsgebrek is de Raad er niet toe gekomen hier – in consensus – een priorisering in te maken.

Sommige thema's – gelinkt aan het VEKP – werden in dit advies niet of amper behandeld vanuit de Minaraad. Omwille van de beperkte adviesperiode konden hiervoor onvoldoende impactgerichte aanbevelingen of consensus gevonden worden.

De Raad is steeds bereid de nodige toelichting te geven bij deze aanbevelingen alsook om nog bijkomende en/of meer uitgewerkte aanbevelingen – in het kader van het VEKP 2021-2030 – aan te leveren.

Procesbeschrijving

Datum adviesvraag	5 februari 2025
Naam adviesvrager + functie	Melissa Depraetere, Vlaams minister van Wonen, Energie en Klimaat, Toerisme en Jeugd.
Rechtsgrond van de adviesvraag	Bestuursdecreet van 7 december 2018, art. III.94., §1, 2° “ <i>bijdragen tot het vormen van een beleidsvisie</i> ” en 3° “ <i>[...] op verzoek advies uitbrengen over de hoofdlijnen van het beleid</i> ”.
Adviestermijn	7 maart 2025 – vervolgens met twee weken verlengd.
Samenwerking	Er greep afstemming plaats met de SERV, waaraan dezelfde adviesvraag is gesteld; wegens de korte adviestermijn werd besloten niet het proces van gezamenlijke adviesvoorbereiding op te starten.
Overlegcommissie	WG ENERGIE & KLIMAAT – als trekker
Vergaderingen: soort + datum	Verschillende gespecialiseerde (voor bepaalde beleidsthema's) en gezamenlijke/gemengde werkgroepszittingen vonden plaats: (*) WG Klimaat & Energie, 20/02/25, (*) WG <i>ad hoc</i> 'Landbouw' en LULUCF, 26/02/25, (*) WG Klimaat & Energie en <i>Governance</i> , 27/02/25, (*) WG Klimaat & Energie en <i>Governance</i> , 06/03/25, (*) WG <i>ad hoc</i> 'Mobiliteit', 10/03/25, (*) Gezamenlijke WG-vergadering over het geheel, 12/03/25, (*) WG <i>ad hoc</i> 'Landbouw' en LULUCF, 17/02/25, (*) Amendementen-vergadering, 18/03/25, (*) Raadszitting, 20/03/25.

Op 12 mei 2023 keurde de Vlaamse Regering de herziening van het Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030 (VEKP) goed, een update van het oorspronkelijke plan uit 2019. Deze herziening werd op 30 november 2023 ingediend bij de Europese Commissie als onderdeel van het Belgisch Nationaal Energie- en Klimaatplan 2021-2030 (NEKP). Hoewel de definitieve versie van het NEKP uiterlijk op 30 juni 2024 moest worden ingediend, besloot de vorige Vlaamse Regering op 29 maart 2024 om de goedkeuring van de definitieve versie van het VEKP over te laten aan de volgende regering.

Op 5 februari 2025 ontving de Minaraad van Ministers Melissa Depraetere en Caroline Gennez de adviesvraag over bijkomende maatregelen voor de finale versie van de update VEKP 2021-2030. Op dinsdag 11 februari volgende een overleg tussen het kabinet Depraetere en het secretariaat van SERV en Minaraad over de contouren van de adviesvraag. Vanwege het korte tijdspad beslisten beide strategische adviesraden een afzonderlijk traject te doorlopen.

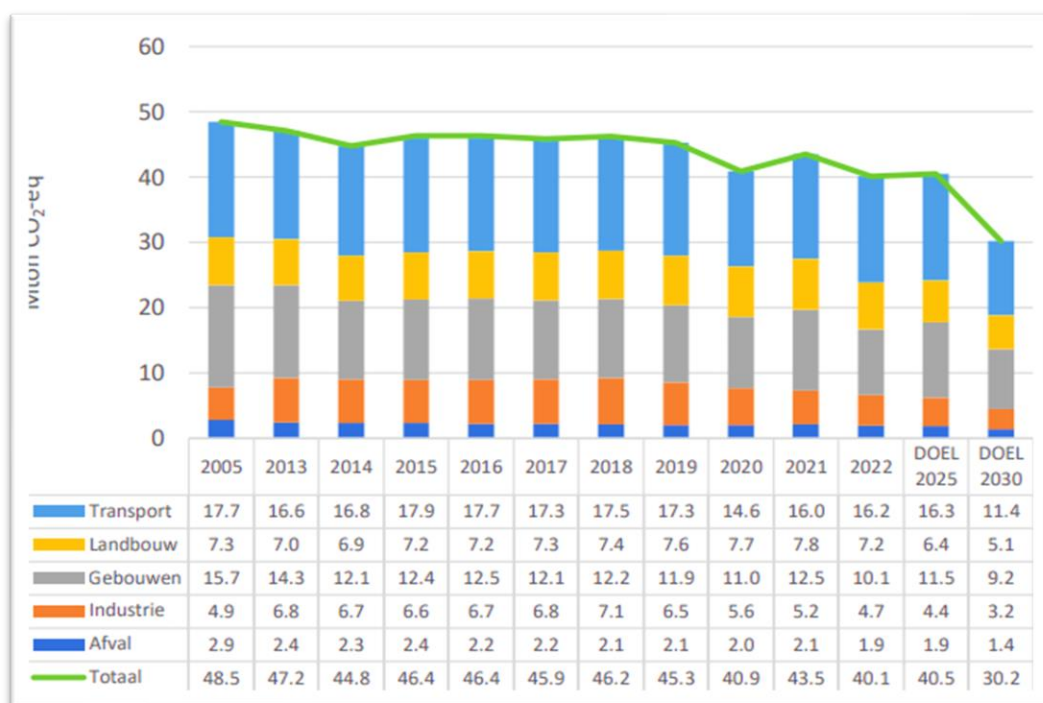
Op 24 februari werd de 'Evaluatienota VEKP – actualisering 2030-prognoses Vlaamse ESR-sectoren' gepubliceerd. Deze nota vervult de bepaling uit het Vlaams regeerakkoord door een overzicht te geven van de nieuwste prognoses van broeikasgasemissies voor de verschillende ESR-sectoren die deel uitmaken van het VEKP 2021-2030.

De finale versie van het advies werd overhandigt aan de bevoegde Vlaamse Ministers op vrijdag 21 maart. De Minaraad is bereid hierover in gesprek te gaan met deze ministers, hun kabinetsmedewerkers en andere stakeholders.

1 Evolutie en vooruitzichten broeikasgasemissies in Vlaanderen

1.1 De uitdaging

- [1] **De feitelijke reductietrends stroken niet met de Vlaamse reductiedoelen – grote implementatiekloof.** Hoewel het Vlaamse klimaatbeleid van de afgelopen decennia geleid heeft tot betekenisvolle reducties van de Vlaamse ESR-emissies, blijft er een aanzienlijke kloof tussen de voorspelbare emissietrends enerzijds en anderzijds de Vlaamse ESR-doelstelling, met name een reductie met -40% in 2030, vergeleken met de uitstoot van 2005, wat in 2030 zou leiden tot een uitstoot van 30,2 Mton CO₂-eq (zie figuur 1).

Figuur 1. Broeikasprognoses ontwerp-VEKP (2023) per ESR-sector, samen met het 2030-doel.

- [2] **Ga voor doelstellingen die ook op termijn perspectiefrijk blijven.** De bijgestelde Verordening 2018/842², art. 4.1., bepaalt dat iedere lidstaat tegen 2030, vergeleken met 2005, zijn broeikasgasemissies dient te beperken met een specifiek reductiepercentage, voor alle uitstoot die niet onder het ETS-systeem valt. Voor Lidstaat België werd dat reductiepercentage bijgesteld van -40% naar een -47%. Er is aldus een verschil tussen de Vlaamse ESR-doelstelling om tegen 2030 met -40% te reduceren en het aan België toegewezen doel om met -47% te reduceren.

¹ DEPRAETERE, M. (2024). Beleidsnota energie en klimaat. p. 13-14

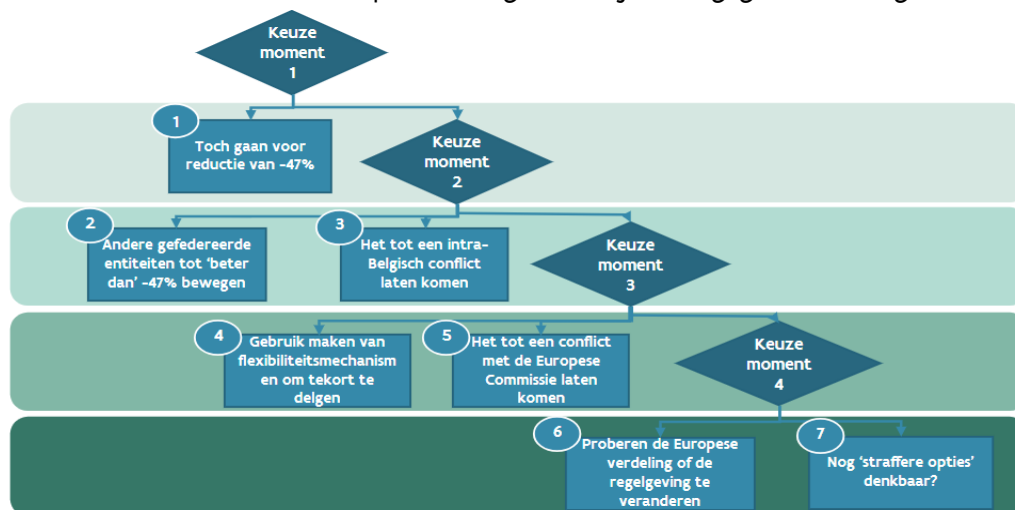
² Geconsolideerde versie van VERORDENING (EU) 2018/842, van 30 mei 2018, betreffende bindende jaarlijkse broeikasgasemissiereducties door de lidstaten van 2021 tot en met 2030 teneinde bij te dragen aan klimaatmaatregelen om aan de toezeggingen uit hoofde van de Overeenkomst van Parijs te voldoen, enz.

Samen genomen met één *business-as-usual*-scenario (BAU), twee beleidsscenario's en één juridisch scenario ziet de Raad de volgende mogelijke scenario's – ten aanzien van de meest recente cijfers, namelijk -20 in 2022 (ten aanzien van de 2005³:

- -32% in 2030 (BAU⁴) = Δ 12%-punt;
- -40% in 2030 (basis beleidsscenario) = Δ 20%-punt;
- -47% in 2030 (meer ambitieus beleidsscenario) = Δ 27%-punt;
- -55% in 2030 (Klimaatzaak)⁵ = Δ 35%-punt.

Binnen de Raad is er onenigheid bij de vraag of de voorgenomen reductiedoelstelling van -40% voor het geheel van de ERS-sectoren acceptabel is en volstaat. Er is alleszins een 'delta' met de Europese -47% doelstelling die voor België geldt in 2030. De Minaraad pleit ervoor keuzes te maken die ook na 2030 perspectiefrijk blijven. In de gegeven situatie is er een 'geest van samenwerking' nodig met de andere gefedereerde autoriteiten⁶.

[3] **Verduidelijk in welke mate men wil inzetten op maatregelen versus flexibiliteit.** De volgende vraag is welke beleidsstrategie men wil voeren. In zijn advies van 28 september 2023 analyseerde Minaraad eerder al de situatie waarbij de feitelijke reducties tekort schieten in verhouding tot de doelstellingen.⁷ Er dienen zich dan verschillende beleidsopties aan (gedeeltelijk weergegeven met figuur 2):

³ DEPRAETERE, M. (2024), Beleidsnota Energie en Klimaat. p.13

⁴ Dit is het percentage uit de geactualiseerde prognosedoorrekening, waarin de tot op heden doorgerekende maatregelen uit het Vlaams regeerakkoord 2024-2029 wél zijn meegenomen. Zonder de maatregelen uit het Vlaams regeerakkoord 2024-2029 mee te nemen, wordt (vanuit diezelfde prognoseberekening) verwacht dat de broeikasgasemissies in 2030 met 32,9% tot 33,6% zullen afnemen ten opzichte van 2005.

⁵ Het Brusselse hof van beroep heeft de Belgische staat, het Vlaams Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verplicht om de uitstoot van broeikasgassen tegen 2030 met 55% te verminderen ten opzichte van 1990 – Brussel, 30 november 2023 AR 2021/AR/1589, 2022/AR/737 en 2022/AR/891. De vzw Klimaatzaak had met name op 1 december 2014 de vier verantwoordelijke Belgische overheden (de gewesten en de federale staat) officieel aansprakelijk gesteld vanwege het niet nakomen van hun internationale klimaatverplichtingen. De rechter oordeelde dat de overheden onvoldoende maatregelen hebben genomen om de mensenrechten van burgers te beschermen, zoals vastgelegd in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (met name voor artikel 2 en 8). Het Vlaamse Gewest was de enige die in cassatie is gegaan – dit was op 18 april 2024. Tot op heden is hierover nog geen uitspraak. De federale en Brusselse overheden hebben dit arrest gebruikt om hun beleid te veranderen.

⁶ MINARAAD, advies 2023|032, §14, §15 slot en §16.

⁷ MINARAAD, advies 2023|032, §15.

In voorliggend advies is het niet aan de orde om alle opties van dat schema te hernemen, vermits de benadering van de Vlaamse Regering maakt dat nu de opties (1) tot en met (4) centraal staan: het actuele keuzevraagstuk heeft in hoofdzaak betrekking op een inzet op extra reductiemaatregelen versus het gebruik maken van flexibiliteitsmechanismen.

In de ontwerp update VEKP 2021-2030 had de Vlaamse Regering zich ertoe geëngageerd om prioritair in te zetten op maatregelen die de ESR-emissies verder zouden reduceren, maar tegelijk werd in hetzelfde ontwerpdocument gesteld dat het Vlaamse Gewest maximaal zal gebruik maken van flexibiliteit.⁹ Aansluitend bij de vraag om vaststelling van de beoogde reductiedoelen, vraagt de Minaraad evenwel om duidelijkheid te scheppen over de te verwachten verhouding tussen inzet op maatregelen versus inzet op flexibiliteitsmechanismen, met inachtnaam van de te verwachten kosten bij beide opties (zie hierna).

1.2 Vraag naar flexibiliteitsmechanismen kan oplopen

[4] **Bij ongewijzigd beleid (BAU) zullen de tekorten aanzienlijk oplopen.** Bij ongewijzigd beleid (BAU) valt te voorspellen dat er in aanzienlijke mate gebruik zal moeten worden gemaakt van flexibiliteitsmechanismen. Op basis van de actuele prognoses zou er vanaf 2025 een jaarlijks tekort ontstaan, wat de negatieve ESR-balans tegen 2030 gecumuleerd zou doen oplopen tot een tekort van 3 Mton CO₂-eq. Bij onverkorte transpositie van de Belgische ESR-doelstelling van -47% naar een Vlaams beleidsdoel, loopt het gecumuleerd tekort in verhouding tot BAU op tot 17,6 Mton CO₂-eq.¹⁰

In de periode 2021-2022 heeft de inzet van flexibiliteitsmechanismen aan het Vlaamse Gewest reeds 127,1 miljoen euro gekost¹¹. De toekomstige kostprijs hiervan wordt evenwel niet meegegeven. De prijs van de rechten die men wil inzetten in een flexibiliteitsmechanisme is meestal gebaseerd op de prijzen van ETS-rechten. Maar omdat het mogelijk is dat steeds meer lidstaten van deze flexibiliteit gebruik willen maken, zal de prijsvorming een eigen dynamiek ontwikkelen. Hierdoor kan de 'factuur' voor het gebruik van flexibiliteitsmechanismen hoger oplopen dan wat in het

⁹ Optie 1 heeft betrekking op de keuze van de Vlaamse Regering om van de eigen opgelegde doelstelling (40%) naar de Europees opgelegde doelstelling voor België te gaan (47%). Optie 2, 3 en 4 hebben betrekking op de verdeling van doelstelling binnen België. Dit kan afgesproken worden (welk mogelijk tekort opgevangen kan worden tegen welke prijs) of kan zonder akkoord resulteren in een intra-Belgisch incident waarbij de andere regio's mee zullen moeten bijdragen voor de mogelijke tekortkomingen in Vlaanderen (allicht niet aan dezelfde prijs als mocht er een via een akkoord onderhandeld zijn geweest). In eerste instantie wordt dus gekeken wat er binnen België eventueel kan overbrugd worden – via een mogelijks overschot aan emissies. Indien dit niet lukt zou België met haar entiteiten moeten gaan kijken naar het buitenland voor het overkopen van recht. Opnieuw geldt hier dezelfde redenering dat dit tegen een vermoedelijk hogere prijs zal zijn dan mocht dit vooraf afgesproken zijn geweest binnen België en met de andere aanbieder(s) met een (ingeschat) overschot aan rechten. Naarmate meer opgeschoven wordt naar beneden, verkleint de impact van Vlaanderen op het resultaat. Zo heeft Vlaanderen de meeste impact bij optie 1 om bijvoorbeeld te gaan voor een doelstelling 40 of 47%. Vlaanderen kan haar gewicht in de schaal gooien om de andere Belgische entiteiten te overtuigen van een bepaalde lastenverdeling tegen een bepaalde prijs. Maar de impact van Vlaanderen om in de loop van 2032 de Europese regelgeving aan te passen om alzo een boete te ontlopen is het kleinst.

¹⁰ VLAAMSE REGERING (2023), Ontwerp VEKP 2021-2030, p. 29

¹¹ VEKA (2025), Evaluatienota VEKP – actualisering 2030-prognoses Vlaamse ESR-sectoren, p. 12.

¹² In 2021 heeft Vlaanderen gebruik gemaakt van 962.946 EUA's tegen een prijs van 50,6 euro per EUA. Voor 2022 ging het om hetzelfde aantal EUA's, maar tegen een prijs van 76,5 euro per EUA. Over de periode 2021-2022 komt dit neer op een totale kost van 127,1 miljoen euro. VLAAMSE REGERING (2023), Ontwerp Update VEKP, p.17-18

plandocument is voorzien. Dit betekent dat men voorzichtig moet zijn met het te veel rekenen op de optie om flexibiliteitsmechanismen te gebruiken. De Minaraad beveelt aan te werken met scenario's inzake het overbruggen van een mogelijk tekort, zodat het Vlaamse Gewest reeds in een vroege fase berekende keuzes kan maken inzake de keuze of noodzaak van een bepaalde hoeveel flexibiliteit.

[5] **Elke Vlaamse niet-ETS sector schiet tekort.** Vergeleken met de sectorale doelstellingen in de ontwerpactualisatie van het VEKP (2023) vallen, volgens de evaluatienota van VEKA¹², de volgende tekorten (van meest naar minst) te noteren:

- De **landbouw** (18% van de totale ESR-broeikasgasemissies in 2022) zal in 2030 met een tekort kampen van **1,9 Mton CO₂-eq**. De belangrijkste verschillen betreffen glastuinbouw en kleinschalige vergisting, een krimp van de rundveestapel, en een deel onvoldoende onderbouwde maatregelen. De landbouwsector heeft momenteel de grootste discrepantie tussen de gestelde Vlaamse doelen en de verwachte resultaten van alle ESR-sectoren die moeten verminderen¹³.
- De **transportsector** (40% van de totale ESR-broeikasgasemissies in 2022) heeft een tekort van **0,9 Mton CO₂-eq** ten opzichte van de sectorale doelstelling van 12,2 Mton CO₂-eq, wat deels te wijten zou zijn aan de tragere elektrificatie van personenwagens.
- De **ESR-industrie** (12% van de totale ESR-broeikasgasemissies in 2022) zal in 2030 een tekort hebben van **0,4 Mton CO₂-eq** ten opzichte van de sectorale doelstelling.
- Voor de **gebouwsector** (25% van de totale ESR-broeikasgasemissies in 2022) wordt in 2030 een tekort van **0,2 Mton CO₂-eq** verwacht ten opzichte van de sectorale doelstelling. Hierbij werd de aangekondigde taxshift nog niet doorgerekend.
- Voor de **afvalsector** (5% van de totale ESR-broeikasgasemissies in 2022) heeft het VEKA de voorspellingen voor de afvalsector niet bijgewerkt en blijft de prognose uit het ontwerp-VEKP behouden¹⁴. Het VEKA wijst erop dat de huidige maatregelen in de komende jaren gebaseerd zijn op vrijwillige acties om de afvalverbrandingscapaciteit te verminderen, zoals voorzien in het ontwerp-VEKP. Dit kan in 2030 mogelijk leiden tot een tekort ten opzichte van de sectorale doelstelling. VEKA en OVAM overleggen en bekijken momenteel of de prognoses moeten worden aangepast voor het definitieve VEKP.

Eerder heeft de Minaraad aangegeven dat er voor elke relevante sector scenario's nodig zijn om maatregelen te selecteren. Deze scenario's moeten betrekking hebben op (1) technisch haalbare maatregelen, (2) de bijbehorende reductiepotentiëlen, (3) de primaire kosten en baten, (4) de secundaire kosten en baten die bij het beleid kunnen worden ingeschat, en (5) de kansen en bedreigingen voor de noodzakelijke systeeminnovatie.¹⁵

¹² VEKA (2025), Evaluatienota VEKP – actualisering 2030-prognoses Vlaamse ESR-sectoren.

¹³ Dit is in de evaluatienota gebeurd op basis van inschattingen waarbij er contestatie is dat alle cijfers en maatregelen zijn meegenomen.

¹⁴ VEKA (2025), Evaluatienota VEKP – actualisering 2030-prognoses Vlaamse ESR-sectoren. p.11

¹⁵ MINARAAD, Advies 2016|012, p. 15

De Minaraad, samen met SERV en SALV, heeft bovendien herhaaldelijk benadrukt dat de verhouding tussen de inspanningen in het Vlaamse Gewest en die via flexibiliteitsmechanismen moet worden gebaseerd op informatie over de kosten van deze mechanismen in vergelijking met de kostenefficiëntie van interne maatregelen (uitgedrukt in euro per ton vermeden broeikasgasemissie). *“Dat wil echter niet zeggen dat de prijs van kredieten het enige afwegingscriterium is [...] Immers relatief dure maatregelen in eigen land kunnen gerechtvaardigd zijn omwille van secundaire baten en de aanzet tot structurele veranderingen.”*¹⁶.

De Minaraad heeft niet genoeg gegevens om deze flexibiliteits-‘factuur’ te vergelijken met de directe en indirecte voordelen van het gebruik van dezelfde middelen voor interne maatregelen. Nu het waarschijnlijk is dat er van flexibiliteitsmechanismen gebruik zal moeten worden gemaakt, is het plausibel om ook de kosten hiervan per sector in de equatie te betrekken.

- [6] **Werk ook voor LULUCF de kloof weg en pas een vergelijkbare benadering toe.** Naast de problematiek van de ESR-sectoren zijn er nog diverse andere uitdagingen in het VEKP opgenomen. Uit het meest recente voortgangsrapport blijkt bv. een stijging van de netto broeikasgasuitstoot van de LULUCF-sector in Vlaanderen (29 kt CO₂-eq uitstoot in 2022 t.o.v. 553 kt CO₂-eq opslag in 1990), met de grootste verliezen in de categorieën akkerland en ruimtebeslag en in mindere mate bij graslanden¹⁷. Deze netto-uitstoot is niet conform de doelstelling die Vlaanderen zich voornam in het VEKP¹⁸, i.e. ook op Vlaams niveau het halen van de verplichte netto-nul-uitstoot¹⁹.

Ook hier zal per deelsector gekeken moeten worden wat technisch haalbaar is, en wat aldus de kosten en de baten zijn van de onderscheiden reductiepotentiëlen en systeemwijzigingen.

- [7] **Bereid het gebruik van flexibiliteit goed voor, neem tijdig de nodige stappen.** In opvolging van paragraaf 3 beveelt de Minaraad aan om nu al de nodige contacten te leggen, zowel intra-Belgisch als intra-Europees²⁰, voor het geval Vlaanderen zijn doelstelling niet kan halen. De verrekening van flexibiliteit binnen de ESR-sectoren is mogelijk in 2027 - voor de periode 2021-2025 - en in 2032 - voor de periode 2026-2030. Hoewel de verrekening van 2032 pas in een volgende legislatuur plaatsvindt, bevestigt de Minaraad wat VEKA aanhaalt in de Evaluatienota VEKP²¹ namelijk: het is nodig reeds deze legislatuur de verkenning van flexibiliteit (intra-Belgisch en met andere Europese Lidstaten) op te starten voor mogelijke tekorten in de periode 2026-2030. Het voorbereiden van flexibiliteitsopties staat evenwel los van de doelstellingenkeuze.

¹⁶ MINARAAD, SERV en SALV, Advies 2013|018, §§54-56; zie ook MINARAAD, Advies 2021|024.

¹⁷ VEKP-Voortgangsrapport 2024, p. 47.

¹⁸ VEKP (2019), p. 19: *“Vlaanderen stelt zich als doelstelling om te voldoen aan de no-debit rule, zonder dat hiervoor de aankoop van bijkomende LULUCF-emissieruimte intra-Belgisch of bij andere EU-lidstaten, of het benutten van de schaarse eigen ESR-emissieruimte ingezet moeten worden.”*

¹⁹ De LULUCF-Verordening legt die verplichting op Lidstaatniveau.

²⁰ Zie ook EC (2024), *Progress Report 2024*.

²¹ VEKA (2025), Evaluatienota VEKP, p.12

1.3 Zet in op afdoende maatregelen

- [8] **Ga zo snel mogelijk aan de slag met additioneel beleid.** In het Vlaamse Regeerakkoord²² en in de Beleidsnota Energie en Klimaat²³ sluit men de overgang van de -40% reductiedoelstelling naar een -47%-doel niet uit, op voorwaarde dat de ambitieverhoging kan worden onderbouwd *“met maatregelen die voldoende rekening houden met de draagkracht van burgers en de concurrentiekracht van onze ondernemingen”*.²⁴ Tenzij reeds afgesproken in het kader van de intra-Belgische verdeling, zal de Vlaamse Regering de komende twee jaar evalueren of de Vlaamse broeikasgasemissiereductiedoelstelling kan verhoogd worden van -40% naar -47% tegen 2030 t.o.v. 2005 in de ESR-sectoren.

De Minaraad neemt nota van die voorwaardelijke benadering van de Vlaamse Regering, maar roept op aan de slag te gaan met zowel de uitvoering van bestaand beleid als voldoende additioneel beleid. Want welke doelstelling het ook wordt, bijkomend impactvol beleid is nodig om de huidige achterstand en kloof in te halen.

- [9] **De doorgerekende maatregelen uit het regeerakkoord maken weinig verschil.** De prognoses zonder maatregelen uit het Vlaams regeerakkoord 2024-2029 voorspellen een broeikasgasemissiereductie van 32,9% tot 33,6% in 2030 (t.o.v. 2005)²⁵. Wanneer de doorgerekende maatregelen²⁶ uit het Vlaams regeerakkoord 2024-2029 wel worden meegenomen, resulteert dit in een broeikasgasemissiereductie van **33,2% in 2030** (t.o.v. 2005.).

- [10] **Zet meer in op impactvolle maatregelen (WIM) en transitiemaatregelen.** Rekening houdend met de kloof in 2030 en het ambitieuze einddoel van klimaatneutraliteit in 2050, dienen de maatregelen in het VEKP niet alleen gericht te zijn op optimalisatie – het beter doen van dezelfde dingen. Volgens de Minaraad is er bij de finale actualisatie VEKP ook nood aan (meer) maatregelen die gericht zijn op:

- Impact: ‘Impactvolle Maatregelen’ (*With Impactfull Measurements* of kortweg ‘WIM’). Dit is van toepassing voor tijdshorizon 2030, maar evengoed voor vervolgplannen richting 2040 en 2050.
- Transformatie van onze maatschappelijke systemen, zoals energie, mobiliteit, materialen enz.²⁷. Beleid gericht op systeemdenken en transitieën hoeft geen revolutie te betekenen waarbij alles volledig wordt omgegooid, maar moet de mogelijkheid bieden om kansen van onderaf en uitdagingen van bovenaf te combineren. De geschiedenis toont aan dat samenlevingen in staat zijn om binnen

²² VLAAMSE REGERING (2024), Vlaams Regeerakkoord. p. 45

²³ DEPRAETERE, M. (2024), Beleidsnota energie en klimaat. p. 37, 40-41

²⁴ VLAAMSE REGERING, Vlaams Regeerakkoord, p. 43-44; DEPRAETERE, M. (2024). Beleidsnota energie en klimaat. p. 40.

²⁵ VEKA (2025), Evaluatienota VEKP – actualisering 2030-prognoses Vlaamse ESR-sectoren.

<https://www.vlaanderen.be/veka/energie-en-klimaatbeleid/vlaams-energie-en-klimaatplan-vekp-2021-2030>

²⁶ De effecten van mogelijke belastingverschuivingen in de energiefactuur zitten hier (nog) niet in vervat. Daarnaast zijn sommige maatregelen uit het Vlaams regeerakkoord zijn nog niet voldoende uitgewerkt, waardoor hun impact nog niet kan worden gekwantificeerd en dus ook niet in deze berekening werden opgenomen. Tot slot zijn de maatregelen uit het federaal regeerakkoord 2025-2029 ook nog niet doorgerekend. Die laatste (federale maatregelen) zullen evenwel nog opgenomen worden in de definitieve actualisatie van het VEKP 2021-2030.

²⁷ Analoge stellingname in OPVOLGPANEL VEKP (2021), Derde advies. p. 2-3.

enkele decennia fundamentele veranderingen door te voeren. Zo een beleid streeft voortdurend naar een goed evenwicht tussen draagkracht, snelheid en effectiviteit. Dit is van toepassing voor het einddoel in 2050, maar dient ook nu al ingezet worden om alzo het einddoel te kunnen halen. De Minaraad is dan ook verheugd deze principes terug te vinden in het Vlaams Regeerakkoord en de bijhorende beleidsnota's.

2 De 'governance' van het VEKP-proces op dit moment

- [11] **Versterk de capaciteit bij het VEKA.** De nieuwe Europese doelstelling (2023) – een reductie van 40% voor de ESR-sectoren – betekent dat België tegen 2030 een vermindering van 47% moet realiseren ten opzichte van de emissies in 1990. Maar tot op heden is de implementatie van het gehele Europese fit-for-55-pakket in Vlaanderen nog niet gerealiseerd. Dit heeft te maken met bepaalde delen van dit pakket, waaronder de nieuwe Richtlijn Energieprestaties van gebouwen, die pas na de ontwerp VEKP definitief omgezet waren in Europese regelgeving. Het Vlaams Energie- en Klimaatagentschap (VEKA) doet met zijn deskundig maar beperkt aantal personeelsleden zijn best om dit zo snel mogelijk om te zetten in Vlaamse regelgeving. De Minaraad vraagt dan ook om een verdere versterking van de capaciteit bij VEKA, onder andere om uitvoering te geven aan de implementatie van het Europese fit-for-55-pakket in Vlaamse regelgeving²⁸. Deze versterking dient te gebeuren via verschuivingen van capaciteit binnen de Vlaamse overheid en met focus op kerntaken.
- [12] **Zorg voor horizontale integratie van klimaat in de langetermijnplanning van relevante sectoren**²⁹. Voor een succesvol Vlaams klimaatbeleid is een systeembenadering essentieel. Dit betekent onder andere dat klimaatdoelen geïntegreerd moeten worden in de lange-termijn-plannen van de relevante beleidsdomeinen en -velden. Het betekent ook dat klimaatbeleid moet rekening houden met de impact op andere beleidsvelden. Dit afwegen van synergiën en *trade-offs* kan door de inschatting van de impact van beleid op alle duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen en de impact van externe evoluties op beleid³⁰.

Voor de diverse langetermijnperspectieven beveelt de Minaraad dan ook aan:

- **Sector gebouwen:** Met de herziening van de EPBD in 2024, zullen de Europese Lidstaten tegen 31 december 2026 nationale renovatieplannen voor gebouwen moeten opstellen³¹. De Minaraad vraagt bij deze update VEKP reeds rekening te

²⁸ De Minaraad heeft dit pijnpunt van een te krappe Vlaamse energie- en klimaatadministratie al meermaals aangekaart – waaronder in MINARAAD (2020-11), Ontwerpdecreet VEKA.

²⁹ MINARAAD (2023), Update VEKP – deel *governance*. P. 8-10

³⁰ De duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen van de VN (SDG's), vervat in de 2030 Agenda voor Duurzame Ontwikkeling, omvatten verschillende beleidsvelden en faciliteren de opmaak van efficiënt en coherent beleid. Vlaanderen heeft een doorvertaling gemaakt van de SDG's in 'Vizier 2030'. Deze methodiek wordt ook toegepast door de Europese Commissie, die de SDG's heeft geïntegreerd in haar beleidsprocessen, met name de *Better Regulation Toolbox*.

³¹ *Recast EPBD* (2024). In zo een plan moeten, onder mee, de volgende aspecten vervat zitten: (1) een overzicht van de bestaande gebouwvoorraad en energielabeldatabase; (2) verplichte en optionele indicatoren voor het bereiken van emissieloze gebouwen; (3) tijdschema's voor het behalen van de doelstellingen; (4) identificatie van belemmeringen en capaciteiten in de bouw-, vastgoed- en energiesector.

houden met de gevraagde afstemming ten aanzien van het Vlaamse renovatieplan in 2026³².

- **Sector mobiliteit:** De Minaraad mist een allesomvattend mobiliteitsplan met een duidelijke tijdshorizon tot 2050 dat vertrekt vanuit een vastgelegde visie en doelstellingen in 2030 en 2050. Er wordt ook te weinig rekening gehouden met een aantal onzekerheden – zie deel mobiliteit.
- **Sector industrie:** De Vlaamse Regering stelde op 16 juni 2023 haar programmanota ‘Klimaat sprong’³³ vast voor de (‘grote’) industrie (veelal ETS-sector). Wat dit betreft vraagt de Europese Commissie dat het geactualiseerde energie- en klimaatplan de doelen en beleidslijnen die gericht zijn op de opschaling van de productie van commercieel beschikbare koolstofarme technologieën, apparatuur en onderdelen (onder meer op grond van de huidige trends inzake investeringen)³⁴. De Minaraad is positief om het industriebeleid een nieuw élan te geven, maar beveelt aan om de samenhang ertussen verder te verbeteren, en nieuwe instrumenten te overwegen die de klimaattransitie faciliteren, op basis van de overlegprocessen die gekoppeld zijn aan het programma ‘Klimaat sprong’.
- **Sector landbouw.** Het regeerakkoord kondigt voor het eerst de opmaak van een landbouwvisie 2030-2050 aan³⁵. Die moet “een rendabel landbouwmodel laten passen binnen de ecologische grenzen van onze regio”, en dus ook een antwoord bieden over de vraag hoe deze sector de transitie kan maken. De Minaraad beveelt aan om ook in deze visie de klimaatdoelstellingen mee te doen doorwerken.
- **Alle economische sectoren samen – Hervormingsprogramma.** De Minaraad vraagt om het verband tussen het economisch hervormingsbeleid en het klimaatbeleid beter uit te werken.

De Minaraad merkt op dat de plannen en maatregelen inzake circulaire economie onvoldoende geïntegreerd zijn met de lange termijn klimaatplannen. Dit heeft deels te maken met het ontbreken van een lange termijn kader voor circulaire economie (na 2030). De Raad brengt de Vlaamse Regering in herinnering wat betreft de Vlaamse doelstelling (uit het VEKP van 2019) om zijn materiaalvoetafdruk met 30% te verminderen (ten opzichte van 2010) tegen 2030 en roept op om deze doelstelling te realiseren³⁶.

³² De renovatieplannen zullen, volgens de EPBD-richtlijn, nauw verbonden moeten zijn met de nationale energie- en klimaatplannen. Dit maakt het immers mogelijk de voortgang van renovaties te volgen en vergelijken met de bredere energie- en klimaatdoelstellingen van elk land.

³³ VLAAMSE REGERING (2023), Klimaat sprong. In juni 2023 keurde de Vlaamse Regering de eerste programmanota goed, die loopt tot 2025 en zowel korte- als langetermijnacties tot 2050 omvat. Elke vijf jaar wordt een nieuwe programmanota gepresenteerd, waarin de vorige nota wordt geëvalueerd en een plan voor de komende vijf jaar wordt opgesteld. De volgende programmanota staat gepland voor 2025.

³⁴ EUROPESE COMMISSIE (2022/C 495/02), p. 36.

³⁵ VLAAMSE REGERING (2024), p. 58.

³⁶ VLAAMSE REGERING (2022) Voortgangsrapport 2022. Beschrijving voortgang maatregel 3231: “De Vlaamse Regering wil van Vlaanderen een circulaire koploper maken in Europa. Dat wil ze doen door in circulaire innovatie te investeren, onze materiaalvoetafdruk te ontkoppelen van de economische groei en deze voetafdruk met 30% te verminderen (ten opzichte van 2010) tegen 2030.”; VLAANDEREN CIRUCULAIR (2021), Toekomstbeelden Vlaanderen circulair in 2050. p.7 “Het Vlaamse klimaatplan streeft daarom naar een vermindering met 30% van het primaire grondstoffenverbruik voor consumptie op een termijn van 10 jaar (tegen 2030).”

- [13] **Voorzie in evaluatie- en garantiemechanismen zodat maatregelen in iedere sector werkelijk bijdragen aan het energie- en klimaatbeleid.** Het vrijwillige, sturende of verplichtende karakter van maatregelen kan een impact hebben op het al dan niet behalen van de vooropgestelde doelstellingen. Met name bij vrijwillige en/of vrijblijvende maatregelen is de mate van onzekerheid van het bereiken van de doelstellingen een punt van aandacht. Voor dit type ontbreekt immers vaak een evaluatie- en garantiemechanisme om dit op te vangen. Dat leidt ertoe dat het verschil in instrumenten – tussen sectoren onderling – niet altijd proportioneel en eerlijk zijn.

De Minaraad adviseert om evaluatie- en garantiemechanismen in te bouwen zodat maatregelen in iedere sector werkelijk bijdragen aan het energie- en klimaatbeleid. Op die manier kan men streven naar een gelijkwaardige mate van verplichtend karakter en dit tussen alle ESR-sectoren, waarbij aandacht is voor kostenefficiëntie, milieuwinst en betaalbaarheid.

- [14] **Nood aan een continuering van de formele samenwerking tussen Vlaamse en lokale overheden inzake Vlaams energie- en klimaatbeleid.** In het Vlaams Regeerakkoord staat hierover het volgende: *“We onderstrepen het belang van de lokale besturen om klimaatmaatregelen (mitigatie en adaptatie) op het terrein te realiseren en van onderuit draagvlak ervoor te creëren. We ondersteunen daarom de lokale besturen om te prioriteren, enerzijds in functie van de Vlaamse beleidsdoelstellingen, anderzijds om hen in staat te stellen om hun eigen klimaatengagements waar te maken. We vormen het Lokaal Energie- en Klimaatpact om tot een structureel dialoogplatform dat alle klimaat-gerelateerd Vlaams beleid van alle beleidsdomeinen richting lokale besturen helder kanaliseert, knelpunten wegwerkt en zorgt voor eenduidige, resultaatgerichte steunmaatregelen zonder administratieve ballast.”*³⁷.

De Minaraad gelooft sterk in een constructieve en gewichtige samenwerking tussen Vlaamse en lokale besturen voor het realiseren van gezamenlijke maatschappelijke projecten, zoals de Vlaamse energie- en klimaatdoelen. Deze samenwerking beperken tot een dialoog(platform) en een gebrek aan financieringsperspectief op langere termijn³⁸, is volgens de Raad geen geslaagd (nieuw) recept om de gezamenlijke klimaatuitdagingen (in 2030) correct te kunnen aanpakken. Het LEKP had zowel merites³⁹ als verbeterpunten. De Minaraad vraagt de nieuwe Vlaamse Regering in overleg te gaan met de VVSG om samen te bekijken in hoeverre hun samenwerken vanuit het LEKP kan verdergezet worden. Belangrijk hierbij is dat er (opnieuw) structureel wordt samenwerking met de nadruk op concrete en actiegerichte doelstellingen die breed gedragen worden door lokale besturen en burgers. De Raad spreekt zich niet uit over de methodologie of inhoud van die (verderzetting van)

³⁷ VLAAMSE REGERING (2024), Vlaams Regeerakkoord, p.55

³⁸ De financiering wordt voorlopig beperkt tot 2026.

³⁹ Het VEKP bevat een aantal passages waar via de engagementen van het LEKP (1.0, 2.0, 2.1) gerekend wordt op een bijdrage vanuit de lokale besturen, waaronder: collectieve renovatie; primaire energiebesparing en CO₂-reductie voor gemeentelijk patrimonium (strenger dan de toekomstige Europese regelgeving); opmaak van warmteplannen (wordt in de toekomst via Europese richtlijnen enkel verplicht voor gemeenten van +45.000 inwoners); ontharding en vergroening.

formele samenwerking tussen deze overheden. Dit is iets voor de betrokken partijen⁴⁰. Daarbij zijn structurele financieringsafspraken essentieel opdat lokale besturen hun huidige klimaatwerking kunnen behouden.

[15] **Voorzie een permanente energie- en klimaatdialoog tussen de Vlaamse overheid, de Vlaamse provincies en Vlaamse gemeenten.** De Minaraad stelt vast dat er in Vlaanderen⁴¹ heel wat concrete voorbeelden bestaan aangaande multi-level *governance* en/of in functie van ruimtelijke én energetisch vooropgestelde doelen. Evenwel kan er, voor deze samenwerkingsverbanden en voorbeelden in Vlaanderen, gesteld worden dat er nog efficiëntiewinsten te boeken zijn⁴². Op zich is de noodzaak om publieke actoren te betrekken onbetwist – de vraag is alleen of alle Vlaamse, lokale en/of provinciale actoren rechtstreeks dienen mee te discussiëren, dan wel of zij enkel betrokken zullen worden bij bepaalde delen van de visie en/of uitvoering alsook of zij vertegenwoordigd zullen worden door representanten zoals bijvoorbeeld zoals bijvoorbeeld VVSG, VLINTER⁴³ en de Vereniging Vlaamse Provincies (VVP)⁴⁴. De Minaraad stelt voor zo snel mogelijk, op basis van overleg met de betrokken stakeholders, de knoop hiervoor door te hakken⁴⁵. Hierbij zou ook invulling worden gegeven aan de permanente energiedialoog - die op grond van de *Governance* verordening gevraagd wordt⁴⁵.

[16] **Versterk de samenwerking met het federale niveau en de andere gewesten.** De Minaraad, samen met andere adviesraden, heeft herhaaldelijk aangedrongen op een goede samenwerkingsagenda met het federale niveau en de gewesten. Alleen zo kan men tot een effectieve klimaatplanning en uitvoering komen. Tot nu toe lijkt de kans om in goede samenwerking resultaten te behalen niet benut te zijn. Het lijkt erop dat er opnieuw gewerkt wordt met vier afzonderlijke plannen van de verschillende gefedereerde autoriteiten. Deze overlegstrategie leidt niet tot de gewenste resultaten en verandert van een 'collagemodel' in een 'impassemodel'. De Minaraad is evenwel tevreden dat de Vlaamse Regering zowel via het Vlaams Regeerakkoord als de Beleidsnota Energie en Klimaat zich engageert aan Vlaamse zijde voor een nieuw interfederaal energiepact. Het vorige pact bleek evenwel weinig succesvol te zijn.

De Raad beveelt aan dat het nieuwe interfederaal energiepact en de update van het Belgisch Energie- en Klimaatplan nauw op elkaar aansluiten om een mogelijke

⁴⁰ Waaronder: Vlaamse overheid, de Vlaamse steden en gemeenten, intercommunales en Vlaamse provincies. steunpunten duurzaam wonen en bouwen, en energiehuizen.

⁴¹ MINARAAD (2021-005), Studie: gebiedsgerichte afstemming van hernieuwbare energie. p.31-43

⁴² VLINTER is het samenwerkingsverband van de twaalf Vlaamse intergemeentelijke verenigingen voor streekontwikkeling en de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten.

⁴³ In de mate van het mogelijke moet ook gekeken worden tot op welk niveau organisaties als VVSG, VLINTER en VVP door hun leden gemandateerd kunnen worden om afspraken te maken.

⁴⁴ MINARAAD (2021-006), Advies: gebiedsgerichte afstemmen van hernieuwbare energie, p.22-23

⁴⁵ "Elke lidstaat moet een permanente energiedialoog op verschillende niveaus tot stand brengen met lokale overheden, maatschappelijke organisaties, het bedrijfsleven, investeerders en andere relevante belanghebbenden om de verschillende overwogen opties voor het energie- en klimaatbeleid te bespreken. ... Het geïntegreerde nationale energie- en klimaatplan en de langetermijnstrategie van de lidstaat moeten in het kader van die dialoog kunnen worden besproken. Deze dialoog kan plaatsvinden aan de hand van gelijk welke nationale structuur, zoals een website, een platform voor openbare raadpleging of een ander interactief communicatiemiddel." EUROPEES PARLEMENT EN Raad (2018), *Governance* Verordening, p. 5-6

implementatie- en/of ambitiekloof ten aanzien van 2030 maximaal te dichten. De Raad vraagt hierbij betrokken te worden.

3 Mogelijke maatregelen bij de ESR-sectoren

3.1 Transport en Mobiliteit

3.1.1 Maatregelen in het huidige VEKP die implementatie behoeven

- [17] **Zorg voor emissievrije stadskernen en stedelijke logistiek.** De Raad ondersteunt de doelstelling uit het VEKP en het Vlaams Luchtbeleidsplan 2030 om vanaf 2025 stadskernen emissievrij te beleveren, maar stelt vast dat niet de nodige acties werden ondernomen om de eerder vastgestelde timing te realiseren. Sinds 2021 werd een heel traject doorlopen: van voorbereidend onderzoek over een stakeholdertraject en piloottrajecten naar een kaderovereenkomst zero-emissiezones voor stadslogistiek⁴⁶ met een door de sector gedragen uniforme regelgeving voor alle Vlaamse steden. Dit moest verder reglementair uitgewerkt worden via een decreet en uitvoeringsbesluit. De ambitie was om de eerste zones tegen 2027 in te voeren. Uit de Beleidsnota⁴⁷ en een parlementaire vraag⁴⁸ blijkt de Vlaamse Regering zich niet gebonden voelt door de overeenkomst en voor een andere aanpak kiest mede vanwege de serieuze budgettaire impact. De Raad merkt op dat VEKA bij de recente doorrekening van het VEKP wél uitgaat van de uitvoering van dit maatregelenpakket [zie §25].

De Minaraad benadrukt het belang van emissievrije stedelijke logistiek en wijst op de nood aan een onderbouwd, rechtszeker en doorgerekend kader en set aan maatregelen zodat emissievrije voertuigen aantrekkelijk worden in vergelijking met voertuigen met een fossiele brandstof. De Vlaamse en federale overheden hebben een set van instrumenten in handen om de *'total cost of ownership'* (TCO) voor nul-emissievoertuigen te verlagen zoals de aangekondigde *taxshift*, BTW-aanpassing voor publiek laden⁴⁹, inzetten op slim laden, hervorming verkeersfiscaliteit, etc. De Raad vraagt op korte termijn overleg gepleegd wordt met de betrokken stakeholders om dit kader verder uit te werken

3.1.2 Maatregelen uit het Vlaams regeerakkoord en de beleidsnota's die op te nemen zijn

- [18] **Steun voor maatregelen.** De Minaraad steunt een hele reeks van maatregelen uit het Vlaams regeerakkoord en de beleidsnota's op vlak van mobiliteit zoals:
- de optimalisatie van de kilometerheffing voor vrachtwagens;

⁴⁶ <https://www.vlaanderen.be/departement-mobiliteit-en-openbare-werken/beleidsthemas/duurzame-mobiliteit/zero-emissiezones-voor-stadslogistiek-zes>

⁴⁷ Beleidsnota 2024-2029 Mobiliteit en Openbare Werken: "In uitvoering van de kaderovereenkomst Zero-Emissie Stadslogistiek, reiken we hen vanuit Vlaanderen de nodige handvaten aan. We zullen hiervoor met alle belanghebbenden in overleg gaan. De beslissing over de organisatie van de stedelijke logistiek is aan de lokale besturen."

⁴⁸ Vraag van donderdag 6 februari 2025 om uitleg over emissievrije stedelijke logistiek

⁴⁹ De btw-tarieven voor privé en publiek laden is verschillend in België, nl. voor thuisladen is dat 6 procent btw, aan een publieke laadpaal is dat 21 procent.

- het onderzoeken hoe de CO₂-uitstoot best geïntegreerd kan worden in de tariefzetting van de kilometerheffing;
- de extra investeringen in elektrische bussen (al moet bij de uitrol hiervan ook de nodige laadinfrastructuur voorzien worden);
- de voorbeeldrol van de Vlaamse overheid op vlak van vergroening van eigen transport, publiek transport, toestellen voor onderhoud openbaar groen, etc.

[19] **Hervorming van verkeersfiscaliteit voor nul-emissie-voertuigen.** De vrijstelling van verkeersbelasting en de belasting op in-verkeerstelling voor nul-emissie-voertuigen zorgt voor een toekomstig erosie van de inkomsten. Voor nieuwe inschrijvingen van nul-emissie-voertuigen worden de tarieven verhoogd. Voor de leasingvoertuigen wordt overleg gepleegd met de andere gewesten. De Minaraad vindt het logisch dat de maatregel gelijktijdig voor leasewagens en niet-leasewagens wordt ingevoerd om discriminatie te vermijden. Bovendien zou het eerder invoeren voor niet-leasewagens dan voor leasewagens slechts een beperkte budgettaire impact hebben, aangezien het grootste aandeel nieuw ingeschreven nul-emissie-voertuigen leasewagens zijn⁵⁰. Wel draagt de tariefverhoging niet bij tot het voornemen om de TCO tegen 2029 aantrekkelijk te maken voor nieuwe emissievrije voertuigen in vergelijking met voertuigen met een fossiele verbrandingsmotor.

De nieuwe prognose gaat uit van een minder snelle vergroening van het personenwagenpark: in 2030 zou slechts 60% van de nieuwverkoop van personenwagens volledig elektrisch zijn. Niettegenstaande de lagere ambitie, is er nog een hele weg te gaan. In 2024 was slechts 28% van de nieuw verkochte wagens in België een BEV⁵¹. Op dat vlak pleit de Minaraad voor een Vlaams beleid dat gericht is op het aantrekkelijk maken van elektriciteit ten aanzien van fossiele brandstoffen en een beleidsplan voor het ontsluiten van de autobatterij als thuisbatterij (bidirectioneel laden) in de eerste plaats voor de opslag en het eigen stroomverbruik van de woning. Bidirectionele laadpalen hebben potentieel veelbelovende voordelen (bv. op vlak netbalancing), maar er zijn nog technische en regelgevende uitdagingen te overwinnen. Standaardisatie van laadprotocollen en -connectoren is belangrijk voor een breder gebruik. Ook is verder onderzoek nodig naar het effect (positief en/of negatief) van bi-directioneel laden op de levensduur van de accu's en de energieverliezen. Dit kan in een context van een bedrijfswagen pas goed uitgerold worden als er een kader is op financieel en sociaal vlak, in combinatie met een monitoring die het laden en de terugname van energie uit de batterij op een betrouwbare manier registreert.

[20] **Ook buitenlandse voertuigen laten betalen.** De Vlaamse Regering wil inzetten op een digitaal systeem om ook de buitenlandse voertuigen die niet onderworpen zijn aan de kilometerheffing voor vrachtwagens mee te laten bijdragen aan het gebruik van onze wegen. Er wordt uitgegaan van het Europese gelijkheidsbeginsel waarbij

⁵⁰ In 2024 werden 70.024 BEV leasewagens, 16.307 BEV particuliere en 39.787 BEV bedrijfswagens ingeschreven (bron www.mobilitydashboard.be)

⁵¹ In 2024 werden in België 448.277 nieuwe auto's ingeschreven. Daarvan waren ongeveer 127.500 BEV-wagens.

buitenlandse weggebruikers pro-rata aan dezelfde tarieven worden onderworpen als de Vlamingen. De Minaraad vindt het positief dat naar een systeem gezocht wordt dat ook buitenlandse voertuigen betalen voor het gebruik van de Vlaamse wegen. De modaliteiten moeten echter nog uitgewerkt worden. In het verleden toonde de Minaraad zich voorstander van algemene gebiedsdekkende km-heffing met ‘intelligente tariefzetting’⁵².

Vorig jaar leverde de kilometerheffing voor vrachtwagens Vlaanderen een recordopbrengst van 658 miljoen euro op. Echter, overtredingen door buitenlandse vrachtwagens blijven vaak onbestraft. Momenteel staat er nog zeker 13 miljoen euro aan boetes voor buitenlandse vrachtwagens open. In sommige landen wordt slechts de helft van het verschuldigde bedrag geïnd. De Minaraad pleit in de eerste plaats voor een Europese aanpak en in tweede orde voor bilaterale akkoorden en aanvullende maatregelen om de inning van boetes op de kilometerheffing te verbeteren.

- [21] **Waardering voor aanpak met ‘slimme laadpleinen’.** De Minaraad wees in eerdere adviezen op de behoefte aan een ruimtelijk efficiënte plaatsing van laadinfrastructuur die rekening houdt met de beperkte ruimte in Vlaanderen. De uitrol van laadinfrastructuur in de openbare ruimte mag geen overlast veroorzaken voor weggebruikers, zowel bij de installatie als bij het gebruik ervan. Bepaalde zones, zoals bedrijventerreinen waar elektrificatie momenteel het snelst plaatsvindt, zullen netwerkversterkingen vereisen. Het concept van publieke laadpleinen kan een oplossing bieden voor diverse problemen van overlast en de behoefte aan centralisatie. Deze oplossingsrichting biedt ook de mogelijkheid om proefprojecten te ontwikkelen rond slim en bi-directioneel laden op wijkniveau.

Bijkomend wijst de Raad nu op de nood aan een ambitieuze omzetting van de Europese richtlijn energieprestatie gebouwen om de drempel van laadinfra bij appartementsgebouwen aan te pakken.

- [22] **Steun voor de opmaak van een ‘Masterplan Fiets’.** De Minaraad vindt het positief dat de Vlaamse Regering in 2025 een Masterplan Fiets wil opmaken. Het aandeel van verplaatsingen met de fiets is in 2022 gestegen tot ongeveer 18 %⁵³. Voor 2025 voorziet ‘De Grote Versnelling’⁵⁴ een aandeel van 20%. Het Masterplan Fiets 2025⁵⁵ beoogt dat tegen 2040 minstens 30% van de verplaatsingen per fiets gebeurt.

De Raad vraagt dat bij de vormgeving en uitvoering van het plan ook andere beleidsdomeinen, overheden, infrastructuurbeheerders en mobiliteitsactoren betrokken worden om een breed gedragen Vlaams fietsbeleid te realiseren met

⁵² Momenteel loopt in Denemarken (in samenwerking met een Vlaamse partner) tot midden 2025 een proefproject met 2.200 deelnemers voor een variabele kilometerheffing voor personenwagens. (bron <https://vejafgiftsforsoeg.dk/en/>)

⁵³ Janssens, D., Ectors, W en Paul, R. (2023) Onderzoek verplaatsingsgedrag (2021-2022). Analyserapport: Vlaanderen. Resultaten OVG6.

⁵⁴ De Grote Versnelling (DGV) was een project, gefinancierd door het Departement Mobiliteit en Openbare Werken, waarbij de samenwerking tussen Vlaanderen, de provincies en de lokale besturen voorop stond. Het project had als doel om het fietsbeleid in Vlaanderen te verbreden en versnellen.

⁵⁵ Beleidsnota Mobiliteit en Openbare Werken 2024-2029, p.16.

voldoende oog voor harmonisatie en coördinatie zoals het op dit moment gebeurt. Daarnaast dienen ook de nodige middelen worden voorzien via het Fietsfonds en het Geïntegreerd investeringsprogramma (GIP) om de provinciale en lokale besturen te ondersteunen bij de uitbouw van nieuwe fietsinfrastructuur.

[23] **Wegwerken hinderpalen uitrol binnenvaart.** De Vlaamse Regering beschouwt de binnenvaart als een duurzame schakel in het goederenvervoer. Goederenvervoer over water kan vrachtwagens van de weg halen, maar ⁵⁶ het Vlaamse Gewest slaagt er niet in, ondanks de grote investeringen in binnenvaartinfrastructuur, om het aandeel van de binnenvaart duurzaam en significant te vergroten. Positief is dat in overleg met de binnenvaartondernemers en andere logistieke spelers nagegaan wordt wat de hinderpalen hier nog zijn.

[24] **Versnelling van gebruik van walstroom.** Het regeerakkoord voorziet ondersteuning via oproepen voor het realiseren van walstroom in onze havens met focus op de segmenten container- en passagiersvaart. De Minaraad vraagt al geruime tijd om het gebruik van walstroom te versnellen. Een stroomvoorziening zorgt ervoor dat het schip geen verbrandingsmotor meer hoeft te gebruiken voor elektriciteitsvoorziening aan boord van het schip. Daarmee neemt de uitstoot van CO₂, NO_x, fijnstof en geluid af en verbetert de omgevingskwaliteit. De uitrol van walstroom in havens draagt ook bij aan stikstofreductie en stikstofdepositiedaling in overbelaste Natura 2000 gebieden nabij havens. Gebruik van walstroom is evenwel, door de hoge investeringskosten, kostenverhogend voor reders, exploitanten van schepen en verladers.

Aandachtspunten bij de uitrol zijn daarom:

- Vrijstelling van heffingen en taksen zal het gebruik van walstroom aantrekkelijk maken en Vlaanderen competitief houden met andere Europese havens.
- Samenwerking tussen de Vlaamse Regering, netbeheerders, havenbedrijven en energievoorzieningsbedrijven is essentieel voor efficiënte en effectieve aanleg en werking van walstroomvoorzieningen.
- Er moet een transparante taak- en kostenverdeling zijn, zodat alle partijen eerlijk bijdragen aan het walstroomnetwerk. Er moet snel duidelijkheid komen over wie verantwoordelijk is voor de installatie, financiering en exploitatie van walstroom en de bijhorende netwerkaansluitingen.
- De netbeheerders moeten tijdig investeren in de uitbreiding van energievoorzieningen, zodat deze klaar zijn voor de verplichting van walstroom in 2030. Naast voldoende netcapaciteit is ook een snelle aansluiting en een concurrentiële elektriciteitsprijs belangrijk.
- Het gebruik van walstroom zal positieve effecten hebben op de vermindering van broeikasgasemissies, stikstof- en geluidsproblematiek..
- Het organiseren van bewustwordingscampagnes.

⁵⁶ In het tweede kwartaal 2024 vervoerden binnenschepen 42,3 miljoen ton goederen op de Belgische waterwegen. Dat is een stijging van 6,1% ten opzichte van het vorige kwartaal en van 1,7% ten opzichte van het tweede kwartaal van 2023.

3.1.3 Additionele maatregelen, voorgesteld door de Minaraad

- [25] **Bereken ook de impact van het Europees beleid en het federale regeerakkoord op klimaat en luchtverontreiniging.** Zowel de federale als de Vlaamse Regering zijn overgegaan tot vertraging, schrapping of uitstel van bestaande maatregelen waarvan impact verwacht wordt op het halen van de doelstelling op vlak van klimaatverandering en luchtverontreiniging (bv. fiscale aftrekbaarheid voor plug-inhybride voertuigen, uitfasering ICE afstemmen op Europese tijdlijn, geen aanscherping LEZ's, invoer verkeersbelastingen voor elektrische wagens, niet uitvoeren kaderovereenkomst zero-emissiezones voor stadslogistiek enz.).

Onlangs publiceerde de Vlaamse overheid de "*Evaluatienota VEKP – actualisering 2030-prognoses Vlaamse ESR-sectoren*" met daarin een impactberekening van een aantal gewijzigde Vlaamse maatregelen. Echter de doorrekening van het recent Europese beleid rond het uitstel van de CO₂-emissievereisten voor nieuwe personenauto's en nieuwe lichte bedrijfsvoertuigen en een aantal federale maatregelen ontbreken, evenals een aantal relevante Vlaamse maatregelen (bv. niet uitvoeren kaderovereenkomst zero-emissiezones voor stadslogistiek).

De Raad vraagt ook een doorrekening van de ontbrekende maatregelen en formuleert hieronder een aantal potentiële additionele maatregelen op vlak van mobiliteit.

- [26] **Een gebiedsdekkende km-heffing voor alle (lichte en zware) voertuigen.** Een centrale maatregel uit het VEKP en Luchtbeleidsplan 2030, nl. de budgetneutrale invoering van een slimme kilometerheffing voor alle lichte voertuigen wordt niet langer politiek gesteund⁵⁷.

In zijn eerder advies over de Actualisering VEKP – transitimaatregelen sector 'mobiliteit' gaf de Minaraad aan voorstander te zijn van een gebiedsdekkende km-heffing voor alle (lichte en zware) voertuigen.

Het is belangrijk om een maatschappelijk draagvlak te creëren. De Minaraad stipt daarbij aan dat er veel factoren zijn die kunnen bijdragen aan een maatschappelijk draagvlak. Denk bijvoorbeeld aan het rechtstreeks terugvloeien van de inkomsten in de vervoersinfrastructuur richting betere ontsluiting, ondersteunende infrastructuur zoals slimme laadpalen, P&R, enz. evenals alternatieve vervoersmiddelen zoals openbaar vervoer.

In tweede orde gaf de Minaraad aan voorstander te zijn van volgende hervormingen:

- Hervorming BIV, met name:
 - (1) verhoging van het maximumtarief vanwege anders niet meer sturend;
 - (2) verhoging van het minimumtarief: 50€ is niet sturend naar zero-emissievoertuigen;

⁵⁷ De alternatieven hiervoor worden gezocht in een mix van top-down en bottom-up maatregelen. Top down door de doelstellingen ook door te vertalen naar het niveau van de vervoersregio's, waar lokaal invulling gegeven zal worden aan het mobiliteitsgebeuren. Bottom up door de opstart van een participatief traject waarbij naar een soort green deal gegaan wordt met brede betrokkenheid van diverse sleutelactoren zoals bedrijven en middenveldorganisaties met als doelstelling om de gereden kilometers te doen dalen.

- (3) de CO₂-correctiefactor x of de jaarlijkse verhoging sneller laten toenemen;
- (4) de wegingsfactor f voor LPG en CNG schrappen. Eén ton CO₂ moet evenveel kosten, ongeacht de technologie;
- (5) verkeersveiligheid ten aanzien van zwakke weggebruikers.
- Hervorming jaarlijkse verkeersbelasting (die is nu weinig sturend op vlak van CO₂ en werkt voornamelijk op basis van fiscale pk) door:
 - (1) bij voorkeur een nieuwe formule uit te werken op basis van milieuparameters en de verkeersveiligheid ten aanzien van zwakke weggebruikers;
 - (2) ofwel de huidige formule behouden, maar de CO₂-term sterker laten stijgen en de CO₂-drempel verlagen.

De gehele hervorming moet volgens de Minaraad de TCO ruim aantrekkelijk maken voor alle emissievrije voertuigen in vergelijking met voertuigen met een fossiele verbrandingsmotor.

[27] **Stimuleer transitie naar tweedehands nul-emissie-personenwagens.** In opdracht van het departement MOW werd een studie uitgevoerd naar de markt voor (tweedehands) ZEV's in kaart gebracht en onderzocht welke relevante maatregelen er zijn om de markt te stimuleren.

De Minaraad ziet vooral mogelijkheden voor volgende maatregelen richting transitie (tweedehands) nul-emissie-personenwagens:

- Bevorderen van een (sociaal) lease-systeem i.p.v. een premie⁵⁸;
- Het invoeren van renteloze leningen;
- Hervorming autofiscaliteit;
- Invoering van een batterijcapaciteitscheck;
- Invoering van een batterijgarantiefonds.

[28] **Stimuleer elektrificatie van lichte vracht, bestelwagens en busjes.** Volgens de Raad is het vergroenen van het wegtransport essentieel voor klimaatneutraal maken van ons vervoerssysteem. Een piste die in deze fase aandacht verdient, is het versnellen (ten opzichte van de autonome groei zonder bijkomende maatregelen) van de elektrificatie van lichte vracht, bestelwagens en busjes. Op lokaal niveau kan dit gestimuleerd worden door maatregelen voor zero emissie stadsdistributie. Op federaal vlak wordt een tijdelijke verhoogde aftrek ingevoerd voor elektrische bestelwagens en vrachtwagens.

⁵⁸ Lease-systeem is gebaseerd op consumentenkrediet. Dit is vaak niet haalbaar voor kwetsbare doelgroepen in tegenstelling tot een sociaal huursysteem.

Het marktaandeel (en beschikbaarheid) van elektrische zware vrachtwagens is op dit ogenblik verwaarloosbaar⁵⁹. Met de invoering van de kilometerheffing⁶⁰ wordt niet langer het bezit van een vrachtwagen belast, maar het gebruik ervan. Deze maatregel heeft gezorgd voor een vergroening van het vrachtwagenpark. Voor zware vrachtwagens kan een bijkomende stap gezet worden via de aangekondigde CO₂-differentiatie in de kilometerheffing. Er moet echter worden voorkomen dat er een verschuiving plaatsvindt naar meerdere lichte voertuigen die geen kilometerheffing betalen en daardoor voor hogere externe kosten zorgen.

[29] **Introduceer concrete doelstellingen voor laadinfrastructuur voor zware voertuigen.** De Raad merkt op dat er concrete doelstellingen ontbreken voor laadinfrastructuur voor zware voertuigen; dit neemt niet weg dat er op Europees niveau wel doelstellingen zijn voorzien, met name in de AFIR-verordening⁶¹. Een ander belangrijk aspect hierbij is dat deze laadinfrastructuur totaal andere capaciteiten vereist dan deze voor personenwagens. Dit verhoogt niet alleen de kosten van de laadinfrastructuur zelf, maar stelt ook hoge eisen aan het lokale elektriciteitsnetwerk. Het realiseren van investeringen duurt vele jaren.

Volgens de Raad moet de Vlaamse Regering het aanbod faciliteren van parkeerplaatsen met geschikte laadinfrastructuur voor zware voertuigen als mogelijk nieuw bedrijfsmodel. De Raad ziet volgende elementen in dit beleid:

- Werken aan duidelijke investeringsstrategieën in verband met het net.
- Het scheppen van transparantie over de sterkte van het net naar bedrijven.
- Een gegarandeerde snelle dienstverlening van de netbeheerder.
- Voorzien in duidelijke informatiecampagnes naar de sector.

De Raad vraagt dat bij de uitwerking van de maatregelen rekening gehouden wordt met de resultaten van de aangekondigde studie 'Zero-emissievrachtvervoer in Vlaanderen'. Deze studie kan de leidraad vormen van hoe we met laadinfrastructuur voor vracht moeten omgaan.

[30] **Voer een verstandig ruimtelijk beleid.** Een goede ruimtelijke ordening is essentieel om voor iedere Vlaming goed openbaar vervoer te kunnen voorzien en om logistiek efficiënt te kunnen organiseren. Ook het ruimtelijke beleid heeft een belangrijke impact op de gewenste *modal shift*, bv. via de bouwshift kan de behoefte aan mobiliteit verminderen, maar ook door het nemen of stimuleren van ruimtelijke maatregelen en strategieën voor gezonde leefomgevingen.

De Raad vindt het heel belangrijk dat nieuwe woon- en werkplekken zo veel mogelijk op collectieve vervoersknooppunten en op concentraties van voorzieningen ingepland

⁵⁹ Emissievrije voertuigen met een maximaal toegelaten totaalgewicht (MTT) tot 4,25 ton zijn vrijgesteld van kilometerheffing tot 31 december 2029. Voor voertuigen die zwaarder zijn dan 4,25 ton wordt alleen de externe kostenheffing, die verband houdt met luchtverontreiniging en geluidshinder, op nul gezet. Het overige deel van de heffing wordt periodiek⁵⁹ verminderd.

⁶⁰ De kilometerheffing is in voege getreden voor alle voertuigen voor goederenvervoer van meer dan 3,5 ton Maximaal Toegelaten Massa (MTM) en voor N1 voertuigen met carrosseriecode BC.

⁶¹ AFIR = *Alternative Fuels Infrastructure Regulation*, of voluit: [Regulation of the European Parliament and of the Council on the deployment of alternative fuels infrastructure, and repealing Directive 2014/94/EU](#).

worden. Logistieke activiteiten ontwikkelen zich bij voorkeur nabij regionale logistieke hubs waarbij ook aandacht is dat deze locaties ook goed bereikbaar moeten zijn voor de werknemers. Het is belangrijk dat op deze locaties ook voldoende ruimte voorzien wordt voor nieuwe ontwikkelingen. Slim ruimtegebruik stimuleert duurzame mobiliteit, het lokaal ruimte- en vergunningenbeleid moet hierop afgestemd worden om tot een integrale aanpak te komen.

[31] **Richt de systeemaanpak op een duurzame *modal shift*.** Het Vlaams regeerakkoord bevat een sterk engagement om een ambitieuze *modal shift* te realiseren. Het doel is het aandeel duurzame modi te verhogen tot 50% van alle verplaatsingen in Vlaanderen tegen 2030. Volgens de Minaraad moet ingezet worden op een vlot en veilig verkeer dat plaatsvindt op kwalitatieve vervoersnetwerken en dat gericht is op een duurzame *modal shift* voor zowel personen- als goederenvervoer⁶².

- Het is echter onduidelijk hoe de doelstelling van 50% tegen 2030 gerealiseerd gaat worden. Concrete bijkomende maatregelen ontbreken vooralsnog. Ook moet nog verduidelijkt worden hoe duurzame verplaatsingen onder modal shift gedefinieerd worden. Voor de Minaraad vallen volgende verplaatsing alvast onder deze noemer: lopen, fietsen, openbaar vervoer, taxi, deelsystemen, auto-on-demand diensten, ...
- Voor personenvervoer speelt multimodaliteit volgens de Minaraad een sleutelrol. Dit houdt in dat alle vormen van personenvervoer (lopen, fietsen, openbaar vervoer, privéauto, autodelen, *auto-on-demand*-diensten enz.) optimaal op elkaar zijn afgestemd en dat mobiliteitsgebruikers gemakkelijk kunnen overstappen van het ene vervoermiddel naar het andere via hubs. De uitfasering van wagens met verbrandingsmotoren moet dan ook aangegrepen worden als opportuniteit om het “1 op 1” vervangen hiervan door zero-emissiewagens te voorkomen. Daarom moet men ervoor zorgen dat er voldoende kwalitatieve alternatieven voorhanden zijn, zoals toegankelijk, kwalitatief en betrouwbaar openbaar vervoer, kwalitatieve fietsverbindingen, enz.
- Een efficiënte doorstroming is een belangrijk element voor een goede verkeersorganisatie en dus ook voor de *modal shift*. Door de doorstroming van het openbaar vervoer te verbeteren via de aanleg van extra busbanen en exclusieve trajecten voor bus en tram, kan aanzienlijk vooruitgang worden geboekt. Daarnaast bieden ontwikkelingen in geconnecteerde vervoersmiddelen veelbelovende mogelijkheden voor een veiliger en vlotter verkeer. De Minaraad benadrukt dat de evolutie bij geconnecteerde voertuigen het belang van de lopende VEKP-actie met betrekking tot slimme verkeerslichten vergroot en vraagt een versnelling van de uitvoering ervan.

Voor goederenvervoer is momenteel nauwelijks sprake van een *modal shift*. Het aantal gereden kilometers vrachtvervoer stijgt. Voor bepaalde ambities (zoals vracht & ruimtelijke ordening of *modal split*) ontbreken er concrete maatregelen. Bovendien richt de focus van de maatregelen zich vooral op ‘Verschonen’, en niet op ‘Verminderen’ of ‘Verschuiven’. Dit staat haaks op de beoogde doelstellingen.

⁶² MINARAAD, Advies 2021|024, p. 6, §23.

- [32] **Hervorming Pendelfonds.** Uit een evaluatie blijkt dat het Pendelfonds⁶³ weinig impact heeft op het pendelgedrag van de Vlaming. Het gebruik van de auto daalt amper. De Minaraad steunt de hervorming van het Pendelfonds zoals voorgesteld door de begeleidingscommissie waarbij werkgevers via een eenvoudige procedure en binnen duidelijke randvoorwaarden financiële incentive krijgen voor maatregelen voor de verduurzaming van woon-werkverkeer.
- [33] **Voorzie stimuli voor maatregelen bij de transitie naar duurzame mobiliteit voor bedrijven.** Net zoals bij de energiebeleidsvereenkomsten, kan er een vergelijkbaar kader worden ontwikkeld voor bedrijven om de transitie naar duurzame mobiliteit (zowel voor goederen als personen) te ondersteunen. Bedrijven zouden dan, op basis van een transitieplan dat aan bepaalde voorwaarden voldoet, aanspraak kunnen maken op diverse overheidsstimuli. Hierbij moet ook rekening worden gehouden met de overlap met andere instrumenten.
- [34] **Rol *remote sensing* effectief 'Vlaanderen-breed' uit.** Uit onderzoek en innovatieve metingen langs de weg in Vlaanderen in 2019, blijkt dat sommige voertuigen aanzienlijk meer verontreinigen dan verwacht⁶⁴. Hoe sneller men deze groep voertuigen aanpakt hoe groter de milieu- en klimaatwinst⁶⁵

Het zou dan ook beter zijn om *remote sensing* effectief 'Vlaanderen-breed' uit te rollen. De Raad vraagt de nodige initiatieven om het toezicht op emissiefraude efficiënter en effectiever aan te pakken. Daarbij moet duidelijk gedefinieerd worden welke handelingen of het gebrek daaraan het voorwerp vormen van emissiefraude.

3.2 Gebouwen

Disclaimer: Minaraad werkt momenteel aan een eigen initiatief met aanbevelingen voor woongebouwen. Dit advies wordt op korte termijn gepubliceerd. De Raad kan evenwel inhoudelijk niet voorlopen op deze adviesteksten. Daarom worden de adviseringen hieruit in dit advies beperkt tot op het niveau van principes – zonder verdere concretisering.

3.2.1 Maatregelen in het huidige VEKP die implementatie behoeven

- [35] **Ga voor een *Time-of-Use* tarief ter stimulering van diverse flexibele *assets*.** Om de concurrentiepositie van warmtepompen ten opzichte van fossiele brandstofketels te verbeteren werd door de Vlaamse Regering voorgesteld om, zoals in sommige andere EU-lidstaten, een gunstiger distributienettarief voor warmtepompen in te voeren⁶⁶. Dit tarief zou rekening houden met de positieve bijdrage van warmtepompen aan de

⁶³ Het Pendelfonds subsidieert projecten die een duurzaam woon-werkverkeer bevorderen. Projecten die tot doel hebben om het aantal autoverplaatsingen op het vlak van woon-werkverkeer te verminderen kunnen in aanmerking komen voor subsidiëring uit het fonds. Bedrijven of andere private instellingen, maar ook lokale of provinciale overheden of andere publieke instellingen (in samenwerking met een private partner) kunnen de subsidie aanvragen

⁶⁴ <https://www.vmm.be/lucht/evolutie-luchtkwaliteit/emissiefraude-verkeer/conclusies-meting-met-remote-sensing>

⁶⁵ Stikstofoxiden (NOx) fungeren als indirecte broeikasgassen door het produceren van het troposferische broeikasgas 'ozon' via fotochemische reacties in de atmosfeer.

⁶⁶ VLAAMSE REGERING (2023), VEKP 2021-2030. p. 78

flexibiliteit van het distributienet. Op 28 januari 2022 verzocht de Vlaamse minister, verantwoordelijk voor energiebeleid, de VREG om een onderzoek te starten naar de mogelijkheden voor een voordelig nettatarief voor warmtepompeigenaars en de eventuele obstakels daarvoor. Uit het voortgangsrapport van 2023 blijkt dat deze maatregel bijgestuurd dient te worden, zonder verdere duiding te geven hierbij.

De Minaraad roept op aan de nieuwe Vlaamse Regering om hier opnieuw werk van te maken – maar met de focus op een tijdsafhankelijk nettatarief (stuurbare *time-of-use*-tarief)⁶⁷ én de flexibele inzet⁶⁸ van een warmtepomp⁶⁹. Andere flexibele assets⁷⁰ zoals thuisbatterijen of laadpalen dienen hierbij meegenomen te worden⁷¹.

3.2.2 Maatregelen uit het Vlaams regeerakkoord en de beleidsnota's die op te nemen zijn

[36] **Zet Vlaams beleid in dat gericht is op elektriciteit aantrekkelijk te maken ten aanzien van fossiele brandstoffen.** In het Vlaams Regeerakkoord staat hierover het volgende: *“... en maken werk van een Vlaamse taxshift die budgetneutraal is voor de overheid. Die taxshift maakt elektriciteit geleidelijk goedkoper ten koste van fossiele brandstoffen. Samen met de Europese invoering van ETS2 (voor zover die maatregel niet wordt teruggedroefd op Europees niveau) zorgen we zo dat er sneller zal worden gekozen voor investeringen in isolatie, warmtepompen... We brengen eventuele federale maatregelen ter zake in rekening”.*

Om duurzaam verwarmen economisch aantrekkelijk en dus betaalbaar te maken (t.a.v. fossiele alternatieven zoals de gasketel), zou de prijsverhouding tussen elektriciteit en gas (prijsratio) verschoven moeten richting 2⁷². In België is elektriciteit 3,8 keer zo duur

⁶⁷ Dit houdt in dat de de nettarieven wijzigen op basis van de (verwachte) belasting van het net.

⁶⁸ VLAAMSE REGERING (2022), Voortgangsrapportage 2022 – voortgang maatregelen gebouwen.

⁶⁹ Warmtepompen kunnen flexibel zijn, maar zijn dat niet per definitie. Alles hangt af hoe ze gebruikt worden. Warmtepompen kunnen een belangrijke rol spelen als flexibele asset in het elektriciteitssysteem. Er zijn verschillende manieren waarop warmtepompen kunnen bijdragen.

- Vraagsturing: Warmtepompen kunnen worden aangestuurd op basis van de beschikbaarheid van hernieuwbare energie. Bijvoorbeeld, ze kunnen meer warmte produceren wanneer er een overschot aan zonne- of windenergie is, en minder wanneer de productie laag is.
- Opslag van thermische energie: Warmtepompen kunnen warmte opslaan in thermische buffers, zoals waterboilers of vloerverwarmingssystemen. Deze opgeslagen warmte kan later worden gebruikt, waardoor de vraag naar elektriciteit tijdens piekuren wordt verminderd.
- Participatie in energiemarkten: Huishoudens met warmtepompen kunnen deelnemen aan dynamische energiemarkten. Ze kunnen hun energieverbruik aanpassen op basis van variabele energieprijzen, wat zowel kostenbesparingen voor de consument als stabiliteit voor het net oplevert.
- Congestiebeheer: Door warmtepompen flexibel in te zetten, kan de belasting op het elektriciteitsnet worden verminderd. Dit helpt om congestie te voorkomen en de noodzaak voor dure netverzwaring te verminderen.

⁷⁰ Flexibele assets in de energiesector zijn middelen en technologieën die kunnen reageren op veranderingen in vraag en aanbod van elektriciteit. Ze spelen een cruciale rol in het balanceren van het elektriciteitsnet, vooral met de toename van hernieuwbare energiebronnen zoals wind en zon, die van nature variabel zijn.

⁷¹ Mensen die flexibel hun *assets* inzetten, genieten daarvan van de *commodity* prijs, en niet de nettarieven. Die kunnen (en moeten) natuurlijk wel verbruik sturen, zoals een *time of use* tarief.

⁷² Een warmtepomp is drie tot vijf keer efficiënter dan een (gas)boilers. Daardoor kan de investeringskost van een warmtepomp sneller terugwonnen worden. Als de elektriciteitsfactuur evenwel meer dan 2 keer hoger ligt dan gasfactuur, valt dat voordeel weg. De prijsratio van 2 is trouwens een gemiddelde. In realiteit betreft het een vork tussen 1,7 en 2,5, in functie van de verwarmingsbron en het type gebouw. Deze cijfers zijn gebaseerd op: Analyse van een accijnzenverschuiving in de residentiële (en niet-residentiële) sector, presentatie door de FOD Klimaatverandering, 2023, <https://klimaat.be/doc/tax-shift-buildings-sector.pdf>

als gas. Dit heeft grotendeels te maken met relatief hoge netwerkkosten, heffingen en belastingen die vervat zitten in de finale elektriciteitsprijs⁷³. Met deze prijsratio is België ook de 'slechtste leerling van de Europese klas'.

Het inzetten van Vlaams beleid gericht op het aantrekkelijk maken van elektriciteit ten aanzien van fossiele brandstoffen heeft ook voordelen voor andere koolstofarme technologie binnen de mobiliteitssector (elektrisch voertuigen en elektrisch laden⁷⁴) en de industriesector (elektrificatie van producten, processen en (bij)verwarming van niet-residentiële gebouwen).

Daarom vraagt de Minaraad in eerste instantie om maximaal kosten uit de elektriciteitsfactuur te halen die hier eigenlijk niet in thuis horen, zoals bijdragen voor sociale maatregelen, subsidies voor hernieuwbare energie en historische schulden van netbeheerders. Indien dan nog steeds blijkt dat de prijsratio te hoog ligt, dan dient de Vlaamse overheid te garanderen dat het gebruik van een warmtepomp minstens economisch rendabel is ten aanzien van alle andere fossiele verwarmingstechnologie. De mogelijkheden in dit verband zijn onder andere: herverdelen van deze lasten over alle energiedragers, verschuiven van deze lasten naar de algemene middelen of compenseren van deze lasten door het invoeren van een (klimaat)taks⁷⁵. Vanaf 2027 zal ETS2 fossiele brandstoffen duurder maken, wat voor een betere prijsratio zal zorgen. De Raad vraagt dit mee op te volgen in het kader van Vlaams beleid dat gericht is op elektriciteit aantrekkelijk te maken ten aanzien van fossiele brandstoffen. Tot slot vraagt de Raad dat de in het regeerakkoord aangekondigde Vlaamse taxshift in overleg en overeenstemming gebeurt met het federaal beleidsniveau..

[37] **Wees ambitieus in de uitrol van collectieve renovatie.** In het Vlaams Regeerakkoord staat hierover het volgende: *"We focussen op de minst zuinige energielabels (E en F) door in heel Vlaanderen laagdrempelige collectieve renovatieprogramma's uit te rollen. We doen dat onder de vorm van groepsaankopen met de Mijn VerbouwLening als prefinanciering. We zetten ook in op de opmaak van renovatiemasterplannen voor appartementsgebouwen."*⁷⁶.

Bij renovaties kan men kiezen tussen een individuele of een collectieve aanpak. De Minaraad spreekt zich niet uit over de aanpak. Echter, de Raad merkt op dat er sinds 2019, en vooral tijdens deze legislatuur, steeds meer beleidsaandacht is voor een collectieve aanpak. Hoewel de Vlaamse overheid, samen met de Vlaamse gemeenten, een doelstelling en een tool voor nauwkeurige gegevens aanbiedt, zijn er in de praktijk slechts een beperkt aantal collectieve renovaties. Dit komt deels doordat lokale besturen weinig middelen hebben om voldoende collectieve renovaties te realiseren.

⁷³ De elektriciteitsfactuur in België bestaat uit drie componenten: de effectieve prijs voor elektriciteit, de netwerkkosten en de belastingen. Vooral de netwerkkosten en belastingen zijn in België relatief hoog. Deze omvatten onder andere subsidies voor hernieuwbare energieprojecten.

⁷⁴ België behoort tot de duurste landen voor langzaam opladen (AC). Alleen Denemarken en Kroatië zijn nog duurder zijn. De elektriciteitsprijzen in België zijn immers aanzienlijk hoger dan in veel andere Europese landen. Daarnaast zijn ook de kosten voor openbaar opladen in België beduidend boven het gemiddelde. VRT (09/11/24), Elektrische auto opladen is bijna nergens in Europa duurder dan in België.

⁷⁵ MINARAAD (2021|029), Advies over wijziging Energiedecreet i.f.v. fit-for-55. p. 3-4

⁷⁶ VLAAMSE REGERING (2024), Vlaams Regeerakkoord 2024-2029. p. 48

De term ‘collectieve renovatie’ is bovendien nergens beleidsmatig gedefinieerd en komt nauwelijks voor in het Vlaamse beleid en de communicatie daarover. Zonder beleidswijzigingen zal de collectieve renovatiedoelstelling uit het LEKP niet worden gehaald. Tot nu toe moeten eigenaars individueel worden overtuigd om deel te nemen aan een collectief renovatieproject, met slechts beperkte overheidsstimulansen. Veel eigenaars hebben, ondanks de mogelijke voordelen, nog steeds koudwatervrees voor zowel individuele als collectieve renovaties. Slechts een klein deel van de benaderde eigenaars besluit daadwerkelijk deel te nemen, waardoor de efficiëntiewinsten van collectieve renovaties in de praktijk lager uitvallen dan theoretisch mogelijk is. Dit leidt ertoe dat nog minder eigenaars geneigd zijn om deel te nemen aan collectieve renovatieprojecten.

Daarom vraagt de Raad aan de Vlaamse Regering het volgende in orde te maken:

- Veranker juridisch collectieve renovatie, in het energiedecreet - via een definitie ervan. Laat hierbij voldoende ruimte voor (lokale besturen en andere organisaties die collectieve renovaties tot uitvoering brengen) om een eigen invulling hieraan toe te voegen.
- Voorzie het nodige beleidskader opdat de collectieve aanpak verbonden wordt met het (eind)doel decarbonisatie⁷⁷.
- Zorg ervoor dat de benodigde gegevens uit het EPC, de woningpas en/of de *digital-twin*-wijkrenovatietool - in overleg met de Privacy-commissie - beschikbaar worden gesteld aan organisatoren van een collectieve renovatie. .

[38] **Vervang subsidies door voorfinancieringsmechanismen.** In het Vlaams Regeerakkoord staat hierover het volgende: We onderzoeken of collectieve instrumenten mogelijk zijn waarbij energetische ingrepen kunnen worden voorgefinancierd. ... We focussen op de minst zuinige energielabels (E en F) door in heel Vlaanderen laagdrempelige collectieve renovatieprogramma's uit te rollen. We doen dat onder de vorm van groepsaankopen met de Mijn-Verbouw-Lening als prefinanciering.⁷⁸

De Minaraad is er tevreden over dat de huidige Vlaamse Regering zou willen inzetten op prefinanciering. De Minaraad beveelt dit al geruime tijd aan. Meer zelfs, de Minaraad beveelt aan om de toepasselijke subsidies te vervangen door voorfinancieringsmechanismen met aangepaste terugbetalingsfaciliteiten. Vanwege de beperkte overheidsmiddelen (1), het feit dat subsidies vaak leiden tot *free riders* – gedrag in plaats van tot meer efficiëntie (2) en ondersteuning achteraf terugbetalen moeilijker is dan vooraf (3) stelt de Minaraad voor om individuele subsidies geleidelijk af te bouwen. De vrijgekomen middelen kunnen dan worden gebruikt voor prefinancieringsmechanismen – aangepast aan de financiële draagkracht en gericht

⁷⁷ In coherentie met de herziening van de Europese richtlijn voor de energieprestatie van gebouwen (EPBD), brengt een belangrijke verandering in het Europese beleid met zich mee, met betrekking tot de energie- en klimaatdoelstellingen voor gebouwen. De nadruk verschuift van energie naar decarbonisatie, met als wettelijk bindend einddoel om tegen 2050 koolstofneutrale gebouwen te realiseren. EUROPEES PARLEMENT en RAAD (2024), Richtlijn 2024/1275 betreffende de energieprestatie van gebouwen.

⁷⁸ VLAAMSE REGERING (2024) Vlaams Regeerakkoord, p. 48

op de nieuwe⁷⁹ klimaatrenovatie (in Europa en dus ook Vlaanderen), zoals het bereiken van een efficiënt isolatie- en ventilatieniveau en de omslag naar koolstofvrije verwarming. De Raad stelt voor – in eerste instantie – te bekijken in hoeverre de bestaande Mijn-Verbouw-Lening (in combinatie met de Mijn-Verbouw-Premie) kan geoptimaliseerd worden als voorfinancieringssysteem.

3.2.3 Additionele maatregelen, voorgesteld door de Minaraad

[39] **Verschuif naar decarbonisatie in het gebouwlabel – in uitvoering van de nieuwe EPBD.** In het Vlaams Regeerakkoord staat een herziening van de energieprestatieregelgeving – in functie van vereenvoudiging om het also gebruiksvriendelijker te maken⁸⁰. De Minaraad adviseert al sinds 2023⁸¹ voor een evenwichtige behandeling van verschillende aspecten (gebouwschil, energie, emissies) van woningrenovatie. Daarom vraagt de Raad bij de geplande herziening van de energieprestatieregelgeving ook de implementatie van de EPBD (*Energy Performance of Buildings Directive*) mee te nemen. De hernieuwde Europese richtlijn over de energieprestatie van gebouwen (EPBD) brengt een belangrijke paradigmaverschuiving - tewee in het Europese beleid met betrekking tot energie- en klimaatdoelstellingen voor gebouwen. De nadruk verschuift immers van energie-efficiëntie naar decarbonisatie⁸². Concreet wordt er via deze Richtlijn aan de Europese Lidstaten gevraagd maatregelen te voorzien in functie van de uitfasering van fossiele brandstoffen voor verwarming en koeling uiterlijk in 2040 en een koolstofneutraal gebouwenpark in 2050.

[40] **Breng renovatieplicht in overeenstemming met de lange termijn doelen.** De Minaraad waardeert dat de renovatieverplichting tijdens deze regeerperiode behouden is gebleven. Dit instrument is namelijk belangrijk omdat het de mogelijkheid biedt om de aankoopwaarde van een eigendom aan te passen aan het budget dat nodig is voor de vereiste renovatiewerken. De Raad vreest echter dat de geplande renovatieplicht (tot label D, zonder verdere aanscherping) het risico met zich meebrengt dat er slechts oppervlakkige renovaties zullen plaatsvinden, wat kan leiden tot *lock-in* effecten en onvoldoende stimulans om een gebouw emissievrij te maken.

Gelet op de eerdergenoemde punten, adviseert de Minaraad om de renovatieverplichting aan te passen in lijn met de invoering van de nieuwe EPBD - rekening houdende met de lange termijn doelstellingen hiervan. .

⁷⁹ De herziening van de Europese richtlijn voor de energieprestatie van gebouwen (EPBD) brengt een belangrijke verandering in het Europese beleid met zich mee, met betrekking tot de energie- en klimaatdoelstellingen voor gebouwen. De nadruk verschuift van energie naar decarbonisatie, met als wettelijk bindend einddoel om tegen 2050 koolstofneutrale gebouwen te realiseren. EUROPEES PARLEMENT en RAAD (2024), Richtlijn 2024/1275 betreffende de energieprestatie van gebouwen.

⁸⁰ “We vereenvoudigen de residentiële EPB- en EPC-beleidskaders om de kwaliteit van de energieprestatiecertificaten maximaal te garanderen en die gebruiksvriendelijker te maken. De berekening van het EPC en de EPB wordt geëvalueerd en als dat nodig is aangepast en waar mogelijk onderling op elkaar afgestemd. Het inspectieprotocol voor de opmaak van het EPC wordt sterk vereenvoudigd”. VLAAMSE REGERING (2024), Vlaams Regeerakkoord. p.49

⁸¹ MINARAAD (2023), Actualisering Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030 – deel gebouwen, p. 14-15

⁸² EUROPEES PARLEMENT en RAAD (2024), Richtlijn 2024/1275 betreffende de energieprestatie van gebouwen.

[41] **Standaardiseer het gebruik van een patrimoniumscan voor gebouwen met een openbare functie.** Een patrimoniumscan maakt een uitgebreide analyse van de ((gedeeltelijk) leegstaande) gebouwen die openbare instellingen in bezit hebben. Op grond van de resultaten kiest men voor de optimalisatie van bestaande ruimte ten voordele van het plaatsen van nieuwe bebouwing. Op die manier draagt het instrument ook bij aan het duurzaam omspringen met het bestaand patrimonium en retrofitting van deze gebouwen. De Minaraad adviseert om het gebruik van de patrimoniumscan voor gebouwen met een openbare functie te bevorderen en op het lokale en provinciale niveau te voorzien in voldoende capaciteit om hieraan uitvoering te geven.

[42] **Werk een defossiliseringsagenda uit – met doelen en transitiepad.** Bij het advies over de herziening van het VEKP 2021-2030 in 2023 beval de Minaraad al om een Vlaamse defossiliseringskalender voor de bouwsector op te stellen. Zo'n kalender kan immers de wettelijke bepalingen voor renovatiedoelstellingen in Vlaanderen duidelijk en toegankelijk maken. Een helder langetermijnperspectief bevordert niet alleen de planning, maar biedt ook kansen voor informatieverspreiding (recht op informatie), inzicht in toekomstige investeringen en kosten, versterkt het maatschappelijk draagvlak, geeft richting aan bedrijven en lokale overheden, en kan de haalbaarheid van de einddoelstelling voor 2050 (emissievrije gebouwen in Vlaanderen en de hele Europese Unie) vergroten.

Volgens de Minaraad dient zo een defossiliseringsagenda **structureel** de volgende elementen te bevatten:

- 2025 (heden): een overzicht van de huidige beleidsmaatregelen gericht op het uitfasen van fossiele brandstoffen voor verwarming
- Tijdslijn tussen 2025 en 2050
 - Een overzicht van de Europese deadline
 - Een overzicht van de Vlaamse (implementatie)deadlines.

De Minaraad stelt vast dat er geen nieuwe decarbonisatiemaatregelen⁸³ opgesomd staan in het Vlaams Regeerakkoord, noch in de Beleidsnota Energie-Klimaat, noch in de BBT. Dit wordt evenwel gevraagd vanuit de herziening EPBD (2024)⁸⁴. Daarom roept de Raad op hier werk van te maken.

[43] **Hervorm distributienettarieven en energieheffingen in appartementsgebouwen.** Appartementencomplexen hebben vaak meerdere meters voor elk appartement,

⁸³ De Vlaamse decarbonisatiemaatregelen in de bouwsector lopen tot 2021 (bijvoorbeeld verbod op het aansluiten op het aardgasnet voor grote bouwprojecten) tot 2025 (bij nieuwbouw wordt een aardgasaansluiting algemeen verboden (voor omgevingsvergunningen vanaf 2025). Daarna lopen zij wel verder. Maar er worden geen bijkomende maatregelen meer voorgesteld na 2025.

⁸⁴ “Om de bouwsector koolstofvrij te maken, is het van bijzonder belang dat fossiele brandstoffen voor verwarming en koeling worden uitgefaseerd. Daarom moeten de lidstaten hun nationale beleidslijnen en maatregelen voor de uitfasering van fossiele brandstoffen voor verwarming en koeling vermelden in hun nationale plannen voor de renovatie van gebouwen.” Een van de verplichte indicatoren in deze nationale plannen is “het koolstofvrij maken van verwarming en koeling, onder meer via stadsverwarmings- en stadskoelingsnetwerken, en de uitfasering van fossiele brandstoffen voor verwarming en koeling met het oog op een volledige uitfasering van verwarmingsketels op fossiele brandstoffen uiterlijk in 2040”. EUROPEES PARLEMENT en RAAD (2024), Richtlijn 2024/1275 betreffende de energieprestatie van gebouwen. p. 3 en 55

garage en laadpaal. Omdat deze heffingen per meter worden berekend, gaat de kostenrepresentativiteit verloren, zoals bij het capaciteitstarief. Energieheffingen zouden moeten worden berekend op gecorrigeerde meters na energieoverdracht, en distributietarieven op het gemeenschappelijke aansluitingspunt.

De Minaraad vraagt om in de context van appartementsgebouwen energiedelen kosteloos maken.

3.3 Landbouw

3.3.1 Stuur het beleid bij om doelbereiking te garanderen

[44] **Grote inspanningen nodig voor emissiereducties in de sector landbouw.** De evaluatienota schat de totale emissies van de landbouw in 2030 op 7,0 Mton CO₂-eq, wat neerkomt op een tekort van 1,9 Mt CO₂-eq ten opzichte van de sectorale doelstelling. De hiertoe doorgevoerde berekeningen *“zijn grotendeels extrapolaties van vroegere inventarisgegevens waarbij aannames van VLM en ALV werden ingebracht.”*⁸⁵

- Wat de kwaliteit van deze berekeningen betreft, herhaalt de Minaraad zijn aanbeveling om voor landbouw een vollediger en relevant indicatorenstelsel uit te werken, dat kan dienen als basis voor beleidsevaluatie.⁸⁶ De Raad vraagt hierbij nogmaals de inschatting van de impact van de maatregelen te verbeteren⁸⁷, en om te zorgen voor een gedegen interpretatie van de onzekerheden in de prognosevorming evenals een onderbouwing van de aannames en scenario's.⁸⁸⁻⁸⁹
- Wat betreft de mate van doelbereiking voor landbouw, als -sector, wordt er op dit moment in het evaluatiedocument een aanzienlijk tekort ingeschat. Volgens de Minaraad zal er dus moeten gezorgd worden voor een gedegen en volledige uitvoering van de nu voorgenomen 'WAM'-maatregelen voor landbouw, en moet bekeken worden wat er verder kan gebeuren om de doelbereikingskloof op te vullen.

[45] **Verduidelijk of een verschuiving van energetische naar niet-energetische doelstellingen voor de sector landbouw wordt doorgevoerd.** Het VEKP stelde dat *“indien de beoogde reductie van energetische emissies niet mogelijk blijkt, de*

⁸⁵ VEKA (2025), p. 3 en p. 8. De nota-evaluatienota gaat aldus uit van een inschatting van de reductie van de veestapel die volgt uit het stikstofbeleid, behoudt de prognoses voor de GLB-maatregelen inzake enterische emissies en bodememissies; rekent niet op bijkomende emissiereducties uit het MAP of de rest van het stikstofbeleid, en gaat uit van BAU inzake energetische emissies en pocketvergisters.

⁸⁶ MINARAAD, advies 23|036, §12.

⁸⁷ MINARAAD, advies 23|036, §13.

⁸⁸ Zie bv. VEKA (2025), p. 9: de evaluatienota stelt nu vast dat de effecten van het gewijzigde mestdecreet onzeker zijn: maximale toepassing van de strengere bemestingsnormen zou leiden tot een beperkte reductie van bodememissies, terwijl maximale toepassing van de goede teeltpraktijken zou leiden tot een beperkte stijging van bodememissies.

⁸⁹ Wat bijvoorbeeld de uitvoering van het GLB betreft heeft de Minaraad, in advies 2024|012, gewezen op de transparantieproblemen in de relatie tussen het GLB en milieu- en klimaatplannen (§8), op de het belang van zekerheid over de doelbereiking van die plannen (§19) en op het feit dat de huidige manier van werken zorgt niet voor de gewenste zekerheid, onder andere inzake het bereiken van de klimaatdoelen (§20).

*vooropgestelde totale emissiereductie voor de sector landbouw dient gehaald te worden bij de niet-energetische emissies”.*⁹⁰

De Minaraad herhaalt wat dat betreft zijn vraag om te verduidelijken of en hoe de Vlaamse Regering zo’n verschuiving wil doorvoeren, vanuit de vaststelling dat het halen van de energetische reductiedoelstelling bijzonder uitdagend is, en omdat het antwoord bepalend is voor de nood aan, het type van, en de ondersteuning van bijkomende maatregelen in het niet-energetische bereik.⁹¹

- [46] **Garandeer doelbereiking in sectorale plannen en initiatieven.** De Raad onderschreef eerder de doelstellingen uit het VEKP en vroeg bijkomende garanties voor het behalen ervan. De Raad wees daarbij op de interactie tussen vier op landbouw gerichte beleidsclusters: (1) het convenant enterische emissies, (2) het mestbeleid zoals uitgedrukt in MAP 7, (3) de programmatische aanpak stikstof zoals vastgelegd in het PAS-decreet en (4) het landbouwbeleid zoals geïmplementeerd met het Vlaams strategisch GLB-plan.

De Minaraad stelde hierbij dat indien de vooropgestelde klimaatdoelstellingen in één van deze vier clusters niet gehaald worden, en ook niet via andere plannen of evoluties bereikt kunnen worden, dat dit moet opgevangen worden door grotere inspanningen in één of meerdere van de andere beleidsclusters, of in nieuwe beleidskaders.⁹² Meer specifiek moet er nu duidelijkheid komen over welke verplichtende beleidsmaatregelen er zullen komen, indien de bestaande beleidsclusters en -initiatieven (vrijwillige elementen zowel als verplichtingen) niet voldoende bij kunnen dragen tot het behalen van de doelstellingen.

3.3.2 Mogelijke bijkomende maatregelen gericht op niet-energetische emissies

- [47] **Enkele klimaatmaatregelen van het Vlaamse GLB-plan zitten niet ‘op spoor’.** Uit het jaarlijks prestatieverslag betreffende de uitvoering van de Vlaamse GLB-strategie blijkt dat de opname van een aantal maatregelen ruim achterloopt op de prognoses. Met name enkele belangrijke klimaatmaatregelen bleken tot dusverre niet goed aan te slaan:

- Zo kent de maatregel “voedermanagement bij rundvee” een van de hoogste deviaties in relatie tot de doelstelling voor 2024 (i.e. -90,75%). Oorspronkelijk leek het te laag steunbedrag een belangrijk knelpunt te vormen voor de sector. Daarom werd in 2023 het voorziene steunbedrag verhoogd. Ook zijn de toepasbare voedermaatregelen bijgestuurd zodat vanaf campagnejaar 2024 ingezet kon worden op de maatregelen met een hoge reductie van methaan per grootvee-eenheid. Vooralsnog lijken deze twee recente bijstellingen nog niet tot resultaat te hebben geleid.⁹³

⁹⁰ VLAAMSE REGERING (2023), p. 100

⁹¹ Zie MINARAAD, advies 2023|36, p.7

⁹² MINARAAD, advies 23|036, §17.

⁹³ ALV, jaarlijks prestatieverslag SP GLB (2025), p. 33.

- Ook lopen, voor 2024, de beoogde klimaatgerelateerde investeringen achter op schema (i.e. deviatie van -71,35%). Hier kan een soort tijdsdecalage te spelen: omwille van de latere opstart van het GLB zijn de eerste VLIF-investeringsdossiers pas geselecteerd vanaf de tweede helft van 2023; na selectie hebben landbouwers 2,5 jaar de tijd om hun investering uit te voeren; dit maakt dat er verwacht wordt dat er pas vanaf 2025 een grotere toename zou zijn van het aantal uitbetaalde investeringen.⁹⁴

In de komende tijd zal het Vlaamse landbouwbeleid inzetten op specifieke communicatie om de opname in de volgende jaren te stimuleren.⁹⁵ Klaarblijkelijk werd er bovendien, wat de maatregel ‘voedermanagement’ betreft, een bijstelling doorgevoerd: in plaats van de originele outputdoelstelling van het bereiken van 80.000 GVE per jaar, wordt nu uitgegaan van het bereiken van 40.000 GVE in 2025 met een progressieve toename de volgende jaren om uiteindelijk 80.000 GVE te bereiken voor 2027.⁹⁶

De Raad brengt daarom een aantal oplossingsrichtingen aan, waarop gezamenlijk moet worden ingezet om de doelbereiking van de maatregelen in het GLB te kunnen verbeteren:

- Hou bij klimaat-gerelateerde maatregelen duidelijk voor ogen welke bijdrage van elke maatregel wordt verwacht als bijdrage tot klimaatmitigatie, en overweeg welke garanties voor betere doelbereiking kunnen worden ingebouwd;
- Verbeter de ex-post inschatting van het effect (*output* en *outcome*) van de lopende maatregelen (impactmonitoring) en breng dit in relatie tot de klimaatboekhouding van het VEKP-proces;
- Reken ex-ante de effecten door van voorgenomen tussentijdse wijzigingen, over het gehele traject van de jaren waarin ze in werking zullen zijn;
- Kijk sneller naar de oorzaak waarom landbouwers niet (meer) instappen of waarom maatregelen die vroeger succesvol waren, dat niet meer zijn; stuur op basis van die vaststellingen bij met het oog op (structurele) deelname van zoveel mogelijk landbouwers;
- Zoek afstemming met complementaire (private of coöperatieve) initiatieven binnen de sector, zodat de verbreiding van een maatregel gemakkelijker doorgang kan vinden.

In het regeerakkoord is een externe uitgavendoorlichting van het GLB aangekondigd, om de doelmatigheid ervan te verbeteren.⁹⁷

⁹⁴ ALV, jaarlijks prestatieverslag SP GLB (2025), p. 34.

⁹⁵ ALV, jaarlijks prestatieverslag SP GLB (2025), p. 15.

⁹⁶ ALV, jaarlijks prestatieverslag SP GLB (2025), p. 33. Deze veranderde doelstelling houdt wat dat betreft wellicht een ondergraving in van wat het plan-MER vooropstelde: “*In combinatie met de target van 80.000 koeien/jaar over de periode 2023-2027 levert dit een totale reductie op van 53,9 kt CO₂-eq per jaar en draagt voor 12 % bij aan de doelstelling voor de spijsverteringsemissies. Dit komt overeen met 1% van de totale methaanemissie en 0,7% van de totale broeikasgasemissie van de landbouwsector in 2018. Deze bijdrage is significant*”. Verwijzing: ANTEA-GROEP (2023), p. 202. Aangezien de klimaatdoelstellingen voor de -sectoren eigenlijk betrekking hebben op een optelsom van gerealiseerde reducties in de afzonderlijke jaren in een planperiode, kan dit een gecumuleerde achterstand genereren.

⁹⁷ Vlaams Regeerakkoord, p 60

De Minaraad vraagt om in het bijzonder te onderzoeken welke factoren er bepalend zijn voor het succes of falen van de klimaat-gerelateerde maatregelen, met het oog op bijsturing in functie van verhoogde effectiviteit hiervan. De Raad meent dat in alle geval vermeden moet worden dat de evaluatie en bijsturing te laat gebeurt, waardoor het overbruggen van de doelafstand niet alleen moeilijker zou worden, maar landbouwers ook minder geneigd zullen zijn om in te stappen.

De Raad vraagt tot slot ook om te verzekeren dat de middelen die zijn voorzien in het GLB, maar die nog niet werden besteed, omwille van de lage opname van sommige vrijwillige maatregelen, worden geïnvesteerd in andere (bijkomende) kostenefficiënte maatregelen binnen het GLB die daadwerkelijk bijdragen aan de reductie van klimaatemissies.

[48] **Garandeer de klimaatreducties door het PAS-beleid.** In de context van het PAS-beleid worden diverse maatregelen doorgevoerd waarvan verwacht kan worden dat ze een bijdrage zullen leveren aan de beoogde emissiereductie: er gelden opkoopregelingen en er zijn de verplichtingen tot het behalen, per bedrijf, van een PAS-referentie – hetzij door emissie-reducerende maatregelen, waaronder de toepassing van technologieën, hetzij door minder dieren te houden.

In de evaluatienota wordt gesteld dat het niet mogelijk is een inschatting te maken van de aldus gegenereerde reducties in broeikasgasemissies, omdat de concrete evolutie afhangt van de individuele keuzes van landbouwers.⁹⁸

Pas omstreeks 2029 zal aldus concreet blijken in welke mate het PAS-beleid tot broeikasgasreducties heeft geleid en zal leiden. Op dat moment zal ook de in het PAS-decreet voorziene, mogelijke, ingreep in de afzonderlijke omgevingsvergunningen in werking treden, i.e. voor de landbouwers die niet afdoende stikstofreducties gerealiseerd hebben.

Omdat in principe ook hier de aanbeveling geldt dat, indien de vooropgestelde klimaatdoelstellingen in deze maatregelencluster niet gehaald wordt, dit zou opgevangen moeten worden door grotere inspanningen in één of meerdere van de andere maatregelenclusters (zie §46

beveelt de Minaraad aan om reeds tijdens de lopende PAS-beleidsperiode (dus niet ‘*ex post*’, maar wel ‘*ex nunc*’) de klimaateffecten van PAS-beleid te monitoren , met het oog op ...

- ... het voorbereiden van eventueel bijkomende maatregelen in en na 2029, wanneer de in het PAS-decreet voorziene bijstelling van het PAS-beleid aan de orde is;

⁹⁸ Evaluatienota, p. 8. De beslissingen van landbouwers zullen niet alleen gebaseerd zijn op de aannemelijkheid van de opkoopvergoeding, maar ook door andere factoren bepaald worden: inzetbaarheid van concrete reductietechnologieën in de bedrijfsvoering, marktprijsevolutie, leeftijd, lokale omstandigheden enz. Om die reden heeft het ALV, als alternatief voor een scenario op basis van aannames die verband houden met het lopende PAS-beleid, “*een scenario uitgewerkt dat ervan uitgaat dat in 2030 30% van de runderen en 50% van het pluimvee zal verdwijnen bij 55+ers, als gevolg van o.a. pensioneringen (scenario ‘natuurlijke afbouw’).*”

- ... het beantwoorden van de vraag of en in hoeverre reeds in de nu lopende klimaatperiode extra mitigatie-maatregelen nodig zullen zijn om de voor de sector gestelde broeikasgasemissiedoelen te kunnen halen.

Tot slot herinnert de Minaraad eraan dat in de PAS-regeringsnota van 2023 vooropgesteld werd dat er een PAS-maatregel ontwikkeld zou worden *“op maat van grondgebonden, circulaire veehouderijen met een maximaal gesloten stikstofhuishouding. Deze PAS-maatregel bouwt verder op reeds bestaande managementmaatregelen in de veehouderij, en breidt die uit met criteria inzake eigen ruwvoederproductie, het gebruik van lokale reststromen, een maximale veebezetting per hectare beschikbare grond en het niet-gebruik van kunstmest.”*⁹⁹ De Minaraad vraagt naar de stand van zaken van deze maatregel en/of om hiervan werk te maken, als potentiële basis voor een extra bijdrage van de landbouwsector voor reductie van broeikasgassen.”

[49] **Neem bijkomende maatregelen inzake enterische emissies.** Op 29 maart 2019 hebben diverse spelers van de rundveeketen het convenant “Enterische emissies rundvee” ondertekend, met het engagement om de aan rundveeteelt verbonden enterische methaanemissies tegen 2030 te verminderen met 19% vergeleken met 2005.¹⁰⁰ In het VEKP zowel als in de convenant wordt hierover gesteld (citaat VEKP): *“Er zullen bijkomende maatregelen worden genomen als in 2025 de doelstellingen niet op schema zitten”*.¹⁰¹ In de in 2023 gelanceerde VEKP-bijstelling werd gesteld dat men in 2024 werk zou maken van een evaluatie van deze convenant.¹⁰²

Inmiddels zijn er jaarverslagen beschikbaar met betrekking tot de werkjaren tot en met 2022. In het recentste jaarverslag wordt vastgesteld dat de totale rundveestapel weliswaar afnam met -4,5% voor de periode 2007-2021, maar dat de enterische emissies van de rundveestapel in diezelfde periode toenamen met +8,5%. De verklaring ligt bij het melkkoeienbestand, dat niet alleen, als gevolg van de afschaffing van de melkquota in 2015, toenam met +24,6%. De verhoging van de melkgift per dier ging bovendien gepaard met een hogere uitstoot per dier, wat leidde tot een toename van de enterische emissies van melkkoeien met +44,3% voor de periode 2007-2021.¹⁰³

Aangezien de voor 2030 bepaalde reductiedoelstelling aldus niet binnen bereik is, vraagt de Raad om, in lijn met het bepaalde in de convenant, werk te maken van de ‘bijkomende maatregelen’. Hierbij verwijst de Raad evenwel naar de hierover eerder door de raadsorganisaties ingenomen standpunten (hierna samengevat):¹⁰⁴

⁹⁹ VLAAMSE REGERING (2023), Conceptnota “Programmatische Aanpak Stikstof: aanpassingen ontwerp-PAS na openbaar onderzoek”, VR 2023 0503 DOC.0221/1, p. 9.

¹⁰⁰ Zie [Milieu, klimaat en energie runderen | Landbouw en Zeevisserij](#).

¹⁰¹ VEKP, december 2019, p. 53. Zie ook de convenant zelf, art. 5.2.: *“Indien de realisatie van deze bottom-up sectormaatregelen tussentijds (in 2025) niet op schema zit richting 2030, zal de Vlaamse overheid zelf normerende beleidsmaatregelen uitvaardigen om de naleving van haar Europese verplichtingen te verzekeren”*. Zie ook art. 8: *“In 2025 wordt de behaalde reductie afgetoetst ten opzichte van de doelstelling, om te bepalen of bijkomende maatregelen noodzakelijk zijn”*.

¹⁰² Ontwerp bijstelling VEKP '23, p. 90.

¹⁰³ ALV, p. 6. Notitie: de evolutie wordt weergegeven vanaf 2007 omdat er voorafgaand aan dit jaar blijktbaar *“geen onderverdeling werd gemaakt tussen melk- en zoogkoeien in de gegevens”*. Het aantal zoogkoeien nam in de periode 2007-2021 af met -30,4%; de enterische emissies hiervan namen in diezelfde periode met een equivalente grootte af.

¹⁰⁴ MINARAAD, advies 2023|036, p. 13.

- *Bond Beter Leefmilieu en Natuurpunt gaan ervanuit dat er per direct maatregelen moeten doorgevoerd worden opdat de nodige 'schaal' behaald zou worden. Er moet dus afgestapt worden van de aanpak die louter gericht is op de methaanuitstoot per dier, met abstractie van de schaaleffecten en van andere klimaat- en milieu-impacts. Onder meer de klimaatproblematiek van de landbouwsector noopt tot een daling van de veestapel. Ze vragen om dit aan te pakken via een uitkoopregeling en begeleiding van landbouwers richting meer grondgebonden veeteelt. Dit laatste dient centraal te staan.*
- *Ook Boerenbond pleit voor een verbreding van focus, maar dan op bedrijfsniveau: het gaat niet alleen om een reductie van methaanemissies uit verteringsprocessen bij runderen, aangezien het louter aanpakken van enterische emissies niet voor elk bedrijf de grootste klimaatwinst oplevert. Het is dus aangewezen breder te kijken, met name naar een reductie van de volledige koolstofvoetafdruk van bedrijven. De evaluatie kan een ideaal momentum brengen om de focus van het convenant te verbreden naar een integrale benadering van de broeikasgasvoetafdruk per bedrijf.*

[50] **Zorg voor een sterke en geïntegreerde advisering op bedrijfsniveau.** Om de beste maatregelen op het niveau van een landbouwbedrijf te kunnen inschatten en doorvoeren, is een doorlichting 'op maat' van de werking ervan nodig. In verschillende sectoren (onder meer van rundvee) wordt ingezet op klimaatscans waarbij een landbouwbedrijf wordt doorgeïllustreerd met het oog op concrete aanbevelingen. Bij deze doorlichtingen worden niet enkel de uitdagingen inzake klimaat in beeld gebracht en aangepakt, maar ook de effecten op water, bodem, stikstof, biodiversiteit, enz. Bijvoorbeeld, uit de presentaties van het slotevent van het VLAIO project 'Klimrek' blijkt dat er op het niveau van afzonderlijke bedrijven goede resultaten te halen zijn en dat landbouwers aan de slag gaan met de aanbevelingen, bijvoorbeeld door in te stappen in ecoregelingen¹⁰⁵. Het project leeft verdere in meerdere andere initiatieven inzake het doorvoeren van bedrijfsscans – initiatieven die doorgang vinden met overheidssteun.

De Minaraad vraagt om hiervan ook de effectiviteit op macroschaal in kaart te brengen, en op basis daarvan al of niet deze advisering verder uit te bouwen en te verbeteren in verband met klimaat- en milieumaatregelen op bedrijfsniveau, vanuit een geïntegreerde aanpak.

De Minaraad vraagt dan ook om blijvend op in te zetten op de advisering rond klimaat- en milieumaatregelen op bedrijfsniveau, vanuit een geïntegreerde aanpak.

[51] **Versterk de wederzijdse afstemming tussen voedselbeleid en klimaatbeleid.** De Minaraad vroeg eerder om de wederzijdse afstemming tussen voedselbeleid en klimaatbeleid te versterken.

De Raad herhaalt de aanbeveling om ook hier concrete en doorrekende doelstellingen op te nemen in functie van klimaat. Concreet wijst de Raad wat dat betreft op de

¹⁰⁵ Zie het 'Klimrekproject', [Over Klimrek | KLIMREK](#).

nood aan heldere doelstellingen in de Vlaamse Voedselstrategie en de Eiwitstrategie, in het bijzonder daar met betrekking tot de doelstelling duurzaam veevoer.¹⁰⁶

De Raad vraagt verder om in het aangekondigde **convenant veevoeder**¹⁰⁷, de beoogde bijdrage aan de klimaatdoelstelling te kwantificeren, te koppelen aan indicatoren en om garanties in te bouwen voor de doelbereiking ervan¹⁰⁸.

[52] **Realiseer *quick-wins* inzake het circulair gebruik van substraten en boerderijcompost.**

De Minaraad vraagt om, op basis van de onderzoeksresultaten van ILVO¹⁰⁹, om de klimaatwinst te realiseren die ontstaat door hergebruik, in de context van akkerbouw, van substraten eerst worden ingezet in de glasbouw. Dat hergebruik wordt echter afgeremd omdat een substraat dat de glastuinbouw verlaat als afvalstof wordt beschouwd. Om gebruikt te kunnen worden als grondstof is er immers voor elke stroom een aparte grondstoffenverklaring nodig. De Minaraad vraagt dit op te lossen door generiek te voorzien dat dergelijke stromen als grondstof kunnen worden beschouwd.

Aansluitend herhaalt de Minaraad zijn vraag naar een stimulerend kader voor boerderijcompostering en andere vormen waarbij beheerresten zoals natuurmaaisel gevaloriseerd kunnen worden, omdat hierdoor kringlopen op lokale schaal beter gesloten kunnen worden.¹¹⁰ Om het gebruik van compost van buiten de sector te promoten, dient verder ingezet op kwaliteitsverbetering: er leeft binnen de sector veel bezorgdheid over contaminanten, zoals plasticresten uit GFT of onkruiden uit berm- en natuurmaaisel.

[53] **Uiteenlopende visies over de meerwaarde voor klimaatbeleid van pocketvergisters en renure.** In het VEKP wordt gesteld dat kleinschalige vergisting van de mest op varkens- en melkveebedrijven de uitstoot van methaan bij mestopslag substantieel kan verminderen. Over de haalbaarheid en wenselijkheid hiervan zijn er uiteenlopende visies bij de raadspartijen.

- *Bond Beter Leefmilieu en Natuurpunt zijn van mening dat pocketvergisters geen geschikte oplossing vormen voor de klimaatdoelstellingen van de landbouwsector. De praktijk toont aan dat pocketvergisters die uitsluitend runderdrijfmest gebruiken, economisch vaak niet rendabel zijn. Om de rendabiliteit te verhogen, is een hoge methaanproductie nodig, wat doorgaans wordt bereikt door runderen met grote hoeveelheden soja te voederen. Dit leidt tot een situatie waarin ontbossing van het Amazonewoud voor sojateelt plaatsvindt, die vervolgens aan runderen in Vlaanderen wordt gevoerd voor lokale klimaatwinst via pocketvergisters. Het vergistingsproces verwijdert daarnaast koolstof uit het restproduct, waardoor de koolstof-stikstofverhouding ernstig verstoord raakt. Dit resulteert in een restproduct van mindere kwaliteit, dat bij gebruik als meststof*

¹⁰⁶ MINARAAD (2023), §15.

¹⁰⁸ Inspiratie kan opgedaan worden bij de Vlaamse voedselstrategie. ILVO (2025), Voedselstrategie.

¹⁰⁹ Zie ILVO (2021), Tuinbouw & sierteelt.

¹¹⁰ MINARAAD, Advies 2022|032, §10..

het bodemleven beïnvloedt. Dit heeft een negatieve invloed op het organisch koolstofgehalte van de bodem, wat leidt tot verhoogde nitraatuitspoeling en een toename van CO₂- en lachgasemissies. De klimaatwinst is hierdoor beperkt. Pocketvergisters zijn m.a.w. een 'end-of-pipe' oplossing die de oorzaken van slechte bodem- en mestkwaliteit niet direct aanpakt. Bond Beter Leefmilieu en Natuurpunt pleiten voor een circulaire en grondgebonden veehouderij, waardoor 'end-of-pipe' oplossingen minder nodig zijn. Deze aanpak draagt bij aan winst voor klimaat en natuur, en aan de juridische zekerheid voor de landbouwsector.

- *Voor Boerenbond is het duidelijk dat het gebrek aan een vlotte vergunningverlening aan de basis ligt van de beperkte uitrol van de pocketvergister. Nochtans heeft deze techniek verschillende assets die kunnen bijdragen in het klimaatverhaal. Zo zorgt de toepassing van deze techniek op verschillende manieren voor de reductie van broeikasgassen (via reductie van methaanemissie bij de mestopslag, lachgas- en methaanemissie bij mesttoediening, CO₂-emissie door vermeden kunstmest), dit bovendien mogelijks in combinatie met het terugdringen van de ammoniakuitstoot. Naast de rechtstreekse emissiereductie draagt de pocketvergister, zoals ook vanuit Europa aangegeven, bij aan de verduurzaming dankzij de decentrale hernieuwbare energieproductie, en dit zowel in termen van elektriciteit als warmte. Tot slot is ook het bijdragen van de pocketvergister aan de circulariteit een belangrijke troef. De reststromen uit de pocketvergister kunnen immers worden omgezet in renure. Daarnaast blijft Boerenbond uiteraard hameren op het belang van algemene derogatie op grasland, zoals ook ingeschreven in het MAP 7 voorstel van de landbouw- en milieuorganisaties, om zo dierlijke mest ook direct nuttig en circulair in te zetten.*

In het VEKP wordt renure aangemerkt als een te onderzoeken benadering voor recuperatie van nutriënten. In 2022, in de context van mestbeleid, had de Minaraad al een genuanceerde discussie gevoerd over 'renure', evenwel met verdeelde standpunten als gevolg.¹¹¹ Ook over de haalbaarheid en wenselijkheid van 'renure' zijn deze uiteenlopende visies bij de raadspartijen behouden.

3.3.3 Bijkomende maatregelen gericht op energetische emissies

- [54] **Bundel de aanpak voor de tuinbouwsector.** De Minaraad suggereert om de acties om de energetische emissies uit de tuinbouwsector te doen dalen, te bundelen in een meer gerichte en gecoördineerde aanpak. De doelstellingen moeten mikken op een betere energie-efficiëntie, een daling van het energieverbruik én een decarbonisatie van de warmtebronnen. Om die doelen te bereiken, moet ingezet worden op kennisopbouw en -verspreiding; wegwerken van hindernissen en knelpunten in de regelgeving¹¹² en collectieve oplossingen. Daarbij kunnen diverse mogelijkheden

¹¹¹ Verwijzing in te voeren.

¹¹² Bij voorbeeld voorschriften of regelgeving die de integratie van tuinbouwbedrijven in warmtenetten bemoeilijken.

geconcretiseerd worden.¹¹³ . Dergelijke oplossingen zullen telkens een belangrijke regionale of lokale component hebben. Bovendien dient voorzien te worden in het nodige flankerende beleid.

¹¹³ Bijvoorbeeld: vormen van hernieuwbare of koolstofarme technologieën, agrivoltaïcs, (diepe) geothermie, BEO-velden, (grootschalige) warmtepompen, restwarmte (uit de industrie), het aansluiten op collectief warmtenet, warmtedelen enz.

3.4 ESR – Industrie

3.4.1 Maatregelen in het huidige VEKP waar verdere implementatie gewenst is

- [55] **Ontwikkel verder de ESCO-markt van en voor ondernemingen.** Op grond van het VEKP'19 zou PMV (Participatiemaatschappij Vlaanderen), vanaf 2018 en in de loop van vijf jaar, 20 miljoen investeren in ESCO-ondernemingen, die dan investeringen van andere ondernemingen (KMO's) in energie-efficiëntie zouden overnemen. Hiertoe werd een 'Energie-Efficiëntie-Fonds (EEF)' ingesteld: elke euro die EEF investeert zou leiden tot één euro inbreng aan private middelen. Het initiatief zou tijdig geëvalueerd worden met het oog op een eventuele voortzetting.¹¹⁴

Aangezien bedrijven voor grote uitdagingen staan wat betreft de energietransitie, is de Minaraad in principe positief over een systeem waarbij publieke en private middelen samengebracht worden om energie-investeringen in bedrijfsprocessen te ontzorgen en bevorderen – in het bijzonder voor wat KMO's in de ESR-sector aangaat. Behoudens de gegevens van het VORA'22¹¹⁵, is het de Raad evenwel niet bekend of de in het vooruitzicht gestelde evaluatie heeft plaatsgevonden en of, en onder welke modaliteiten, deze ESCO-financiering zou worden verder gezet. De Raad vraagt dan ook om hierover duidelijkheid te scheppen en, als dat aangewezen is, bijkomende initiatieven te nemen.

3.4.2 Maatregelen uit het regeerakkoord die op te nemen zijn

- [56] **Neem de beleidsvoornemens uit het regeerakkoord ter harte.** Het regeerakkoord herbevestigt een reeks maatregelen met relevantie voor niet door ETS gevatte industrie. Bovendien, vanwege de op de ETS-industrie gerichte 'Klimatsprong', wordt er een uitwerking van een programmatorische clusteraanpak in het vooruitzicht gesteld, evenals een prioritering van infrastructuurwerven in het licht van CO₂-reductiepotentieel.¹¹⁶ Aansluitend stelt de Minaraad vast dat de Europese Commissie, met haar 'Clean Industrial Deal, bevestigt heeft in te zetten op de bevordering van de competitiviteit van de industrie, gekoppeld aan het koolstofvrij maken hiervan.

Reeds eerder had de Minaraad zich geschaard achter de dubbele doelstelling die uitgedrukt wordt met de vraag *“hoe het Vlaamse industrieel weefsel verder verankerd kan worden alsook hoe het verder kan worden begeleid naar klimaatneutraliteit in lijn met Europese klimaatdoelstellingen.”*¹¹⁷

Vanuit dat oogpunt onderschrijft de Minaraad de in het regeerakkoord aangekondigde maatregelen en vraagt om deze uit te voeren. Hierbij vormt vergroening van warmte

¹¹⁴ VEKP 2019, p. 114; VEKP-actualisatie 2023, p. 217.

¹¹⁵ VORA'22, maatregel 160. Dit verslag bevat gegevens over het gerealiseerde investeringsvolume: voor 2018, 2019, 2020, en 2021 *“bedraagt de totale waarde aan gerealiseerde projecten ca. 40,6 miljoen euro, met een totale tussenkomst van 3 miljoen euro van PMV, goed voor een hefboom van 13 op de door PMV geïnvesteerde middelen.”*.

¹¹⁶ VLAAMSE REGERING, regeerakkoord 2024-2029, p. 49-51. Zie ook VLAAMSE REGERING, Beleidsnota Economie, Wetenschap, Innovatie en Industrie, p. 17-20, voor wat 'een duurzame groei realiseren' aangaat – wat in feite het industrieel energiebeleid behelst. Op p. 21 dan kort stuk over inzet op uitrol circulaire economie.

¹¹⁷ MINARAAD, Advies 23|011, §1.

dé grote uitdaging, ook bij non-ETS industrie. Wat dit betreft dient men niet enkel het instrumentarium voor ondersteuning van CAPEX te stroomlijnen, maar zijn er steunmaatregelen nodig die oog hebben voor OPEX ondersteuning (zie hierna).¹¹⁸

- [57] **Realiseer de in het vooruitzicht gestelde ‘clusteraanpak’ van de ‘Klimaatsprong’.** In het Vlaamse Regeerakkoord neemt men zich voor de ‘Vlaamse Klimaatsprong’ verder uit te werken *“als coördinerend actieprogramma van de industriële klimaattransitie.”* In dit kader neemt de Vlaamse Regering zich om voor te onderzoeken *“of we een programmatorische clusteraanpak kunnen uitwerken, enerzijds aan de hand van de klimaat-roadmaps die energie-intensieve bedrijven die toegetreden zijn tot de energiebeleidsovereenkomst (EBO) tegen eind dit jaar moeten opmaken, anderzijds aan de hand van de reeds opgemaakte inventarissen van de specifieke warmtevraag en het restwarmteaanbod van alle EBO-ondernemingen.”*¹¹⁹

Wat het aspect ‘ruimtelijke clusters’ betreft, bepleitte de Minaraad reeds eerder deze benadering.¹²⁰ Naast ruimtelijke clustering is er in de ‘Klimaatsprong’ ook sprake van ‘speerpuntclusters’: de Minaraad vraagt om te verduidelijken of men het heeft over ruimtelijke dan wel over sectorale clusters.

Volgens de Minaraad is het belangrijk om een goed doorgesproken en onderbouwde wijze invulling te geven aan de beoogde clusterprogrammatie, met, waar opportuun, medeneming van de te betrekken non-ETS-bedrijven. Wat betreft de ruimtelijke clustervorming moet overgegaan kunnen worden tot de opmaak, op basis van een inschatting van het warmtepotentieel, van gebiedsgericht samenhangende decarbonisatieplannen.

- [58] **Zet de speerpuntclusters verder en beter in bij de beoogde transitie.** Naast een clusterbeleid is er ook het speerpuntclusterbeleid, met Catalisti, Flux50, Vlaams Innovatieplatform Logistiek, Flanders’ FOOD, Medvia en De Blauwe Cluster. In het regeerakkoord kondigt de Vlaamse Regering aan dat men dit beleid tegen medio 2025 zou hervormen: meer missiegericht, meer *bottom-up* en bedrijfsgedreven, beter afgestemd met PMV, meer geïnternationaliseerd, meer ruimte voor pioniers en kmo’s, meer samenwerking tussen de speerpuntclusters onderling en meer inzet op Europese hefboomwerking.¹²¹

De Minaraad vraagt om deze vernieuwde missiegerichte aanpak goed te laten aansluiten bij de doelstellingen van de Klimaatsprong en het ESR-industriebeleid, ten einde de rol ervan hierin te optimaliseren.

¹¹⁸ CAPEX (*capital expenditures* of kapitaaluitgaven) betreft de uitgaven van een bedrijf voor het verwerven, onderhouden of verbeteren van kapitaalgoederen – in eerste orde gebouwen, uitrusting, machines, voertuigen, software enz. OPEX (*operational expenditures*) betreft de uitgaven van een bedrijf voor dagelijkse activiteiten, zoals salarissen, huur, nutsvoorzieningen, marketing, boekhouding en inventaris enz..

¹¹⁹ VLAAMSE REGERING, regeerakkoord 2024-2029, p. 15 en p. 51.

¹²⁰ MINARAAD, Advies 23-011, §14: *“Om energieverliezen tot een minimum te beperken kan bekeken worden of en hoe op ruimtelijk vlak vraag en aanbod van energie zo dicht mogelijk bij elkaar kunnen worden gesitueerd, en/of (nieuwe) energie-infrastructuur, indien mogelijk, kan aangelegd worden in de buurt van bedrijvensclusters of hubs. Bovendien is er nog veel potentieel in uitwisseling van warmte tussen producerende en vragende bedrijven in die clusters.”*

¹²¹ VLAAMSE REGERING, regeerakkoord 2024-2029, p. 21.

[59] **Verdiep het verband tussen ‘Klimaatsprong’ en circulaire economie.** Vanuit de vaststelling dat er een belangrijk verband is tussen materialenverbruik en broeikasgasemissies, had de Vlaamse Regering al in het VEKP’19 het streefdoel bepaald te komen tot een afname van de materialenvoetafdruk van de Vlaamse consumptie met 30% tegen 2030. Uit het VORA’24 blijkt dat de doelafstand voor de zeven op ‘afval’ betrekking hebbende indicatoren onbekend of nog veraf is.¹²²

In de context van het VEKP verklaarde de Vlaamse Regering dat het bedrijven ertoe zou stimuleren om hun rol op te nemen in de transitie, en dit via aangepaste productie-, distributie-, business- en consumptiemodellen¹²³, evenwel zonder dat daar operationele doelen of concrete maatregelen aan gekoppeld werden. In het Vlaamse Regeerakkoord wordt nu vooropgesteld dat men de Vlaamse ondernemingen blijvend wil “*helpen bij de omslag naar een circulaire economie. We evalueren de werking van het platform ‘Vlaanderen Circulair’ [...]*”¹²⁴ Ook in de Europese ‘*Clean Industrial Deal*’ is het één van de ambities om van Europa tegen 2030 de wereldleider te maken inzake circulaire economie. De Commissie is daarbij onder meer zinnens in te zetten op de uitbouw van regio-overschrijdende ‘*Circularity Hubs*’, ten einde het aanbod van secundaire materialen voor industriële productie te bevorderen.¹²⁵

De Minaraad heeft reeds in diverse adviezen gewezen op de onontwijkbare relatie tussen de nagestreefde klimaattransitie en de omslag naar circulaire economie.¹²⁶ In zijn advies over de ‘Klimaatsprong’ erkende de Minaraad dat er hierin weliswaar een verband gelegd werd met de omschakeling naar een meer circulaire economie, maar merkte hij op dat er geen duidelijke plaats werd ingeruimd voor daarop toegespitste acties, projecten of een werkgroep. In aanvulling op ‘Vlaanderen Circulair’¹²⁷ kan het nodig zijn dat dit thema via het transitieprogramma zelf wordt geoperationaliseerd.¹²⁸

Mede vanwege de gewijzigde Europese beleidscontext beveelt de Minaraad aan om zowel in VEKP-context als in het kader van ‘Klimaatsprong’ concrete maatregelen en operationele doelen te ontwikkelen, zodanig dat er nog meer dan voorheen in industriële context vooruitgang kan worden geboekt voor wat de beoogde ‘omslag naar een circulaire economie’ aangaat.

¹²² VORA’24, p. 43. Meest direct verband houdende voorbeeld is kg restafval/inwoner/jaar, met voor 2030 streefcijfer 100kg, en voor 2023 feitelijk cijfer 126,41 kg.

¹²³ VLAAMSE REGERING, VEKP’19, p. 143-145.

¹²⁴ VLAAMSE REGERING, regeerakkoord 2024-2029, p. 52.

¹²⁵ EUROPESE COMMISSIE (2025), p. 2.

¹²⁶ MINARAAD, Advies 2021|020, §20 en 21; MINARAAD, Advies 2021|024, §53.

¹²⁷ Het Platform ‘Vlaanderen Circulair’ biedt *business-to-business (B2B) tools* die ondernemingen helpen om circulaire principes toe te passen; zie [Tools en platformen - Vlaanderen Circulair](#). Acties zijn gegroepeerd in zes thematische werkagenda’s: ‘Bio-economie’, ‘Circulair Bouwen’, ‘Chemie/Kunststoffen’, ‘Maakindustrie’, ‘Voedselketen’ en ‘Waterkringlopen’. In DIEPENDAELE, Beleidsnota Economie, Wetenschap, Innovatie en Industrie, p. 21, wordt aangekondigd dat de werking van het platform wordt geëvalueerd.

¹²⁸ Minaraad, advies 2023|011, §20.

[60] **Neem aankomende ontwikkelingen mee bij de herziening van EBO's.**¹²⁹ De Minaraad vindt het positief dat met het Vlaams regeerakkoord gevolg werd gegeven aan zijn suggestie om in het derde jaar van de nu lopende EBO een evaluatiemoment in te lassen.¹³⁰ De Raad had wat dit betreft gevraagd te onderzoeken *“in hoeverre het ambitieniveau opnieuw kan opgetrokken worden – waarbij wel een onderling evenwicht bewaakt moet worden in de gezamenlijke evolutie van het beoogde ambitieniveau enerzijds en anderzijds de tegenprestaties van de Vlaamse Overheid”*.¹³¹

In een vorig advies van de Minaraad is er onenigheid vastgesteld tussen de raadspartners over de visie waarop de uitwerking van het instrument ‘EBO’ gestoeld moet worden.¹³²

- *Sommige raadspartners zien de EBO in hoofdzaak als een energie-efficiëntie-instrument en dus veeleer niet als een klimaatinstrument. Klimaatinvesteringen brengen immers een afschrijving tot 40 jaar met zich mee: om die reden zou de looptijd van een EBO niet congrueren met een focus op klimaattransitiemaatregelen.*
- *Andere raadspartners vinden dat het laaghangend fruit reeds geplukt is wat betreft investeringen in energie-efficiëntie: het EBO-instrument moet dan ook – mede in de context van het programma ‘Klimaat sprong’ – evolueren in de richting van een klimaatinstrument met de focus op CO₂-reductie en procestransformaties.*

Nu de Europese Commissie, met haar ‘Clean Industrial Deal’, een ‘*Industrial Decarbonisation Accelerator Act*’ aankondigt,¹³³ en nu de recent uitgevaardigde *Corporate Sustainability Reporting Directive* (CSRD) ook ‘Scope 3-informatie’ in beeld doet brengen¹³⁴, lijkt het de Minaraad zinnig om deze ontwikkelingen met de nodige aandacht op te volgen en mee te nemen in de gedachtevorming inzake het EBO-beleid.

3.4.3 **Additionele maatregelen, voorgesteld door de Minaraad**

[61] **Streef naar meer effectiviteit bij de op energie en klimaat gerichte investeringssteun.** In het VEKP-ontwerp van 2023 stelde men *“de huidige en nieuwe instrumenten”* voor steunverlening te willen evalueren *“met oog op hun verderzetting”*.¹³⁵ Deze evaluatie is deels doorgevoerd en heeft in 2024 geleid tot een geïntegreerd uitvoeringsbesluit.¹³⁶ De Minaraad was positief over deze integratie van drie bestaande afzonderlijke

¹²⁹ Zie Energiedecreet, art. 7.7.1.: de Vlaamse Regering kan energiebeleidsvereenkomsten sluiten. Verder in art. 7.7.2., §9: de Vlaamse Regering kan steunverlening aan ondernemingen beperken tot die ondernemingen die een EBO hebben gesloten. De EBO-tekst voor ESR-bedrijven: De EBO-tekst voor ESR-bedrijven: [EBO-tekst | EBO Vlaanderen](#).

¹³⁰ MINARAAD, briefadvies 2022|018, derde-laatste alinea; VLAAMSE REGERING, regeerakkoord 2024-2029, p. 50.

¹³¹ MINARAAD, briefadvies 2022|018, voorlaatste alinea.

¹³² Minaraad, briefadvies 22-018, p. 2.

¹³³ EUROPESE COMMISSIE (2025), p. 8.

¹³⁴ [Richtlijn \(EU\) 2022/2464](#) van 14 december 2022, tot wijziging van Verordening (EU) nr. 537/2014, Richtlijn 2004/109/EG, Richtlijn 2006/43/EG en Richtlijn 2013/34/EU, met betrekking tot duurzaamheidsrapportering door ondernemingen, vervangen artikel 29b. zie evenwel ook [Q&A on simplification omnibus I and II](#).

¹³⁵ VLAAMSE REGERING, ontwerp Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030, VR 2023 1205 DOC.0518/2, p. 109.

¹³⁶ Besluit van de Vlaamse Regering van 19 april 2024 tot toekenning van steun aan ondernemingen voor ecologie-uitgaven.

besluiten in één, gericht op een verbeterde afstemming van de erin vervatte instrumenten.¹³⁷

Uit het VORA'24 blijkt evenwel dat deze mechanismen vooralsnog niet lijken te voldoen aan de verwachtingen op het vlak van *outputs* en *outcomes*.

- Wat de *outputs* betreft, worden in het VORA'24 drie steunmechanismen in beeld gebracht: de *Ecologiepremie+* (bereikt in 2022 104 ondernemingen, en in 2023 42 ESR-ondernemingen), de *Strategische Ecologiesteun* (betreft in 2022 2 dossiers, en in 2023 2 ESR-ondernemingen) en de *GREEN-investeringssteun* (5 positieve beslissingen in 2023).
- Wat de *outcomes* aangaat was als doel gesteld om, op basis van deze steunmechanismen, te komen tot gemiddeld een “jaarlijkse ESR-uitstootreductie van grootteorde 89 kton CO₂-eq in periode 2023-2030”. In 2023 werd echter slechts een reductie gerealiseerd van 28,53 kton/jaar, waarvan 8,38 kton bij ESR-bedrijven.¹³⁸ Dit maakt dat er een verdrievoudiging van de *outcome* aan de orde schijnt te zijn.¹³⁹

De Minaraad stelde eerder al vast dat het budget voor ecologiesteun (Ecologiesteun+ en Strategische Ecologiesteun samen) in de afgelopen jaren rond de 25 miljoen euro schommelde, en merkte daarbij op – zonder definitieve uitspraak te doen – dat de middelen in verhouding moeten staan met die doelstellingen: de uitrol van duurzame en innovatieve technologieën voor de energietransitie.¹⁴⁰ Inmiddels is de budgettaire enveloppe voor oproep voor de indiening van steunaanvragen voor de thema's vergroening, elektrificatie en verbetering van de energie-efficiëntie gestegen tot 48 miljoen euro.¹⁴¹

De Minaraad vraagt om doorlopend op te volgen of de voorziene budgetten adequaat zijn in relatie tot de noden op het vlak van CAPEX en OPEX, van bedrijven die willen inzetten op de klimaattransitie.

- [62] **Grijp in op de factoren die investeringen in *decarbonisatie* belemmeren.** Uit recent studiewerk blijkt dat, naast financiële barrières, industriebedrijven ook en vooral geremd worden door onzekerheid inzake beschikbaarheid van infrastructuur of inzake te verkiezen technologie, en dit gerelateerd aan onzekerheden wat betreft continuïteit van beleid en coherentie van wetgeving.¹⁴² De Raad stelt voor om elk van deze factoren verder te onderzoeken en zo nodig aan te pakken:

¹³⁷ MINARAAD, Advies 2024|004, §5.

¹³⁸ Zie VORA'24, p. 39-40; de uitsplitsing per steuninstrument was als volgt: (*) Ecologiepremie+, reducties voor 14,52 kton/jaar; (*) Strategische Ecologiesteun, reducties voor 7,23 kton/jaar; (*) GREEN, reducties van 6,74 kton/jaar.

¹³⁹ Voortgangsrapport '24, p. 35.

¹⁴⁰ MINARAAD, Advies 2024|004, §6.

¹⁴¹ Ministerieel besluit van 30 juni 2024 tot uitvoering van het besluit van de Vlaamse Regering van 19 april 2024 tot toekenning van steun aan ondernemingen voor ecologie-uitgaven, wat betreft de oproep voor de thema's vergroening, elektrificatie en verbetering energie-efficiëntie, art. 3.

¹⁴² TECHNOLIS GROEP (2022), pp. 39-41.

- Een eerste factor betreft de continuïteit en de voorspelbaarheid van het ondersteuningsbeleid¹⁴³. De Minaraad bepleit een bestendigheid in het financiële steunmechanisme voor ondernemingen die willen investeren om de transitie te maken naar groene energiedragers en/of om de totale energievraag van de onderneming te reduceren. Daarnaast is het inzetten van Vlaams beleid gericht op het aantrekkelijk maken van elektriciteit ten aanzien van fossiele brandstoffen cruciaal om de energie- en klimaattransitie van de industrie in Vlaanderen te versterken en versnellen.
- Een tweede factor betreft de prijszetting van de onderscheiden energiedragers. Als er op een wenselijke energiedrager beduidend meer fiscale en andere lasten gelegd worden dan op een vanuit transitieoogpunt minder wenselijke energiedrager, dan heeft dit impact op de terugverdientijd van investeringen in het éne versus in het andere technologie-alternatief. Voor de Minaraad vraagt dat men de elektriciteitsfactuur zou ontdoen van die componenten die er niet direct in thuishoren.
- Een derde factor betreft het perspectief op infrastructuur.¹⁴⁴ De Minaraad heeft eerder al aangegeven dat de doelgerichte uitbouw van voorzieningen van bv. CCUS of waterstof onontbeerlijk zal zijn in het kader van de gewenste industriële transitie.¹⁴⁵ Nog belangrijker is de verdere inzet op een elektriciteitsnetwerk dat aangepast is om de elektrificatie bij non-ETS-bedrijven aan te kunnen. Het komt erop aan om duidelijkheid en zekerheid te verschaffen over welke infrastructuur binnen welk tijdspad beschikbaar zal zijn.
- Een vierde factor betreft het keuzevraagstuk inzake inzetbare technologieën. De Minaraad heeft hierbij als beschouwing dat er moet gestreefd worden naar een lange-termijn-perspectief: enerzijds zijn der de meer mature technologieën waarvoor steun kan worden aangevraagd in functie van verbreiding ervan, anderzijds zijn er de innovatieve technologieën, waarvoor er experimenteerruimte moet gecreëerd worden.
- Een vijfde factor betreft de vergunningsprocedures voor de uitrol van investeringen in hernieuwbare energie of decarbonisatie. In de afgelopen jaren heeft de EU reeds diverse regelgevende ingrepen doorgevoerd voor een vlottere vergunningverlening.¹⁴⁶ Met haar '*Industrial Decarbonisation Accelerator Act*' wil de

¹⁴³ Recent zijn de Vlaamse steunmechanismen 'Ecologiepremie+', 'Strategische ecologiesteun' en 'GREEN' verlengd geworden als onderdeel van het geïntegreerde steunverleningssysteem, zie Besluit van de Vlaamse Regering ecologie-uitgaven van 19 april 2024. Zie [Website VLAIO](#). Zie bv. ook het ministerieel besluit van 30 juni 2024 met de oproep voor de thema's vergroening, elektrificatie en verbetering energie-efficiëntie (GREEN).

¹⁴⁴ Zie TECHNOPSIS GROEP (2022), p. 40 en p. 41: "Voor een aantal technologieën is de benodigde infrastructuur nog niet beschikbaar.", "Het elektriciteitsnet is nu al overvraagd, waardoor bedrijven niet zeker weten of aansluiten op het net met een hogere elektriciteitsvraag (waar soms een grotere elektriciteitsaansluiting voor nodig is) mogelijk is." en "Ook is het niet duidelijk in welke infrastructuur geïnvesteerd zal worden door de overheid in de komende jaren, of waar eventuele infrastructuur zal komen te liggen."

¹⁴⁵ MINARAAD, Advies 2023|015, §1.

¹⁴⁶ [Verordening \(EU\) 2022/869](#) van 30 mei 2022 betreffende richtsnoeren voor de trans-Europese energie-infrastructuur, enz.; [Verordening \(EU\) 2022/2577](#) van 22 december 2022 tot vaststelling van een kader om de inzet van hernieuwbare energie te versnellen; [Richtlijn \(EU\) 2023/2413](#) van 18 oktober 2023 tot wijziging van Richtlijn (EU) 2018/2001, Verordening (EU) 2018/1999 en Richtlijn 98/70/EG wat de bevordering van energie uit hernieuwbare bronnen betreft, enz.; [Verordening \(EU\) 2024/1252](#) van 11 april 2024 tot vaststelling van een kader om een veilige en duurzame voorziening van kritieke grondstoffen te waarborgen,

Commissie extra maatregelen nemen om knelpunten aan te pakken.¹⁴⁷ Met diverse initiatieven bewandelt de Vlaamse Regering hetzelfde spoor.¹⁴⁸ De Minaraad beveelt aan om zich te aligneren met de Europese benadering zoals uitgedrukt in de recente mededeling van de Europese Commissie.

- Een zesde factor betreft de doelgerichtheid van de steunverlening. De Minaraad suggereerde om de (potentiële) emissiereducties en/of ecologiewinsten voor ogen te houden bij de steunverlening, op basis van een selectieprocedure die projecten naar voren schuift waarvan redelijkerwijze impact verwacht mag worden.¹⁴⁹ De Raad herhaalt in dat verband zijn vraag om, rekening houdende met de Europese ontwikkelingen¹⁵⁰, in te zetten op beoordelingscriteria die bijdragen aan een betere milieu-impact.

3.5 Afvalsector (inclusief afvalwater)

3.5.1 Maatregelen in het huidige VEKP die implementatie behoeven

3.5.2 Maatregelen uit het regeerakkoord en de beleidsnota's die op te nemen zijn

[63] **Werk inconsequenties inzake afval en (thermische) energie weg via een duidelijke visie en daarmee samenhangend beleid.** In het Vlaams Regeerakkoord staat het volgende: *“We verkleinen tegen 2030 het restafval met minstens 30% zoals vastgesteld in het Lokaal Materialenplan. In samenspraak met de sector werkt de OVAM een strategie uit om de capaciteit voor afvalverbranding aan te passen aan het dalende afvalaanbod”*¹⁵¹. Anderzijds leren we uit de Beleidsnota Energie en Klimaat dat het aandeel groene warmte in Vlaanderen 7,5% bedraagt, waarvan de productie van groene warmte wordt nog hoofdzakelijk door bio-energie wordt ingevuld (73%)¹⁵². 14% daarvan was in 2022 afkomstig vanuit 15 Vlaamse afvalovens (die huishoudelijk of industrieel afval hebben als energiebron)¹⁵³.

Vanuit het beleid wordt enerzijds gesteld dat afvalverbrandingsovens op termijn uitgefaseerd zullen moeten worden.. Anderzijds worden afvalverbrandingscentrales vandaag ondersteund omwille van energetische redenen, namelijk voor het uitkoppelen van (rest)warmte (en elektriciteit) in functie van het aandeel groene

enz.; [Verordening \(EU\) 2024/1735](#) van 13 juni 2024 tot vaststelling van een kader van maatregelen ter versterking van het Europese ecosysteem voor de productie van netto-nul-technologie enz.

¹⁴⁷ EUROPESE COMMISSIE (2025), p. 5.

¹⁴⁸ Zie bericht 27 december 2024: *“een gemengde commissie met juristen, wetenschappers, ambtenaren en rechters onder leiding van Mark Andries (administrateur-generaal VLAIO) moet een advies voorbereiden met concrete maatregelen voor rechtszekere, robuuste en vlottere vergunningverlening”*. Zie, recenter, VLAAMSE REGERING, VR 2025 2102 COC.0078/ITER: *“Visienota over de architectuur van het regeerakkoord: Administratieve vereenvoudiging en vermindering van de regeldruk”*.

¹⁴⁹ MINARAAD, Advies 24-004, §10.

¹⁵⁰ Zie ook Verordening (EU) nr. 651/2014 van 17 juni 2014 waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard.

¹⁵¹ VLAAMSE REGERING (2024), Vlaams Regeerakkoord, p.52-53

¹⁵² DEPRATERE, M. (2024), Beleidsnota Energie en Klimaat. p.26

¹⁵³ VEKA (2024), Rapport Warmtekaart Studie. p.37-38

energie¹⁵⁴. Energie uit afvalverbranding wordt bovendien ondersteund via o.a. certificatensteun¹⁵⁵, subsidies¹⁵⁶ en energiepremies¹⁵⁷.

De Minaraad stelt al enige tijd vast dat er nood is aan een duidelijke en consequente visie en daarmee samenhangend Vlaamse beleid inzake de toekomst van afvalverbrandingscentrales¹⁵⁸. De uitkoppeling van restwarmte via een thermisch net is immers een grote investering. Het is zowel relevant voor de uitbater van een afvalverbrandingsoven om rekening te houden met een eventueel uitdoofscenario als voor de potentiële klanten om te weten hoe lang ze bevoorraad kunnen worden. Tot slot is het tevens van belang voor de Vlaamse overheid om steun te minimaliseren en indien nodig toekomstgericht in te zetten. Een uitdoofscenario zal hoe dan ook een impact hebben op de rendabiliteit van een bedrijf alsook op het aandeel thermische energie dat hierbij als restproduct geproduceerd wordt.

De Raad vraagt hierbij aandacht te hebben voor het risico op *lock-ins* alsook voor alternatieven op (middellange termijn bij de afbouw van afvalverbrandingsinstallaties. Dat laatste aspect is van toepassing voor zowel afval (preventie tot verwijdering of hergebruik) als voor alternatieve energiebronnen bij het wegvallen van thermische energie uit afvalverbrandingscentrales. Tot slot vraagt de Raad de Vlaamse Regering om zo snel mogelijk de nodige beleidsmaatregelen te nemen om het 'Vlaams aandeel' voor de reductie van de hoeveelheid huishoudelijk restafval tegen 2030 te realiseren.

3.5.3 Additionele maatregelen, voorgesteld door de Minaraad

[64] **Nood aan bijkomende beleidsmaatregelen om CO₂-reductie in de afvalsector verder af te bouwen.** Het huidige pakket aan beleidsmaatregelen voor de afvalsector richt zich de komende jaren op vrijwillige stappen om de capaciteit voor afvalverbranding te verminderen, zoals voorgesteld in het ontwerp-VEKP¹⁵⁹. Dit kan echter in 2030 leiden tot een tekort ten aanzien van de vooropgestelde sectorale doelstelling. De Minaraad vraagt de Vlaamse Regering zo snel mogelijk het ontbrekend cijfermateriaal aan te

¹⁵⁴ "The EU is gradually turning away from Waste-To-Energy (WTE) incineration with major European financial institutions excluding it from financial support. Having established ambitious targets such as achieving carbon neutrality by 2050 [1] and halving total residual waste by 2030 [2], it is clear that fast and robust changes are needed. Waste incineration is a carbon-intensive process undermining the efforts to decrease carbon emissions and, thus, to reach carbon neutrality on time. Additionally, it harms rather than supports the transition to a circular economy. Since both non-recyclable and recyclable waste can be used as a feedstock to a waste incinerator, waste prevention and recycling are discouraged, while tending to lock-in an increasing generation of waste over time." ZERO WASTE EUROPE (2021). The EU is clear: Waste-To-Energy incineration has no place in the sustainability agenda. Het rapport van Zero Waste Europe maakt abstractie van het beleid rond eindverwerking en selectieve inzameling in de verschillende lidstaten. Vlaanderen combineert een beleid rond capaciteitsplanning van afvalverbranding met een sturend beleid rond restafvalreductie, preventie en selectieve inzameling

¹⁵⁵ Afvalovens die restwarmte benutten voor warmtekrachtkoppeling (WKK) kunnen warmtekrachtcertificaten ontvangen. Deze certificaten worden toegekend op basis van de hoeveelheid geproduceerde warmte en elektriciteit en kunnen worden verhandeld.

¹⁵⁶ Projecten die hernieuwbare energie opwekken, waaronder bio-energie uit afval, kunnen in aanmerking komen voor subsidies. Dit kan variëren van investeringssubsidies tot operationele steun.

¹⁵⁷ Er zijn diverse energiepremies beschikbaar voor bedrijven en organisaties die investeren in energie-efficiëntie en hernieuwbare energie, waaronder het gebruik van restwarmte.. Een voorbeeld daarvan is de ecologiepremie.

¹⁵⁸ MINARAAD (2017)018). Oriëntatienota: Stimuleren en verduurzamen van thermische energie in Vlaanderen. p.44-45; MINARAAD (2021)006), Advies: Gebiedsgerichte afstemming van hernieuwbare energie. p.9

¹⁵⁹ VEKA (2025). Evaluatienota VEKP – actualisering 2030-prognoses Vlaamse ESR-sectoren. p.11

leveren om na te gaan in hoeverre de maatregelen zonder én met het Vlaams Regeerakkoord leiden tot een kloof in de vooropgestelde doelstelling in 2030. Vermits reeds nu al verwacht wordt, dat er kloof zal zijn, vraagt de Raad dat de Vlaamse Regering reeds bijkomende maatregelen voorziet om de CO₂-reductie in de afvalsector verder af te bouwen.

[65] **Uitstoot uit de afvalwatersector: vooralsnog niet in het VEKP aangepakt.** Het huidige VEKP bevat geen maatregelen om de uitstoot uit de afvalwatersector te verkleinen, omdat het aandeel in de totale uitstoot van deze sector relatief beperkt is. Uit studiewerk binnen de sector blijkt niet alleen dat de uitstoot wellicht groter is dan gerapporteerd, er worden ook oplossingsrichtingen voorgesteld¹⁶⁰.

[66] **Zet, bij de implementatie van de Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater (ERSA), ook in op reductie van broeikasgassen.** In de vernieuwde richtlijn Stedelijk Afvalwater is een verplichting opgenomen om energieneutraliteit te bereiken voor de grotere waterzuiveringsinstallaties. De maatregelen daartoe, volgen uit verplichte energieaudits van afvalwaterzuiveringsinstallaties én netwerken, die kosteneffectieve opties moeten identificeren om energiebesparing te realiseren, en duurzame energie te produceren, met *bijzondere aandacht* voor biogasproductie, warmteterugwinning en het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen¹⁶¹.

De Minaraad beveelt aan om, bij de implementatie van die verplichting, ook de mogelijkheden in beeld te brengen om de broeikasgas emissies (in het bijzonder methaan en lachgas) uit de RWZI's en netwerken terug te dringen. Vervolgens kunnen de kosten-efficiënte maatregelen die daaruit volgen, ook effectief uitgevoerd worden. Om dat te kunnen doen, is het in eerste instantie nodig dat Aquafin, samen met de rioolbeheerders de taak én de middelen toegewezen krijgt om de scope van het studiewerk te verbreden. Daarnaast moet er klimaatfinanciering worden vrijgemaakt voor de kostenefficiënte maatregelen.

[67] **Onderzoek de mogelijkheden om methaan-emissies uit septische putten te reduceren.** Uit het eerder genoemde studiewerk, kwam de verrassende conclusie dat bijna de helft van de totale uitstoot van de sector, te wijten is aan methaanemissies uit septische putten. Deze inschatting is gebaseerd op een beperkt aantal metingen, en op een schatting van het aantal septische putten door de sector, die een pak hoger ligt dan degene die gerapporteerd werd in de emissie-inventaris¹⁶².

Daarom vraagt de Raad om in overleg met rioolbeheerders na te gaan in hoeverre een uitfasering mogelijk is: septische putten bij woningen die aangesloten zijn op het rioleringsnet, zijn niet nodig voor de zuivering. Ze worden door sommige rioolbeheerders verplicht, met als doel om verstoppingen in het rioolnet te

¹⁶⁰ <https://www.vlario.be/website/files/downloads/Nota-klimaatmitigatie-afvalwaterzuivering-en-rioolsector.pdf>

¹⁶¹ MINARAAD (2024| 07) Briefing over de herziening van de richtlijn stedelijk afvalwater

¹⁶² In de emissie-inventaris gaat men uit van de aanname dat enkel huishoudens die niet aangesloten zijn op een RWZI, over een septische put beschikken (<https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/28400>). Momenteel zijn er ongeveer 400.000 huizen nog niet aangesloten. Volgens de sector inschatting zijn er echter ongeveer 1.500 000 septische putten.

voorkomen. Verder onderzoek moet toelaten om het effect op broeikasgasuitstoot af te wegen tegen de mogelijke impact op verstoppingen.

4 Mogelijke maatregelen bij de LULUCF-sector

4.1 Algemene situering en eerder advieswerk van Minaraad

- [68] **Landgebruik als pijler in het klimaatbeleid.** Landgebruik speelt een cruciale rol in klimaatbeleid. Landgebruikscategorieën kunnen met name fungeren als koolstofputten, die CO₂ uit de atmosfeer opnemen en opslaan, maar eveneens is het behoud van bestaande koolstofvoorraden onder deze landgebruikscategorieën van belang. De bijdrage van maatregelen in de landgebruikssector om de klimaatdoelstellingen te halen werd voorheen reeds vastgesteld in het Parijsakkoord. En ook in de mededeling van de Europese Commissie werd gesteld, dat *“het herstel en de groei van onze koolstofputten op land [...] van cruciaal belang [is] om onze klimaatdoelstellingen te behalen”*¹⁶³. Om hierop in te zetten werd in 2018 de LULUCF-Verordening vastgesteld, in 2023 werd deze aangescherpt in het kader van het *fit-for-55*-programma.

De doelstellingen in de Verordening zijn gesitueerd op het niveau van de lidstaat, maar in het VEKP is de ‘netto-nul-uitstoot’ ook op Vlaams niveau tot doel gesteld en dit zonder gebruik te maken van de in de Verordening voorziene flexibiliteiten¹⁶⁴. Het geactualiseerd VEKP stelt bijkomend dat Vlaanderen een bijdrage zal leveren aan de benodigde extra opslag van 320 kton CO₂-eq., via artikel 4, lid 3, van de bijgestelde LULUCF-Verordening.

Effectief beleid met betrekking tot landgebruik in het kader van klimaatverandering vereist samenwerking tussen overheden, gemeenschappen en de private sector om duurzame praktijken te implementeren en klimaatdoelen te bereiken.

- [69] **Zet nog sneller en sterker in op klimaataspect van landgebruik via win-win maatregelen in de onderscheiden landgebruikscategorieën**¹⁶⁵. De Minaraad zette proactief in op het verkennen van de impact van de LULUCF-Verordening in Vlaanderen en gaf hierover ook een specifiek advies. De Minaraad heeft bovendien al meerdere keren op vraag geadviseerd over het aspect landgebruik in het klimaatbeleid. Hieronder herneemt de Raad de belangrijkste aanbevelingen.

Al in 2018 vroegen de Minaraad, SALV en SERV om het hele omgevingsbeleid in te schakelen om het LULUCF-beleid te implementeren, met name om synergiën te benutten tussen de LULUCF-pijler van het klimaatbeleid en bos- en natuurbeleid, bodem- en waterbeleid, landbouwbeleid en ruimtelijk beleid.¹⁶⁶

¹⁶³ EUROPESE COMMISSIE (2020). Mededeling van de Commissie – Een ambitieuzere klimaatdoelstelling voor Europa voor 2030: investeren in een klimaatneutrale toekomst voor ons allemaal, COM (2020) 562 final, Brussel, 17 september 2020.

¹⁶⁴ MINARAAD, SALV EN SERV (2018) en MINARAAD (2023), p. 6.

¹⁶⁵ Advies 2021|024, p. 35.

¹⁶⁶ MINARAAD, SALV en SERV (2018), p. 49 en p. 50.

In het advies uit 2021, in het kader van het fit-for-55-pakket, en in het advies op eigen initiatief over koolstofopslag, werd nogmaals gewezen op hefboomen die ter hand moeten worden genomen en werd opnieuw verwezen naar het ruimtelijk beleid (beleidskaders BRV, anticiperen op stijgend belang van koolstofopslag), het waterbeleid (voorzien in financiering en *Blue Deal*), het bodembeleid (voorkom tegenstrijdigheden) het landbouwbeleid (mogelijkheden voor koolstofopslag in landbouwbodems), en het natuurbeleid (voorzien in *incentives* voor klimaatmitigatie en adaptie bij natuurbeheer).

In het advies uit 2023 werden hiertoe volgende concrete zaken in consensus aanbevolen.

- Verbeter de bescherming van koolstofrijke vegetaties;
- Stel op korte termijn een Vlaams beleidskader met bijbehorend actieplan inzake veengebieden vast;
- Verbeter de graslandbescherming;
- Voorzie in het kader van het LULUCF-beleid in aangepast graslandbeheer;
- Werk aan integratie van het bodembeleid;

De Minaraad vraagt hierbij opnieuw om nog sneller en sterker in te zetten op win-win maatregelen tussen klimaatbeleid en de landgebruikssector.

4.2 Maatregelen in het huidige VEKP die implementatie behoeven

[70] **Implementeer de reeds goedgekeurde beleidslijnen.** De beleidsnota Omgeving voor 2025 voorziet in een operationele doelstelling inzake landgebruik als middel tegen klimaatverandering. Daarbij wordt verwezen naar de koolstofopslagcapaciteit van bossen en andere natuurlijke landschappen, maar ook naar het feit dat deze natuurlijke landschappen de bodemgezondheid bevorderen en het waterbeheer ondersteunen. Er wordt ook verwezen naar de koppelkansen: *“Investeren in LULUCF-initiatieven helpt ons om de impact van klimaatverandering te verzachten, een gezonde leefomgeving te behouden en duurzame economische groei te stimuleren”*. Eveneens wordt gesteld dat de beleidsvelden klimaat, energie en landbouw in de acties ter navolging van de bijstellingen die voortkomen uit de LULUCF-verordening zullen worden betrokken.¹⁶⁷

Het VEKP en de actualisatie voorzien in drie beleidslijnen voor de LULUCF-sector (elk met nog onderliggende doelstellingen¹⁶⁸):

- Inzetten op een volwaardige inventaris en monitoringsysteem;
- Opmaak van een actieplan met prognoses;
- Opzetten van een koolstofmarkt.

¹⁶⁷ BROUNS (2024), Beleidsnota Omgeving, p. 32 en p. 33.

¹⁶⁸ VLAAMSE REGERING (2023), Geactualiseerd VEKP, p. 151 en volgende: “voorkomen van ontbossing en maximaal vrijwaren van bestaande, waardevolle bossen vanaf 2021, 10.000 ha bijkomend bos, strategische visie BRV met daarin o.a. terugdringen bijkomend ruimtebeslag, ...

De Minaraad stelt vast dat voor de eerste en derde beleidslijn ondertussen al stappen werden gezet. Alhoewel de opmaak van een actieplan LULUCF met prognoses al was opgenomen in het eerste VEKP (2019) en in de goedgekeurde actualisatie werd gesteld dat dit plan eind 2023 afgewerkt zou zijn, stelt de Raad vast dat het er begin 2025, zes jaar later, nog steeds niet is. Evenwel werden zowel in het eerste VEKP, als in de actualisatie, al beleidsvisies opgenomen die in een actieplan verder kunnen worden uitgewerkt. Ook in de beleidsnota Omgeving voor 2025 werd gesteld dat er op deze beleidsvisies concreet zal worden ingezet¹⁶⁹.

Uit het voortgangsrapport blijkt eveneens dat we de Vlaamse doelstelling voor de landgebruikssector niet halen en ook op Europees vlak wordt opgeroepen tot extra aandacht voor de bijdrage van de sector landgebruik aan de klimaatdoelstellingen.¹⁷⁰ Met betrekking tot de landgebruikssector vraagt de Minaraad daarom in het kader van dit advies in de eerste plaats om versneld (verder) in te zetten op de uitvoering van de reeds door de Vlaamse Regering goedgekeurde beleidslijnen en de doorvertaling daarvan naar concrete maatregelen. De Raad verwees hierbij al eerder in eerdere adviezen naar de koppelkansen tussen klimaat en biodiversiteit, water, bodem¹⁷¹, ... Bij het uitwerken van maatregelen moet volgens de Raad voor deze geïntegreerde aanpak prioritair ingezet worden op deze in eerdere adviezen aangehaalde koppelkansen..

[71] **Maak op korte termijn en in overleg met stakeholders het LULUCF-actieplan op.** Wat de opmaak van een actieplan LULUCF en de prognoses betreft, benadrukt de Raad dat koolstofverlies snel gaat, terwijl koolstofopbouw een traag proces is. De Minaraad is daarom van mening dat het LULUCF-actieplan gericht moet zijn op maatregelen die beantwoorden aan onderstaande beleidslijnen:

- Het behoud van bestaande *sinks*;
- Stimuleren van veranderingen in landgebruik die leiden tot koolstofopslag en afremming van veranderingen die leiden tot koolstofverlies;
- Inzetten op koolstofgericht beheer.

De Minaraad vraagt om op korte termijn werk te maken van de opmaak van een LULUCF-actieplan en wenst hierbij te worden betrokken. De Minaraad vraagt eveneens om bij de opmaak van dit actieplan *“aandacht te hebben voor acties die het draagvlak vergroten en de kennis bij verschillende doelgroepen versterken”*, conform de visie in de beleidsnota Omgeving¹⁷², en rekening te houden met de bepalingen in artikel 4, lid 6, van de LULUCF-verordening¹⁷³, met name om *“bij de vaststelling van*

¹⁶⁹ Zie onder andere beleidsnota omgeving, p. 21 over terugdringen ruimtebeslag, p. 53, bescherming en uitbreiding bossen en meer natte natuur, p. 56 houtkantenplan, ...

¹⁷⁰ EUROPEAN SCIENTIFIC ADVISORY BOARD ON CLIMATE CHANGE (2025), Scaling up carbon dioxide removals – Recommendations for navigating opportunities and risks in the EU.

¹⁷¹ MINARAAD (2023), Advies 2023|035.

¹⁷² BROUNS (2024), p. 33.

¹⁷³ LULUCF-Verordening, artikel 4, lid 6: *“Bij de vaststelling van beleidsmaatregelen om te voldoen aan hun toezeggingen, streefcijfers en begrotingen als bedoeld in dit artikel, houden de lidstaten rekening met de noodzaak om voor iedereen een rechtvaardige en sociaal eerlijke transitie te waarborgen. De Commissie kan richtsnoeren vaststellen om de lidstaten daarbij te ondersteunen.”*

beleidsmaatregelen [...] rekening [te houden] met de noodzaak om voor iedereen een rechtvaardige en sociaal eerlijke transitie te waarborgen.

[72] **Zet in op de koppelkansen voor klimaatbeleid in het GLB.** Het geactualiseerde VEKP uit 2023 verwijst voor het halen van de klimaatdoelstellingen in de LULUCF-sector ook naar instrumenten in het kader van GLB¹⁷⁴. Het gaat hierbij om allerlei instrumenten met betrekking tot graslanden, wetlands en veengebieden, verhogen van organische koolstofgehalte in bodems, houtige landschapselementen, boslandbouw, ... Dit is in lijn met de specifieke doelstelling van artikel, 6, 1, d, uit de GLB-Verordening om bij te dragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en meer koolstof vast te leggen, en duurzame energie te bevorderen.

Wat betreft de maatregelen voor het behoud en uitbreiding van blijvend grasland, blijkt uit de recente voortgangsrapportage dat de verwachte output van deze maatregelen lager is dan verwacht¹⁷⁵. Wat betreft bescherming van wetlands en veengebieden in het kader van GLMC2, verwijst de Raad naar het recente prestatieverslag in uitvoering van het GLB waarin de mogelijkheid wordt vermeld om *“een passend beschermingskader in te stellen wanneer aan de hand van veldverificaties in het kader van lopende beleidsprocessen bijkomend de aanwezigheid van veen of wetlands op gronden die nog in landbouwgebruik zijn en die nog niet onder het beschermingskader vallen, aangetoond wordt.”*

De bovenstaande instrumenten leveren dus vooralsnog niet op wat bij de aanvang van het GLB-plan in het vooruitzicht werd gesteld. Nochtans rekent zowel het VEKP als de actualisatie wel op al deze instrumenten opdat Landbouw een afdoende bijdrage zou kunnen leveren aan de klimaatdoelen. De Raad wees eerder al op de onduidelijkheid van de bijdrage van het GLB aan klimaatdoelen en de onduidelijkheid over de effecten van maatregelen.¹⁷⁶

In het advies uit 2023 over de actualisering van het VEKP vroeg de Minaraad al om een sterker stimulerend beleid voor aangepast beheer van grasland en om bij de beoordeling op grond van artikel 120 van Verordening (EU) 2021/2115 over de strategische GLB-plannen¹⁷⁷ na te gaan of er bijkomende specifieke interventies kunnen voorzien worden. In 2023 werd de LULUCF-Verordening aangescherpt, maar het Vlaams Strategisch GLB-plan werd toen evenwel niet inhoudelijk gewijzigd.

¹⁷⁴ VLAAMSE REGERING (2023), Geactualiseerd VEKP, p. 94 en volgende.

¹⁷⁵ AGENTSCHAP LANDBOUW EN ZEEVISSERIJ (2025), Jaarlijks prestatieverslag in het kader van het Vlaams Strategisch GLB-plan, p. 17: in 2024 werd minder dan 1/3 van de verwachte output bereikt voor de AMKM-maatregel ‘tijdelijk naar blijvend grasland’ en p. 15: voor de ecoregeling ‘behoud meerjarig grasland’ werd ongeveer 70% van de geplande output bereikt.

¹⁷⁶ MINARAAD (2024), Advies 24|012 over het voorbereidingsproces van het Vlaams strategisch GLB-plan, p. 8.

¹⁷⁷ Artikel 120. Herziening van het strategisch GLB-plan. Ingeval een van de in bijlage XIII vermelde wetgevingshandelingen wordt gewijzigd, beoordeelt elke lidstaat of zijn strategisch GLB-plan dienovereenkomstig moet worden gewijzigd, en dan met name de in artikel 109, lid 2, punt a), v), bedoelde toelichting en de verdere elementen van het in die toelichting bedoelde strategische GLB-plan. De lidstaten stellen de Commissie in geval van een in bijlage XIII vermelde richtlijn binnen zes maanden na de omzettingstermijn van de wijziging, of in geval van een in bijlage XIII vermelde verordening binnen zes maanden na de datum van toepassing van de wijziging, in kennis van het resultaat van hun beoordeling, vergezeld van een toelichting, en zo nodig vergezeld van een verzoek tot wijziging van hun strategisch GLB-plan overeenkomstig artikel 119, lid 2.

Gelet op bovenstaande vraagt de Minaraad om in 2025 een tussentijdse evaluatie door te voeren van het Vlaams Strategisch GLB-plan. Onderzoek naar de reden waarom landbouwers niet intekenen op bepaalde maatregelen is daarbij van belang, alsook een betere inschatting van de bijdrage aan de klimaatdoelen zodat bijstellingen mogelijk zijn met het oog op het sterker inzetten op effectieve en gedragen maatregelen.

4.3 Maatregelen Vlaams regeerakkoord/beleidsnota's die op te nemen zijn

- [73] **Zet de implementatie van Natuurherstelverordening in voor de actualisatie van het VEKP.** Klimaatmitigatie en -adaptie zijn beide ook doelstellingen van de Natuurherstelverordening.¹⁷⁸ Deze Natuurherstelverordening is sinds augustus 2024 van kracht. Het regeerakkoord voorziet in de implementatie hiervan, met benutting van de voorziene flexibiliteiten. De Minaraad wees in het advies over de Natuurherstelverordening al op koppelkansen met het klimaatmitigatiebeleid¹⁷⁹.

De Raad ziet in de te nemen natuurherstelmaatregelen grote kansen om bij te dragen aan de LULUCF-doelstellingen uit het VEKP. Meer concreet zal door het opschalen van het herstel van ecosystemen koolstofverwijdering aanzienlijk verhogen, onder andere door in te zetten op het herstel van habitats met groot potentieel om koolstof vast te leggen en op te slaan (bijv. bossen, graslanden, ...), en de uitstoot van broeikasgassen te minimaliseren door gedegradeerde veengebieden opnieuw te vernatten. De Raad vraagt daarom om bij de opmaak van dit herstelplan op een geïntegreerde manier te werk te gaan en koppelkansen maximaal te benutten.

- [74] **Bouw het Vlaams actieplatform koolstof op korte termijn uit**¹⁸⁰. Om de opschaling in Vlaanderen mogelijk te maken, is een Vlaams Actieplatform *Carbon Removals* en *Carbon Farming* met vertegenwoordigers van de verschillende belanghebbenden in een opstartfase.

De Raad ondersteunt dit initiatief en vraagt om in dit actieplatform oog te hebben voor alle mogelijke vormen van landgebruik die bijdragen aan de opslag van koolstof, conform de Europese definitie in artikel 2, 10¹⁸¹ van verordening 2024/3012.

- [75] **Zet via klimaatbeleid ook in op het realiseren van gezonde bodems.** De beleidsnota omgeving voorziet in een strategische doelstelling inzake gezonde bodems in 2050.¹⁸² Ook de rol van bodem inzake het halen van de klimaatdoelstellingen wordt in deze

¹⁷⁸ Natuurherstelverordening, artikel 1, b), "de verwezenlijking van de overkoepelende doelstellingen van de Unie op het gebied van klimaatmitigatie, klimaatadaptatie en bodemdegradatieneutraliteit".

¹⁷⁹ MINARAAD, SALV, SARO en SERV (2024), Advies 24/019 over de implementatie van de natuurherstelverordening, p. 15.

¹⁸⁰ Beleidsnota land- en tuinbouw, p. 35.

¹⁸¹ *Carbon farming*: "praktijk of proces gedurende een activiteitsperiode van ten minste vijf jaar in verband met het beheer van een land- of een kustomgeving die of dat leidt tot de afvang en de tijdelijke opslag van atmosferische of biogene koolstof in biogene koolstofreservoirs, of tot bodememissiereductie".

¹⁸² BROUNS (2024), p. 48.

beleidsnota vermeld.¹⁸³ Eveneens pleitte de Minaraad in het advies uit 2023 voor een integrale aanpak in het bodembeleid.¹⁸⁴ De Raad herhaalt hierbij deze vraag.

Aansluitend bij een visie inzake bodem en ondergrond wordt er in het regeerakkoord een Bodemplan aangekondigd,¹⁸⁵ in uitvoering van de LULUCF-verordening en de Europese bodemmonitoringsrichtlijn¹⁸⁶. In de beleidsnota wordt dit plan in verband gebracht met maatregelen inzake erosie, inzake verhogen organisch koolstofgehalte in de bodem, beschermen van effectief aanwezig veen enz. De Minaraad verwacht dat dit bodemplan op een geïntegreerde manier wordt opgemaakt en dat het zal inzetten op maatregelen die meerdere doelen tegelijk realiseren.

- [76] **Maak werk van een klimaatbestendig en bio-divers landschap via groenblauwe dooradering.**¹⁸⁷ De Minaraad vraagt om sterker in te zetten op het stimuleren van landbouwers en andere landbeheerders om met koolstoflandbouw aan de slag te gaan, onder andere via agro-ecologie, *agroforestry*, maar ook de aanleg en het onderhoud van kleine landschapselementen en het voorzien in groenblauwe dooradering van de open ruimte op het platteland zal bijdragen aan zowel klimaatmitigatie als aan een betere bodemgezondheid. De Raad wees eerder al op het feit dat het versterken van de groenblauwe infrastructuur kan bijdragen tot meerdere doelen¹⁸⁸.

De Minaraad beveelt aan om van bovenstaande doelstelling werk van te maken door hiertoe de nodige instrumenten en maatregelen te voorzien. De Raad denkt hierbij bijvoorbeeld aan de beleidskaders in het BRV over groenblauwe dooradering, en de hefbomen die worden aangehaald in §69, derde lid, van dit advies. De Minaraad verwijst hierbij ook naar zijn vraag om de mogelijkheden te onderzoeken van verplaatsbare natuurelementen in agrarisch gebied; bij dit onderzoek moet gefocust worden op de juridische aspecten en de rechtszekerheid van zo'n instrument evenals op het bekomen van netto-toegevoegde waarde wat betreft ecologische en klimaatdoelen.¹⁸⁹

4.4 Additionele maatregelen voorgesteld door Minaraad

- [77] **Zet in op ondersteuning van voor het klimaat relevante verdienmodellen.** In het advies over de natuurherstelverordening wees de Minaraad op de mogelijkheid in te zetten op verdienmodellen als piste om doelstellingen te realiseren.¹⁹⁰

De Raad meent dat die mogelijke inzet op 'verdienmodellen' ook in beeld komt in het kader van de realisatie van de klimaatdoelstellingen. De Raad denkt hierbij onder

¹⁸³ BROUNS (2024), p. 48.

¹⁸⁴ MINARAAD, Advies 2023|035, §19.

¹⁸⁵ Vlaams Regeerakkoord 2024-2029, p. 78

¹⁸⁶ Over deze richtlijn zijn de onderhandelingen weliswaar nog gaande op het moment van goedkeuring van dit advies.

¹⁸⁷ CREVITS (2024), Beleidsnota plattelandsbeleid, p. 6 en 7.

¹⁸⁸ MINARAAD (2022), Advies 2022|007 van 28 april 2022 inzake maatregelen en instrumenten voor MAP 7 in functie van milieuresultaten, p. 29

¹⁸⁹ MINARAAD, SERV, SALV, SARO, Advies 2024|019, §58.

¹⁹⁰ MINARAAD (2024), Advies |019, §22.

andere aan het voorzien in vergoedingen voor ecosysteemdiensten, waarbij onder meer wordt ingezet op biologische landbouw en het toepassen van agro-ecologische landbouwpraktijken, voedselbossen, evenals op verdienmodellen 'natte landbouw' zoals paludicultuur¹⁹¹, *agroforestry*,¹⁹² en *carbon farming*.

- [78] **Rapporteer integraal over de voortgang.** In het advies over de actualisatie van het VEKP stelde de Minaraad dat er met betrekking tot landgebruik ambitieuze maatregelen werden opgenomen¹⁹³. Het is voor de Minaraad niet duidelijk in hoeverre deze maatregelen effectief werden doorgevoerd¹⁹⁴. Gelet op de informatie uit het voortgangsrapport, kan in ieder geval worden vastgesteld dat de doelstelling niet werd gehaald.

Daarom vraagt de Raad om in het kader van de voortgangsrapportage niet alleen te communiceren over de evolutie van de emissies, maar eveneens over de uitvoering van de voorziene maatregelen. Het moet hierbij voor de Raad duidelijk zijn wat de bijdrage van elke maatregel is aan het reduceren van de emissies, zodat nodige bijstellingen op basis van gedegen evaluatie kunnen gebeuren.

5 Kansen voor horizontale maatregelen

5.1 Hernieuwbare energie

5.1.1 Wind

- [79] **Zet in op de nodige investeringszekerheid voor *onshore* windenergie.** De Minaraad vraagt al jaren naar een grondige evaluatie van het huidig onrendabele-toppen/bandingfactor-model¹⁹⁵ en stelt vast dat dit tot op heden nog nooit heeft plaatsgevonden. In het Vlaams Regeerakkoord staat hierover het volgende: “*Wat betreft windenergie evalueren we het steunniveau. Voortbouwend op de evaluatie van het transitie-instrument onderzoeken we alternatieve steunmechanismen voor wind zoals bijvoorbeeld een bijpascontract (contract for difference of CfD).*”¹⁹⁶

De afgelopen jaren heeft de onshore windsector te maken gehad met een aanzienlijke toename van de investeringskosten¹⁹⁷. Dit is het resultaat van grondstofprijzen, kosten van turbines, kapitaalkosten en kosten voor beheer en onderhoud die de laatste jaren aanzienlijk gestegen zijn. Dit alles maakt het uitdagender voor investeerders om

¹⁹¹ MINARAAD (2023), Advies 2023|036, p. 16.

¹⁹² MINARAAD, SALV EN SERV (2018), p. 49.

¹⁹³ MINARAAD (2023), Advies 2023|035 inzake de Visienota aan de Vlaamse Regering –Actualisering Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030. Deel LULUCF, p. 8.

¹⁹⁴ Het voortgangsrapport van 2024 doet geen uitspraken over de maatregelen, enkel over de evolutie van de cijfers.

¹⁹⁵ SERV & MINARAAD (2012), Advies Hervorming groene stroom- en WKK-certificatensystemen (Besluit september 2012), p. 7 “Zo hebben de SERV en de Minaraad de noodzaak tot evaluatie en bijsturing van de certificatensystemen meermaals in hun adviezen bevestigd.” Af en toe worden weliswaar enkele individuele parameters aangepast. De huidige Vlaamse Regering heeft in 2020 een evaluatie laten uitvoeren naar van het gebruik van de *internal rate of return* (IRR) methode en de impact van maximale bandingfactoren. VLAAMSE REGERING (2020), Studie “Evaluatie van het gebruik van de *internal rate of return* (IRR) methode en van de impact van maximale bandingfactoren”.

¹⁹⁶ VLAAMSE REGERING (2024), Vlaams Regeerakkoord, p.53

¹⁹⁷ ODE (2023). Onshore windenergie in Vlaanderen. p.4-5

nieuwe onshore windprojecten te financieren en rendabel te maken. In de praktijk worden in Vlaanderen de laatste jaren sterke fluctuaties vastgesteld in het bijkomend vermogen aan windenergie - met een serieuze dip in de meest recente jaren (2023 en 2024¹⁹⁸). In uitvoering van het Regeerakkoord 2019-2024 werd de certificatensteun voor nieuwe of vernieuwde hernieuwbare energieprojecten volledig uitgefaseerd¹⁹⁹. Zonder steun lijkt het onwaarschijnlijk dat de marktwaarde van windenergie genoeg zal zijn om voldoende nieuwe investeringen in *onshore* wind in Vlaanderen te financieren en terug te verdienen. Met andere woorden, zonder aangepast Vlaams ondersteuningsbeleid, zal er onvoldoende bijkomend vermogen aan windenergie in Vlaanderen gerealiseerd worden. Dit zou niet alleen een negatieve invloed hebben op de investeerders in windenergie, maar ook op de Vlaamse doelstellingen voor windenergie²⁰⁰.

Concreet vraagt de Raad aan de Vlaamse regering:

- Momenteel en tijdelijk: op een zo kort mogelijk termijn een overgangssysteem te voorzien²⁰¹.
- Op termijn: een hervorming naar een gepast type bijpascontract ter ondersteuning van *onshore* windturbines in Vlaanderen²⁰².

Bij zowel het tijdelijk systeem als het toekomstige ondersteuningsmodel vraagt de Raad om de doorrekening ervan in de energiefactuur te vermijden.

[80] **Werk drempels voor *repowering* van windturbines en -parken weg.** Vanaf 2025 zullen veel geïnstalleerde windturbines, met een gezamenlijk vermogen van ongeveer 150 MW, een leeftijd bereiken waarop *repowering* of verlenging van hun levensduur noodzakelijk wordt. Het is essentieel om te voorkomen dat het geïnstalleerde windenergievermogen in Vlaanderen afneemt.

Daarom stelt de Minaraad voor dat de Vlaamse Regering belemmeringen in de vergunningsprocedure voor *repowering* projecten wegwerpt zonder daarbij vooropgestelde milieudoelstellingen en maatschappelijke randvoorwaarden uit het oog te verliezen. Het is daarbij uitkijken naar de implementatie in de Vlaamse regelgeving van de REDIII en de NZIA en de modernisering van de milieueffectrapportage.

¹⁹⁸ In 2021: +187 MW, in 2022: +202MW, in 2023: +63 MW, in 2024: +70MW. Om de Vlaamse doelstelling van 2.800 MW in 2030 te halen, zou er elk jaar 160 MW aan bijkomende windcapaciteit moeten komen. In 2023 en 2024 werd nog niet de helft van dit streefcijfer gehaald. Deze cijfers zijn afkomstig uit: DEPRAETERE, M. (2024), Beleidsnota energie en klimaat, p.26 en VEKA (2025), Windenergie in Vlaanderen.

¹⁹⁹ VLAAMSE REGERING (2019), Vlaams Regeerakkoord. p.148 "*We faseren de certificatensteun voor nieuwe of vernieuwde hernieuwbare energieprojecten uit tegen 2025 via een geleidelijke reductie van de maximale toegekende steun.*"

²⁰⁰ Om de Vlaamse doelstelling van 2.800 MW in 2030 te halen, zou er elk jaar 160 MW aan bijkomende windcapaciteit moeten komen.

²⁰¹ Op de Ministerraad van 14 maart 2025 werd beslist het huidige onrendabele-toppen-model (zonder officiële en beschikbare evaluatie) nieuw leven in te blazen door de bandingfactor te heractiveren. Er zijn evenwel vragen over de effectiviteit van dit systeem op de lange termijn. Bovendien biedt het systeem weinig voorspelbaarheid voor investeerders.

²⁰² Een CfD (*Contract for Difference*) garandeert energieproducenten een vaste prijs, de zogenaamde "*strike price*". Het verschil tussen de marktprijs en de strike price wordt verrekend. Dit systeem is succesvol toegepast in landen zoals Frankrijk, Denemarken en het Verenigd Koninkrijk, en biedt voordelen zoals meer financiële zekerheid en een stabielere inkomstenstroom voor producenten. Er bestaan verschillende CfD-modellen. Zie ook: 3E (2024), Voorstel tot hervorming van het OT/Bf steunmechanisme tot een CfD voor windenergie in Vlaanderen.

5.1.2 PV

- [81] **De overheid moet zijn voorbeeldrol maximaliseren en tot uitvoering brengen.** Vanaf 30 juni 2025 verplicht de Vlaamse overheid zonnepanelen op alle gebouwen met een jaarlijks elektriciteitsverbruik van meer dan 1 gigawattuur. Omdat publieke organisaties een voorbeeldrol opnemen, is de verplichting nog strenger voor publieke gebouwen. Hierbij ligt de norm op een strikte 250 megawattuur²⁰³.

Los van publieke gebouwen, beschikt de Vlaamse overheid ook over heel wat openbare gronden. Openbare gronden, die niet in gebruik zijn voor natuur en landbouw, zoals bijvoorbeeld bepaalde gronden onder het beheer van Infrabel²⁰⁴, en het Agentschap Wegen & Verkeer²⁰⁵, bieden uitstekende mogelijkheden voor de grootschalige uitrol van zonnepanelen op locaties zoals geluidschermen en snelwegparkings. Zij blijken ook zelf vragende partij te zijn.

De Minaraad vraagt de Vlaamse Regering werk te maken van de contacten met Infrabel en het Agentschap Wegen & Verkeer om maximaal PV-installaties bij hen tot ontplooiing te laten komen²⁰⁶. Er dient ook bekeken te worden welke rol P&V en andere publieke en/of private fondsen hierin kunnen betekenen.

5.1.3 Warmte

- [82] **Van *call*-systeem naar structurele ondersteuning voor thermische projecten.** De *call* voor groene warmte en restwarmte biedt investeringssubsidies voor onder andere warmtenetten. De Minaraad ziet deze steunmaatregel als suboptimaal, omwille van het beperkte budget en de beperkte openstelling (maximaal twee keer per jaar, gedurende twee weken). De automatische uitsluiting van de 10% laagst scorende projecten dient herbekeken te worden in functie van de kwaliteit van de projecten. In het verleden was er immers onderbenutting, zelfs bij voldoende budget.

Daarom pleit Minaraad voor een stabiele en voorspelbare ondersteuning die ambitieus is en duidelijke randvoorwaarden hanteert, zoals een minimale efficiëntiegraad en een verduurzamingsplan van de thermische energie. Daarnaast is het inzetten van Vlaams beleid gericht op het aantrekkelijk maken van elektriciteit ten aanzien van fossiele brandstoffen²⁰⁷ cruciaal om investeringen in thermische projecten attractiever te maken.

- [83] **Ga na hoe het Warmteplan omgevormd kan worden naar een meer gewichtig transitieplan thermische energie met opvolging van concrete en gewenste**

²⁰³ Vanaf 2030 geldt de verplichting voor publieke organisaties ook voor gebouwen die zijn aangesloten op een EAN-afnamepunt, mits deze vanaf 2026 een verbruik van meer dan 100 MWh per jaar hebben.

²⁰⁴ Met 10.000 hectare langs spoorwegen en stations

²⁰⁵ Met 9.000 hectare langs snel- en gewestwegen, waaronder bijvoorbeeld klaverbladen.

²⁰⁶ In Zwitserland worden zonnepanelen tussen de spoorrails geïnstalleerd²⁰⁶. Een Zwitserse *start-up* (Sun-Ways) heeft een technologie ontwikkeld om zonnepanelen in de ruimte tussen treinsporen te plaatsen zonder de treinoperaties of onderhoudsactiviteiten te verstoren. De panelen zijn verwijderbaar en kunnen zowel handmatig als mechanisch worden geïnstalleerd. Zo kan er tot 1.000 m² PV-panelen per dag geïnstalleerd worden. Naast Zwitserland zijn er gelijkaardige proefprojecten in Frankrijk, Spanje, Roemenië, Verenigde Staten, China en Zuid-Korea.

²⁰⁷ Zie ook Paragraaf 37.

output/outcome. Vlaanderen kwam voor het eerst met een Warmteplan in 2017. Het opzet ervan was een overzicht te bieden van het beschikbare cijfermateriaal, de doelen, de geplande en nog te nemen maatregelen.

Gezien we tien jaar verder zijn en hier geen sterke stijging²⁰⁸ van het aantal verduurzamingsinitiatieven kunnen vaststellen inzake thermische energie, stelt de Raad voor na te gaan hoe zo een plan kan omgevormd worden om meer en sneller output te kunnen bekomen²⁰⁹. Hierbij vindt de Raad het essentieel om de volgende strategische elementen mee te nemen:

- Kijk naar maatregelen op korte termijn (5 jaar) – met een link naar het middellange perspectief/doel (2030 en 2040) en einddoel (2050)
- Zet de lijnen uit overheen de het Vlaamse bestuursniveau. Maak de koppelingen met beleid en acties op lokaal en federaal/andere regio's binnen België. Zorg telkens voor een goede implementatie van de Europese richtlijnen en (sub)doelen.
- Evalueer en stuur bij. Het is zeker niet de bedoeling om maatregelen voortdurend in vraag te stellen. Maar zorg periodiek voor evaluaties – zowel inzake de *output*²¹⁰ als *outcome*²¹¹ van maatregelen. Alzo kunnen vaak goed bedoelde maatregelen met weinig tot geen effect bijgestuurd worden. Voorzie daarbij voldoende opvolgindicatoren en cijfermateriaal – die het mogelijk maken om zulke evaluaties te maken. Maak dit cijfermateriaal beschikbaar om stakeholders mee te laten rekenen en dus mee te laten nadenken over mogelijke bijstellingen en oplossingen.

5.2 Sociale effecten

[84] **Versterk de sociale dimensie.** In hun energie- en klimaatplannen moeten de lidstaten bepalen hoeveel huishoudens te maken hebben met energiearmoede. Als blijkt dat een aanzienlijk aantal huishoudens hiermee kampt, moet de lidstaat in haar plan een indicatieve doelstelling opnemen om deze energiearmoede te verminderen en passende beleidslijnen en maatregelen invoeren. De Commissie stelde hierbij: *“Gezien de huidige piek in de energieprijzen worden alle lidstaten echter aangemoedigd een doelstelling voor het terugdringen van energiearmoede vast te stellen. Indien een doelstelling niet noodzakelijk wordt geacht, moeten de lidstaten dit besluit motiveren en vaststellen welk aantal huishoudens in dit verband minimaal als ‘significant’ wordt beschouwd.”*²¹².

In het beschikbare plandocument staat: *“Vlaanderen heeft geen specifieke doelstellingen op het vlak van energie-armoede”* – samen met de vaststelling dat *“15,9% van de Vlaamse gezinnen in 2020 [kampte] met een vorm van energiearmoede*

²⁰⁸ Het aandeel groene warmte in het totale energiegebruik is gestegen van 5,4% in 2018 naar 7,5% in 2022. In de periode 2016-2018 bleef dit aandeel constant op 5,4% VLAAMSE REGERING (2024), Beleidsnota energie en klimaat. p.26

²⁰⁹ ODE beveelt aan om af te stappen van een Warmteplan en over te gaan naar een warmteroadmap. Meer informatie zie ODE (2024). De legislatuur van de warmte. Visietekst Warmtepompplatform voor de verkiezingen 2024. p.4-7

²¹⁰ Output van energiemaatregelen verwijst naar de directe, meetbare resultaten van de uitgevoerde activiteiten, zoals bijvoorbeeld het aantal (nieuwe) geïnstalleerde warmtepompen.

²¹¹ Outcome van energiemaatregelen duidt op de bredere, langetermijneffecten en impact van deze maatregelen, zoals de vermindering van CO₂-uitstoot.

²¹² EUROPESE COMMISSIE (2022/C 495/02), p. 31.

(445.000).”²¹³. Wel wordt er verwezen naar het ‘Energiearmoedeplan 2025’²¹⁴. De Minaraad stelt vast dat er tegen eind 2025 een ‘Energiearmoedeplan 2030’ zal uitgewerkt worden. Bij de definitieve actualisering van het VEKP zal Vlaanderen een bijdrage inzake energiearmoede moeten aanleveren in het kader van het Belgische en Vlaams Sociaal Klimaatplan²¹⁵.

De Minaraad is tot op heden niet betrokken geweest in het Belgische inspraakproces op 4 november 2024. Zij hebben evenwel proactief de bevoegde experts uitgenodigd tijdens een hoorzitting met de partners van de Minaraad (28/11/24). Daarnaast heeft Minaraad, in samenwerking met VLEVA op 6 februari 2025, een sessie georganiseerd over het Sociaal Klimaatplan en Sociaal Klimaatfonds met verschillende sprekers en paneldiscussies op Europees, Vlaams en lokaal niveau.

De Minaraad roept dan ook in eerste instantie op om de finale update VEKP het deel rond energie-armoede op een realistische en ambitieuze manier vorm te geven – met linken naar het Sociaal Klimaatplan en het daaraan verbonden ‘Energiearmoedeplan 2030’. Daarnaast vraagt de Raad om tijdig betrokken te worden bij het ‘Energiearmoedeplan 2030’, het Sociaal Klimaatplan en de overige opbrengsten van ETS2 binnen Vlaanderen om alzo in een vroege fase van besluitvorming advies te kunnen uitbrengen.

[85] **Zet PV in als bescherming tegen energie-armoede.** Zonnepanelen moeten toegankelijk zijn voor iedereen, niet alleen voor degenen met voldoende financiële middelen. Het installeren van een PV-systeem biedt aanzienlijke financiële voordelen en zelfs een bescherming tegen energie-armoede. Met het Aster-project is een eerste stap gezet om zonnepanelen beschikbaar te maken voor sociale huurders²¹⁶. Maar ook op de private huurmarkt is het risico op energiearmoede hoog²¹⁷.

De Minaraad vindt dat zonnepanelen een bijkomende bescherming kunnen bieden tegen energiearmoede. *Plug-en-play* systemen maken zonnepanelen ook haalbaar voor huurders. De Minaraad vraagt dan ook dat de Vlaamse overheid – specifiek voor mensen met risico op energiearmoede – een voorfinanciering of ondersteuning voorziet voor kleine PV-installaties²¹⁸. Hierbij dient het eigendomsrecht gerespecteerd te worden.

5.3 Ruimtelijk beleid

²¹³ Beide tekstfragmenten uit Actualisatiedocument VEKP, p. 205-206. Uit de EU-SILC-enquête van 2023 blijkt dat 12,2% van de inwoners van het Vlaamse Gewest in armoede of sociale uitsluiting leefde, wat neerkomt op ongeveer 810.000 mensen. Volgens de Barometer Energiearmoede 2024 kampte in 2022 ongeveer 16,4% van de Vlaamse huishoudens met energiearmoede. KBS (2024), Barometer Energiearmoede 2024.

²¹⁴ VLAAMSE REGERING (2021). Hetgeen volgt in het Actualisatiedocument is in feite een samenvatting van die visienota

²¹⁵ Dat tegen 30 juni 2025 vereist is in het kader van het Europese Sociaal Klimaatfonds – startende in 2027.

²¹⁶ ASTER (2025), Zonnepanelen. <https://aster.vlaanderen/wat-doet-aster/zonnepanelen/>

²¹⁷ Volgens de Barometer Energiearmoede heeft 33% van de private huurders te kampen met energiearmoede, tegenover gemiddeld 15% bij de eigenaars.

²¹⁸ Als voorbeeld kan de Mijn Kortingsbon voor energiezuinige toestellen dienen, of marktsystemen die prefinanciering van de zonnepanelen koppelen aan afbetaling via de energiefactuur. Hierbij moet bewaakt worden dat de nieuwe energieprijzen niet hoger ligt dan het sociaal tarief.

[86] **Werk aan een betere ruimtelijke doorvertaling van het VEKP.** In het energie- en klimaatbeleid vormen de ruimtelijke vraagstukken een niet te veronachtzamen onderdeel. Wil men in Vlaanderen werkelijk streven naar een duurzame ruimtelijke ontwikkeling waarbij rekening gehouden wordt met de ruimtelijke draagkracht en de gevolgen voor het leefmilieu, dan verdient deze ruimtelijke component de nodige aandacht. Een doordacht ruimtelijk beleid zorgt daarentegen voor een betere kosten/baten verhouding bij nutsvoorzieningen, voor het tegengaan van verlies van landschappelijk karakter en voor het verenigen van landbouw- en natuurdoelstellingen.

Het komt er dan ook op aan, volgens de Minaraad, om te werken aan een betere ruimtelijke doorvertaling van het VEKP en hindernissen in de bestaande regelgeving aan te pakken. Wanneer stappen hiertoe genomen worden, moeten die gericht zijn op de duurzame ruimtelijke ontwikkeling en de doelstellingen van de VCRO²¹⁹ voorop stellen.

[87] **Geef inzicht in de beleidskaders van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.** Hoewel de strategische visie van het BRV ondertussen dateert van 2018, wordt het nog niet effectief uitgevoerd.²²⁰ Een BRV biedt nochtans veel mogelijkheden en gunstige voorwaarden voor zowel mitigatie- als adaptatiebeleid. Het is wel aangewezen het BRV te actualiseren. Sinds 2018 is het Europese beleid, waaronder ook LULUCF en biodiversiteits- en klimaatregelgeving immers grondig gewijzigd. De huidige strategische visie van het BRV houdt nog geen rekening met de concepten die men met het VEKP tracht te bewerkstelligen. Bovendien blijft het onduidelijk welke beleidskaders men zal opstellen. .

De Minaraad is daarom van oordeel dat er op korte termijn inzicht moet komen in de beleidskaders die men wenst uit te bouwen. Om daadwerkelijk bij te dragen tot het VEKP is een actualisatie desgevallend noodzakelijk.

[88] **Coördineer de mogelijkheden in het kader van hernieuwbare energie.** De Raad detecteert verschillende *ad-hoc* initiatieven met een ruimtelijke impact ten behoeve van hernieuwbare energie.

- Zo was er het ontwerp van decreet inzake de facilitering van windturbines waardoor die vergund kunnen worden in LWAG, dat uiteindelijk geen doorgang vond.
- Er is recent opgestarte plan-MER met het oog op een decretaal initiatief waarbij bestemmingsneutraliteit voor wind, zon en batterijparken wordt uitgerold. Dat is een systeem waarbij de ruimtelijke bestemming van een gebied op zich geen weigeringsgrond kan vormen voor de inplanting ervan.

²¹⁹ Het doelstellingenartikel van de VCRO, artikel 1.1.4, luidt als volgt: “*De ruimtelijke ordening is gericht op een duurzame ruimtelijke ontwikkeling waarbij de ruimte beheerd wordt ten behoeve van de huidige generatie, zonder dat de behoeften van de toekomstige generaties in het gedrang gebracht worden. Daarbij worden de ruimtelijke behoeften van de verschillende maatschappelijke activiteiten gelijktijdig tegen elkaar afgewogen. Er wordt rekening gehouden met de ruimtelijke draagkracht, de gevolgen voor het leefmilieu en de culturele, economische, esthetische en sociale gevolgen. Op deze manier wordt gestreefd naar ruimtelijke kwaliteit.*”.

²²⁰ DEPARTEMENT OMGEVING (2018), BRV.

- Met de inwerkingtreding van REDIII zijn lidstaten ertoe gehouden een of meer plannen vast te stellen waarin gebieden voor de versnelde uitrol van hernieuwbare energie aan te wijzen.
- De *Net-Zero Industry Act* biedt kansen voor strategische netto-nul-projecten die bijdragen aan de verwezenlijking van de klimaat- en energiedoelstellingen en voorziet bovendien in de mogelijkheid tot ontwikkeling van valleien voor de versnelde uitrol van nettonultechnologie (“valleien”).

De Minaraad adviseert om duidelijkheid te verschaffen over hoe Vlaanderen deze plannen wilt invullen en versnellingszones en “valleien” zal afbakenen en aanduiden. Het is daarbij aangewezen om de denkoefening mee te nemen binnen een breder ruimtelijk beleid en verder te gaan dan een *ad-hoc* benadering. De Minaraad is van oordeel dat het daarbij belangrijk is om voldoende draagvlak te creëren. Daartoe dient men het middenveld en het publiek tijdig te betrekken, inzicht te genereren en vertrouwen op te bouwen.

[89] **Ontwikkel voor thermische energie een gedifferentieerde aanpak met geïntegreerde instrumenten.** Gemeenten die lokale warmtebeleidmaatregelen willen ontwikkelen om in bepaalde gebieden naar collectieve oplossingen te sturen, lopen tegen de beperking aan dat de Vlaamse regelgeving in de weg staat van mogelijke lokale opportuniteiten. Daarnaast zijn er momenteel weinig tot geen Vlaamse/lokale beleidsinstrumenten beschikbaar om deze visie in de praktijk te brengen. Veel gemeenten ervaren dit als een belemmering bij het opstellen van een lokaal warmtebeleidsplan.

Efficiënt warmtebeleid vergt een gedifferentieerde aanpak op zowel Vlaams als lokaal niveau²²¹. Zo vergen zones met kansen voor collectieve warmte-oplossingen (warmtenetten) andere stedenbouwkundige regels, energetische normen en ondersteuningsmechanismen dan zones waar individuele warmte-oplossingen (vooral warmtepompen) het meest aangewezen zijn. De Minaraad vraagt de Vlaamse Regering – in overleg en akkoord met de Vlaamse lokale besturen – een gedifferentieerde aanpak van het stedenbouwkundig instrumentarium voor thermische energie op zowel Vlaams als lokaal niveau. Hiervoor is er nood aan geïntegreerde instrumenten die verbonden zijn met het bestaande (ruimtelijk) beleid en het lokale (ruimtelijke) instrumentarium.. Alleen op die manier kunnen acties en instrumenten van lokale warmteplannen tot resultaten leiden op het terrein.

5.4 Financiering

[90] **Stimuleer private en publiek-private samenwerking ter financiering van de klimaattransitie in Vlaanderen.** De Europese Centrale Bank stelt dat er voor het behalen van de klimaatneutraliteitsdoelstellingen van de EU aanzienlijke private investeringen nodig zijn²²². In het Vlaams Regeerakkoord staat het volgende hierover: *“Om de financiering van bestaande en nieuwe klimaat- en energieprojecten te*

²²¹ De regelgeving voor collectieve of individuele zones met betrekking tot riolering en waterzuivering is immers ook opgenomen in Vlarem, en niet verspreid over 300 gemeentelijke verordeningen.

²²² ECB (2024), Can our financial system support the green transition when the going gets tough?

voorzien (voor zover de begroting of de Klimaat- en Energiefondsen niet volstaan) kan een beroep worden gedaan op een publiek-private samenwerking. De bevoegde minister verkent de mogelijkheden en legt een voorstel voor aan de Vlaams Regering.”²²³. De Minaraad vraagt om verder te gaan dan een verkennende en vrijblijvende verkenning. De Minaraad vraagt dat de Vlaamse regering de financiële noden van de transitie in kaart brengt en gecoördineerde actie neemt om geïdentificeerde drempels weg te werken. Dit kan gebeuren via een strategie ‘klimaatfinanciering’ gericht op het afstemmen van publieke en private financiële stromen op de klimaatdoelstellingen. De strategie beoogt niet enkel coherentie van de financiële instellingen met deze doelstellingen, maar ook het actief realiseren ervan²²⁴.

5.5 Infrastructuur, opslag en flexibiliteit

- [91] **Voer, naar analogie van gasnetten, een forfaitaire aansluitkost in voor de aansluiting op thermische netten.** Sinds 1 januari 2023 bestaat er – voor de aansluiting op een warmtenet - een Vlaamse aansluitpremie voor bestaande residentiële en niet-residentiële gebouwen²²⁵. Deze zal aflopen op 31 december 2025. Desondanks deze premie is er tot op heden nog geen enkel bestaand woongebouw (tenzij appartementen) aangesloten op een warmtenet. Dit heeft deels te maken met de ontoereikendheid van het ondersteuningsbedrag ten aanzien van de totale aansluitkosten maar ook met het gegeven dat er tot op heden weinig residentiële warmtenetten beschikbaar zijn om op aan te sluiten²²⁶.

Daarom vraagt de Minaraad, naar analogie met de ondersteuning voor het gasnet (tot 1 juli 2022)²²⁷, voor een forfaitaire aansluitkost²²⁸ van een woongebouw op een warmtenet en de daaraan gekoppelde verlaagde forfaitaire afsluitkost voor de bestaande gasaansluiting²²⁹. Alzo zou de aansluiting van bestaande residentiële en niet-residentiële gebouwen op een thermisch net financieel aantrekkelijk worden. Deze ondersteuning mag - in het kader van draagvlak en betaalbaarheid - evenwel niet doorgerekend worden in de energietarieven.

- [92] **Standaardiseer de reële kwartierdata voor bedrijven (met een BTW-nummer).** Optimaliseer de facturatie van hernieuwbare energie in functie van flexibiliteit. De

²²³ VLAAMSE REGERING (2024), Vlaams Regeerakkoord. p.54

²²⁴ VEKA bestudeerde eerder de mogelijkheden van *blended finance*, in FALCO met steden Gent en Antwerpen werd dit ook onderzocht, i.s.m. EIB.

²²⁵ De premie dient als een stimulans om (meer) gebouwen aan te laten sluiten op een warmtenet. Deze ondersteuning omhelst maximaal 40% van de investeringskosten en is beschikbaar voor eigenaren van bestaande gebouwen die aangesloten zijn op het elektriciteitsdistributienet vóór 1 januari 2021. Afhankelijk van de voorwaarden komt dit neer op een bedrag tussen de €2000 en €3000. Indien de aanvraag van toepassing is voor een vereniging van mede-eigenaars van collectieve bouw of appartementsgebouw met een collectieve stookplaats nemen deze bedragen toe.

²²⁶ Via deze kaartlaag zijn alle gerealiseerde (en bij de VREG geregistreerde) warmtenetten in Vlaanderen te vinden: <https://www.vlaanderen.be/datavindplaats/catalogus/warmtekaart-2024-bestaande-warmtenetten-trajecten>.

²²⁷ De aansluitkost op een gasnet werd beperkt tot een begrensde kost van 250 euro. De werkelijke aansluitkost bedroeg ongeveer 1700 euro. VLAANDEREN.BE (2024), Aansluiting voor elektriciteit of aardgas.

²²⁸ In 2022 bedroeg de forfaitaire aansluitkost voor gas 250 euro.

²²⁹ Hier mogen – eveneens gelijkaardig met de forfaitaire aansluitkost voor gas voorwaarden tegenover geplaatst worden maar de Minaraad vraagt hierbij deze dusdanig te verwoorden waardoor de meerderheid van de Vlaamse woningen hieraan kunnen voldoen.

combinatie van zonnepanelen, warmtepompen en laadpalen biedt veel mogelijkheden voor optimalisatie. Het is de taak van de leveranciers om hierop in te spelen met dynamische prijzen en een uitgebreid dienstenpakket. Om hen te ondersteunen, kan de Vlaamse Regering ervoor zorgen dat het SMR3-meetregime de standaard wordt voor grote bedrijfsdaken en voor iedereen met een BTW-nummer. Hierbij dienen de klassieke Ferraris-meters bij bedrijven versneld uitgefaseerd te worden. In Vlaanderen is facturatie op basis van kwalitatieve, reële kwartierdata nog niet overal de standaard. Het wordt wel steeds vaker toegepast, vooral in gebieden met doorgedreven elektrificatie. Slimme meters en geavanceerde meetinfrastructuur maken het mogelijk om nauwkeurige kwartierdata te verzamelen en te gebruiken voor facturatie. Dit helpt om een beter inzicht te krijgen in het energieverbruik en om dynamische prijsmodellen toe te passen. De adoptie van deze technologieën neemt toe naarmate de vraag naar energie-efficiëntie en flexibiliteit groeit. De Minaraad vraagt dat facturatie via kwalitatieve, reële kwartierdata bij een doorgedreven elektrificatie standaard wordt voor bedrijven in heel Vlaanderen²³⁰. De Raad vraagt daarbij ook rekening te houden met een bepaald capaciteitsniveau.

[93] **Communiceer beter en stimuleer daardoor de uitrol van flexibiliteit en opslag.** De rentabiliteit van PV-installaties in Vlaanderen komt de laatste tijd onder druk te staan door verschillende factoren, waaronder een veranderende tariefstructuur²³¹, een dalende *capture rate*²³², en onvoorspelbare weersomstandigheden²³³. De Minaraad vraagt de Vlaamse Regering sterker in te zetten op het sensibiliseren van de troeven van opslag en flexibiliteit, zoals bijvoorbeeld *plug and play* batterijen, *vehicle-to-grid* (V2G) en *vehicle-to-home* (V2H). Dit heeft immers positieve effecten op het net (in balans houden) als voor de consument (voordelen in opbrengst van lokale intermitterende energiebronnen zoals PV en een warmtepomp, maar ook voor laadinfrastructuur). Zo kunnen bijvoorbeeld informatiecampagnes gericht op flexibiliteit en energieopslag consumenten en bedrijven bewust maken van manieren om hun energieverbruik te optimaliseren en hun energiekosten te verlagen.

[94] **Implementeer de Europese decarbonisatie-doelen zodat deze meegenomen kunnen worden in de Vlaamse data- en investeringsplannen.** Het Europese fit-for-55-pakket voorziet aangepaste regelgeving op Europees- en Lidstaatniveau wat betreft doelstellingen en maatregelen om stapsgewijs te evolueren naar een koolstofneutrale samenleving in 2050. Tot op heden werd dit lijvig pakket nog niet volledig Vlaams geïmplementeerd. De Minaraad vraagt aan de Vlaamse Regering spoedig de Vlaamse doorvertaling te maken. Hierbij vraagt de Raad prioriteit te geven aan Europese en Vlaamse (implementatie)deadlines van dit gehele pakket. Door middel van een officiële Vlaamse doorvertaling en dus bevestiging kan deze informatie opgenomen worden in de data- en investeringsplannen van onze distributie- en

²³⁰ Zie ook ODE (2023), *Zonnestroom in Vlaanderen 2030*, p.16

²³¹ De overgang naar een injectietarief in plaats van het prosumentarief heeft invloed op de inkomsten van PV-eigenaren.

²³² Dit betekent dat de inkomsten uit het terugleveren van elektriciteit aan het net afnemen, wat de financiële haalbaarheid van nieuwe en bestaande installaties beïnvloedt

²³³ Onvoorspelbare weersomstandigheden kunnen leiden tot minder zonuren, wat de opbrengst van PV-installaties vermindert.

hoogspanningsnetbeheerders. Deze stellen periodiek, op basis van prognoses, marktontwikkelingen en input van stakeholders, plannen op om onze netten aan te passen voor de komende 10 jaar. Uit het meest recente stakeholdersoverleg van Fluvius²³⁴ blijkt dat zij op de hoogte zijn van de aangepaste Europese regelgeving maar wachten op de Vlaamse implementatie(signalen). De Minaraad stelt daarom voor, in het kader van de finale update van VEKP, de implementatie met Europese, Belgische en Vlaamse deadlines/doelen reeds toe te passen via een heldere en gestructureerde defossiliseringskalender²³⁵.

[95] **Stimuleer flexibiliteit bij bedrijven.** Bedrijven kunnen een aanzienlijke impact hebben als flexibiliteitsaanbieder op het elektriciteitsnet in Vlaanderen door verschillende strategieën en maatregelen te implementeren. In Nederland wordt dit vanaf 1 april 2025 actief gestimuleerd via een nieuwe subsidieregelingen. Deze regelingen bieden financiële ondersteuning voor flexibiliteitsscans, haalbaarheidsstudies en de implementatie van concrete flexibiliteitsmaatregelen zoals batterijen. De Minaraad vraagt de Vlaamse Regering flexibiliteit bij bedrijven te stimuleren. Neem flexibiliteit al mee –in het kader van de herziening van de EBO's deze zomer.

[96] **Maak bidirectioneel laden mogelijk in Vlaanderen.** Een auto staat het grootste deel van de dag, namelijk 96% van de tijd²³⁶, geparkeerd. Wanneer je elektrische auto geparkeerd staat, kan de opgeslagen energie voor verschillende doeleinden worden gebruikt. De drie belangrijkste toepassingen voor bidirectioneel laden²³⁷ zijn:

- Gebruik van energie uit de autobatterij om andere apparaten of machines van stroom te voorzien (Vehicle-to-Load, V2L);
- Inzetten van de autobatterij als tijdelijke energiebron voor je huis (Vehicle-to-Home, V2H);
- Terugleveren van energie uit de autobatterij aan het elektriciteitsnet (Vehicle-to-Grid, V2G).

Deze toepassingen transformeren elektrische voertuigen van vervoersmiddelen naar waardevolle opslagplaatsen voor duurzame energie. In de toekomst kunnen deze innovaties een cruciale rol spelen in het creëren van een stabiel, flexibel en duurzaam energiesysteem.

Op **Europees niveau** schrijft de Elektriciteitsmarktrichtlijn voor dat de Europese Lidstaten een “regelgevingskader” voorzien “*dat nodig is om de aansluiting van openbaar toegankelijke en particuliere oplaadpunten met slimme oplaadfuncties en bidirectionele oplaadfuncties in overeenstemming met artikel 20 bis van Richtlijn (EU) 2018/2001 op de distributienetten te bevorderen*”.

²³⁴ Maandag 27 januari jl. vond het (2de) stakeholders-overleg inzake het Fluvius investerings- en dataplan 2026-2035.

²³⁵ Zoals ook gevraagd voor de sector gebouwen

²³⁶ KENNISINSTITUUT VOOR MOBILITEIT (2022), De maatschappelijke effecten van het wijdverbreide autobezit in Nederland. p.79

²³⁷ Bij bidirectionele laden kan de energie in twee richtingen stromen: van het laadstation naar de auto en van de auto terug naar het elektriciteitsnet of naar je huis.

Op **Vlaams niveau** zijn engagementen inzake bidirectioneel laden opgenomen in het Vlaams Regeerakkoord²³⁸ en de Beleidsnota Mobiliteit. Concreet wordt het volgende voorgenomen: *“We brengen bestaande wetgevende drempels in kaart rond bidirectioneel laden en zetten proefprojecten op”*²³⁹. Dit lijkt in contrast te staan met het antwoord van de bevoegde minister op een parlementaire vraag²⁴⁰. Daarin geeft de minister aan dat het *“nuttiger”* is *“om eerst meer eenvoudige manieren van slim laden toe te passen.”* Bijgevolg zijn er *“geen concrete plannen”* *“om proefprojecten rond bidirectioneel laden op openbaar domein te starten”*. Volgens minister De Ridder zijn de drempels vooral technisch van aard:

- *Nog maar weinig modellen*²⁴¹ *van elektrische wagens die bidirectioneel kunnen laden;*
- *Er bestaat nog geen vergoedingensysteem voor wie op deze wijze stroom aan het net levert.*

Het **Lokaal Energie- en Klimaatpact (2.0)**²⁴² stelt dat er tegen 2030 tot minstens 99.000 laadpunten of 1,5 laadpuntequivalent per 100 inwoners zullen worden voorzien. Hierbij is nog geen link gemaakt met mogelijke (proef)projecten inzake bidirectioneel laden.

De Minaraad vraagt, in uitvoering van het Vlaams Regeerakkoord en Vlaamse Beleidsnota alsnog werk te maken van proefprojecten inzake bidirectioneel laden op (semi)openbaar domein en aan te dringen op het versneld homologeren van bidirectionele laadpalen²⁴³. De Minaraad stelt ook vast dat er geen Vlaams beleidskader voor bidirectioneel laden bestaat, dat onder meer een vergoedingensysteem vastlegt voor wie also stroom aan het net levert. De Raad vraagt zo een beleidskader – in overleg met de betrokken stakeholders – op te stellen. Dit dient, logischerwijs, in overeenstemming te gebeuren met de omzetting van de herziene Europese elektriciteitsmarktrichtlijn²⁴⁴ - die inzet op het versterken van flexibiliteit door onder andere netgekoppelde batterijen en bidirectionele laadsystemen.

[97] **Versnel de uitrol van de systeemaanpak voor een koolstofvrije infrastructuur.** De uitstoot die het gevolg is van de bouw van (water)infrastructuur, is niet als dusdanig zichtbaar in de emissierapportering. De emissies worden immers toegewezen aan de productie van materialen, het transport, of de off-road sector. Om te komen tot een koolstofvrije infrastructuur, is een systeemaanpak nodig, die bouwheren, ontwerpers, materialenproducenten en uitvoerders betreft. Er loopt een marktconsultatie²⁴⁵ om,

²³⁸ VLAAMSE REGERING (2024), Vlaams Regeerakkoord, p 42 en .54.

²³⁹ DERIDDER, A. (2024), Beleidsnota Mobiliteit, p. 35

²⁴⁰ WARNEZ, B (5 december 2024), Schriftelijke vraag nummer 175 aan minister Annick De Ridder over laadpalen- uitrol.

²⁴¹ <https://www.egear.be/elektrische-auto-v2g/> geeft aan dat er momenteel een 30-tal modellen zijn die geschikt zijn voor V2L en een drietal voor V2H.

²⁴² VLAAMSE REGERING & VLAAMSE LOKALE BESTUREN (2022), Lokaal Energie- en Klimaatpact. p.5

²⁴³ Synergrid is verantwoordelijk voor de homologatie van bidirectionele laadpalen. Slechts een heel beperkt aantal laadpalen is gehomologeerd V2G (C10/26 lijst van 26/02/2025)

²⁴⁴ EUROPEES PARLEMENT & RAAD (2024), Richtlijn Elektriciteitsmarkt. Artikel artikel 2 (11)., p.15

²⁴⁵ VLAIO (2025), Marktconsultatie: ontwikkeling van een TOTEM-infrastructuur.

naar analogie met de TOTEM-tool voor gebouwen²⁴⁶, een 'INFRA-TOTEM' te ontwikkelen, om de uitstoot van materialen in de (publieke) infrastructuur in te schatten. In Nederland is een soortgelijk proces vergevorderd²⁴⁷, in Vlaanderen staan we aan het begin.

De Minaraad roept dan ook op om dit proces maximaal te versnellen en formuleert een aantal aandachtspunten: hou rekening met opdrachtgevers en opdrachtnemers van verschillende schaalgrootte; zorg voor een vlot bruikbare tool; minimaliseer de administratieve overlast en zorg er bij de implementatie voor dat er geen vertragingen ontstaan – om zo de achterliggende doelstellingen niet te hypothekeren²⁴⁸. De Raad adviseert daarom om zo snel mogelijk met proefprojecten te starten, zodat deze aandachtspunten aan de praktijk kunnen getoetst worden. Tegelijk vraagt de raad om, zeker voor infrastructuur voor hemel- en oppervlaktewater, ook de mogelijkheden in de ontwerpfase ten volle te benutten, door bij voorbeeld in overheidsopdrachten op een systematische wijze groenblauwe opties af te wegen tegen “grijze”²⁴⁹.

²⁴⁶ TOTEM (2025), Welkom op de site van TOTEM. <https://www.totem-building.be/>

²⁴⁷ Zie RIJKSWATERSTAAT (2025), Samenwerken aan klimaatneutrale en circulaire infra. <https://www.duurzame-infra.nl/>
Koploperaanpak duurzame wegverharding start, in het kader van hun strategie 'Naar klimaatneutrale en circulaire infraprojecten'

²⁴⁸ Zoals bijvoorbeeld de reductiedoelen die aan rioolbeheerders zijn toegewezen in uitvoering van de Kaderrichtlijn Water. EUROPEES PARLEMENT EN Raad (2000), Richtlijn tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid.

²⁴⁹ Advies derde stroomgebiedsbeheerplan, hoofdstuk groenblauw. MINARAAD, SALV EN SERV (2021|007), Advies over 3de Stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas 2020-2027.

Bibliografie

AGENTSCHAP BINNENLANDS BESTUUR (2025), De Pacten: Een lokaal engagement voor globale klimaatdoelstellingen. <https://www.lokaalklimaatpact.be/pacten/het-lekp-voor-lokale-besturen>

AGENTSCHAP LANDBOUW EN ZEEVISSERIJ (2025), Jaarlijks prestatieverslag in het kader van het Vlaams Strategisch GLB-plan. <https://lv.vlaanderen.be/beleid/landbouwbeleid-eu/gemeenschappelijk-landbouwbeleid-glb/voortgang-glb-strategisch-plan>

ASTER (2025), Zonnepanelen. <https://aster.vlaanderen/wat-doet-aster/zonnepanelen/>

BROUNS (2024), Beleidsnota Omgeving. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/70859>

BROUNS (2024), Beleidsnota Landbouw en Tuinbouw. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/71076>

BRUSSELS HOF VAN BEROEP (2023), AR 2021/AR/1589, 2022/AR/737 en 2022/AR/891.

CREVITS (2024), Beleidsnota Plattelandsbeleid. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/70757>

DEPARTEMENT OMGEVING (2018), *Strategische visie Beleidsplan Ruimte Vlaanderen*, Brussel

DEPRAETERE, M. (2024). Beleidsnota energie en klimaat. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/70827>

DE RIDDER (2024), Beleidsnota Mobiliteit en Openbare Werken. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/70817>

EC (2014), Verordening waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0651>

EUROPESE COMMISSIE (2020). Mededeling van de Commissie – Een ambitieuzere klimaatdoelstelling voor Europa voor 2030: investeren in een klimaatneutrale toekomst voor ons allemaal. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/ALL/?uri=CELEX:52020DC0562>

EC (2024), Progress Report 2024. https://climate.ec.europa.eu/document/download/7bd19c68-b179-4f3f-af75-4e309ec0646f_en?filename=CAPR-report2024-web.pdf

ECB (2024), Can our financial system support the green transition when the going gets tough? <https://www.ecb.europa.eu/press/blog/date/2024/html/ecb.blog20241119~cccee738e1.en.html>

E-GEAR.BE (2025), Elektrische auto's die bidirectioneel laden (2025). <https://www.egear.be/elektrische-auto-v2g/>

EUROPEAN SCIENTIFIC ADVISORY BOARD ON CLIMATE CHANGE (2025), Scaling up carbon dioxide removals. Recommendations for navigating opportunities and risks in the EU. <https://climate-advisory-board.europa.eu/reports-and-publications/scaling-up-carbon-dioxide-removals-recommendations-for-navigating-opportunities-and-risks-in-the-eu>

EUROPEES PARLEMENT EN Raad (2000), Richtlijn tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:5c835afb-2ec6-4577-bdf8-756d3d694eeb.0005.02/DOC_1&format=PDF

EUROPEES PARLEMENT EN Raad (2018), Verordening inzake de *governance* van de energie-unie en van de klimaatactie. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R1999>

EUROPEES PARLAMENT EN RAAD (2018), Verordening betreffende bindende jaarlijkse broeikasgasemissiereducties door de lidstaten van 2021 tot en met 2030. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R0842>

EUROPEES PARLAMENT EN RAAD (2018), Verordening inzake de opname van broeikasgasemissies en -verwijderingen door landgebruik, verandering in landgebruik en bosbouw in het klimaat- en energiekader 2030. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/ALL/?uri=CELEX%3A32018R0841>

EUROPEES PARLEMENT EN RAAD (2024), Richtlijn 2024/1275 betreffende de energieprestatie van gebouwen. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401275

EUROPEES PARLEMENT EN RAAD (2024), Richtlijn inzake het verbeteren van de opzet van de elektriciteitsmarkt van de Unie. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401711

EUROPEES PARLEMENT EN RAAD (2024), Verordening inzake natuurherstel. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401991

ILVO (2025), KLimaatMaatRegelen mét Economische Kansen op het landbouwbedrijf. <https://www.klimrekproject.be/over>

ILVO (2020), Tuinbouw & sierteelt. <https://ilvo.vlaanderen.be/nl/sectoren/plantaardige-productie/tuinbouw-sierteelt>

ILVO (2025), Voedselstrategie. <https://lv.vlaanderen.be/beleid/go4food-vlaamse-voedselstrategie/voedselstrategie>

KBS (2024), Barometer Energiearmoede 2024. <https://kbs-frb.be/nl/barometer-energiearmoede-2024>

KENNISINSTITUUT VOOR MOBILITEIT (2022), De maatschappelijke effecten van het wijdverbreide autobezit in Nederland. <https://www.kimnet.nl/publicaties/publicaties/2022/02/22/het-wijdverbreide-autobezit-in-nederland>

MCKINSEY (2023), Net zero or growth? How Belgium can have both. <https://www.mckinsey.com/capabilities/sustainability/our-insights/net-zero-or-growth-how-belgium-can-have-both>

KENNISINSTITUUT VOOR MOBILITEIT (2022), De maatschappelijke effecten van het wijdverbreide autobezit in Nederland.

MINARAAD en SERV (2012|069), Hervorming groene stroom- en WKK-certificatensystemen. <https://www.minaraad.be/themas/klimaat/adviesraad-energiebesluit-inzake-hervorming-steunmechanismen-groene-stroom-en-wkk>

MINARAAD, SERV en SALV (2013|018), Advies over Conceptnota “Ontwerp van Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020”. <https://www.minaraad.be/themas/klimaat/vlaams-klimaatbeleidsplan>

MINARAAD (2016|012), Advies over het te voeren klimaatbeleid. <https://www.minaraad.be/themas/klimaat/adviesraad-v-p-klimaatbeleid>

MINARAAD (2017|018). Oriëntatienota: Stimuleren en verduurzamen van thermische energie in Vlaanderen. <https://www.minaraad.be/themas/klimaat/stimuleren-en-verduurzamen-van-thermische-energie-in-vlaanderen>

MINARAAD (2020|011), Advies over Ontwerpdecreet VEKA. <https://www.minaraad.be/themas/klimaat/decreet-vlaams-energie-en-klimaatagentschap-adviesraad>

MINARAAD, SALV EN SERV (2021|007), Advies over 3de Stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas 2020-2027. <https://www.minaraad.be/themas/hinder/stroomgebiedbeheerplannen-voor-schelde-en-maas-2020-2027-adviesraad>

MINARAAD (2021|029), Advies over de wijziging van het Vlaams Energiedecreet in functie van het fit-for-55 pakket <https://www.minaraad.be/themas/klimaat/ontwerp-van-decreet-tot-wijziging-van-het-energiedecreet-van-8-mei-2009-adviesraad>

MINARAAD (2021|005), Studie: gebiedsgerichte afstemming van hernieuwbare energie. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/41532>

MINARAAD (2021|006), Advies: gebiedsgerichte afstemming van hernieuwbare energie. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/41531>

MINARAAD (2021|024) Advies over bijkomende maatregelen klimaatbeleid n.a.v. “Fit for 55”. <https://www.minaraad.be/themas/klimaat/bijkomende-maatregelen-n-a-v-fit-for-55-open-adviesraad>

MINARAAD (2021|029), Advies over wijziging Energiedecreet i.f.v. fit-for-55. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/47149>

MINARAAD (2022|007), Advies inzake maatregelen en instrumenten voor MAP 7 in functie van milieuresultaten.

MINARAAD (2023|032) Advies inzake de Visienota aan de Vlaamse Regering – Actualisering Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030. Deel ‘context, *governance*, structuur’ en ‘doelstellingen’. <https://www.minaraad.be/themas/klimaat/actualisering-vlaams-energie-en-klimaatplan-2021-2030-adviesraad>

MINARAAD (2023|032), Advies inzake de Visienota aan de Vlaamse Regering – Actualisering Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030. Deel ‘mobiliteit’.

<https://www.minaraad.be/themas/klimaat/actualisering-vlaams-energie-en-klimaatplan-2021-2030-adviesvraag>

MINARAAD (2023|032), Advies inzake de Visienota aan de Vlaamse Regering – Actualisering Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030. Deel 'gebouwen'. <https://www.minaraad.be/themas/klimaat/actualisering-vlaams-energie-en-klimaatplan-2021-2030-adviesvraag>

MINARAAD (2023|035), Advies inzake de Visienota aan de Vlaamse Regering – Actualisering Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030. Deel 'landgebruik'. <https://www.minaraad.be/themas/klimaat/actualisering-vlaams-energie-en-klimaatplan-2021-2030-adviesvraag>

MINARAAD (2023|036), Advies inzake de Visienota aan de Vlaamse Regering – Actualisering Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030. Deel 'landbouw'. <https://www.minaraad.be/themas/klimaat/actualisering-vlaams-energie-en-klimaatplan-2021-2030-adviesvraag>

MINARAAD (2024|004) Advies inzake het Ontwerpbesluit ecologiesteun. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/63699>

MINARAAD (2024|007) Briefing over de herziening van de richtlijn stedelijk afvalwater. https://www.google.be/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjbkLaE44mMAXUyRaQEHTsTASMQFnoECBsQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.minaraad.be%2Fthemas%2Fhinder%2Feuropese-richtlijn-stedelijk-afvalwater-ersa%2F241212-bn-24-07-wvg-ersa.pdf%2Fdownload&usg=AOvVaw0CvJvTtpo3VjB_Y2chR3nt&opi=89978449

MINARAAD (2024|012), Advies over het voorbereidingsproces Vlaams GLB Strategisch Plan. <https://www.minaraad.be/themas/biodiversiteit/het-voorbereidingsproces-van-het-vlaams-glb-strategisch-plan-adviesvraag>

MINARAAD, SALV, SARO en SERV (2024|019), Advies over de implementatie van de natuurherstelverordening. <https://www.minaraad.be/themas/biodiversiteit/implementatie-van-de-natuurherstelwet>

ODE (2023), Onshore windenergie in Vlaanderen. https://vwea.be/wp-content/uploads/2024/06/2023113016059450_vwea-visietekst-web.pdf

ODE (2023), Zonnestroom in Vlaanderen 2030. [20231222124819561_pv-vlaanderen-visietekst.pdf](https://www.vlaanderen.be/media/20231222124819561_pv-vlaanderen-visietekst.pdf)

ODE (2024), De legislatuur van de warmte Visietekst Warmtepompplatform voor de verkiezingen 2024. <https://warmtepomp.ode.be/nl/artikel/1672/visietekst-24-warmtepomp-platform-de-legislatuur-van-de-warmte>

OPVOLGPANEL VEKP (2021), Derde advies. https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1659536295/Opvolgpanel_VEKP_211015_derde_advies_1_y4io5s.pdf

RIJKSWATERSTAAT (2025), Samenwerken aan klimaatneutrale en circulaire infra. <https://www.duurzame-infra.nl/>

TOTEM (2025), Welkom op de site van TOTEM. <https://www.totem-building.be/>

VLAAMS ENERGIE- & KLIMAATAGENTSCHAP (2024), Rapport Warmtekaart Studie. <https://www.vlaanderen.be/datavindplaats/catalogus/warmtekaart-2024>

VLAAMS ENERGIE- & KLIMAATAGENTSCHAP (2025), *Evaluatienota VEKP – actualisering 2030-prognoses Vlaamse ESR-sectoren*, Brussel, 24 februari 2025 <https://www.vlaanderen.be/veka/energie-en-klimaatbeleid/vlaams-energie-en-klimaatplan-vekp-2021-2030>

VLAAMS ENERGIE- & KLIMAATAGENTSCHAP (2025), Windenergie in Vlaanderen. <https://apps.energiesparen.be/energiekaart/vlaanderen/windenergie>

VLAAMSE REGERING (2019), Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030. https://emis.vito.be/sites/emis/files/articles/3331/2019/2019-12-09_VEKP.pdf

VLAAMSE REGERING (2020), Studie: Evaluatie van het gebruik van de internal rate of return (IRR) methode en van de impact van maximale bandingfactoren. https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1666181413/Evaluatie_van_het_gebruik_van_de_IR_R_khcf5o.pdf

VLAAMSE REGERING (2021), Vlaams GLB-Strategisch Plan 2023-2027. <https://lv.vlaanderen.be/beleid/landbouwbeleid-eu/gemeenschappelijk-landbouwbeleid-glb/2023-2027-algemeen-kader#Inhoud%20GLB-SP%202023-2027>

VLAAMSE REGERING (2022), Voortgangsrapportage 2022: Voortgang individuele maatregelen gebouwen. <https://www.vlaanderen.be/veka/energie-en-klimaatbeleid/vlaams-energie-en-klimaatplan-vekp-2021-2030>

VLAAMSE REGERING (2023), Conceptnota: Programmatische Aanpak Stikstof: aanpassingen ontwerp-PAS na openbaar onderzoek. <https://www.kenniswest.be/publicatie/programmatische-aanpak-stikstof-aanpassingen-ontwerp-pas-na-openbaar-onderzoek/205130>

VLAAMSE REGERING (2023), Klimaatsprong. <https://www.vlaio.be/nl/over-ons/programma-klimaatsprong#:~:text=De%20Vlaamse%20Regering%20keurde%20de,voor%20de%20volgende%20vijf%20jaar>

VLAAMSE REGERING (2023), Ontwerp Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/56259>

VLAAMSE REGERING (2024), Vlaams Regeerakkoord 2024-2029. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/69476>

VLAAMSE REGERING (2025), VEKP-voortgangsrapport 2024. https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1736843527/repositories-prd/VEKP-voortgangsrapport_2024_1_gnpypa.pdf

VLAAMSE REGERING & VLAAMSE LOKALE BESTUREN (2022), Lokaal Energie- en Klimaatpact. <https://www.vvsg.be/themas/klimaat-en-duurzaamheid/energie-en-klimaat/lokaal-energie->

[en-klimaatpact#:~:text=Lokaal%20Energie%2D%20en%20klimaatpact%202.0,nog%20over%205.000.000%20euro](#)

VLAANDEREN.BE (2024), Aansluiting voor elektriciteit of aardgas. <https://www.vlaanderen.be/aansluiting-voor-elektriciteit-of-aardgas>

VN (2015), De Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling. [2030_agenda_for_sustainable_development_-_kcsd_primer-dutch.pdf](https://www.vlaanderen.be/agenda-2030-voor-duurzame-ontwikkeling-kcsd-primer-dutch.pdf)

VLAIO (2025), Marktconsultatie: ontwikkeling van een TOTEM-infrastructuur. <https://www.vlaio.be/nl/events/marktconsultatie-ontwikkeling-van-een-totem-infrastructuur-250221>

VRT (09/11/24), Elektrische auto opladen is bijna nergens in Europa duurder dan in België. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/11/09/elektrische-auto-opladen-bijna-nergens-in-europa-zo-duur-als-hie/>

WARNEZ. B (5 december 2024), Schriftelijke vraag nummer 175 aan minister Annick De Ridder over laadpalen- uitrol.

ZERO WASTE EUROPE (2021), The EU is clear: Waste-To-Energy incineration has no place in the sustainability agenda. <https://zerowasteeurope.eu/2021/05/wte-incineration-no-place-sustainability-agenda/>

3E (2024), Voorstel tot hervorming van het OT/Bf steunmechanisme tot een CfD voor windenergie in Vlaanderen. <https://vwea.be/studie-voorstel-tot-hervorming-van-het-ot-bf-steunmechanisme-tot-een-cfd-voor-windenergie-in-vlaanderen/>